

ЧАСОПІС ДЛЯ ВАС

№10 (1033), КАСТРЫЧНІК, 2019
Беларусь. Belarus

БЕЛАРУСЬ

Палітыка. Эканоміка. Культура

ISSN 0320-7544

ПАРТНЁРЫ І СЯБРЫ СУСТРЭЛІСЯ Ў ЖЫТОМІРЫ

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДААННЕ «ГОЛАС РАДЗІМЫ» — НА САЙЦЕ ZVIAZDA.BY

Газета для суайчыннікаў, якую ведаюць і чытаюць па ўсім свеце

ПЕРСПЕКТЫВА БАЧЫЦА СПРЫЯЛЬНАЯ

6 Партнёры і сябры сустрэліся ў Жытоміры

Аляксандр Лукашэнка ў пачатку кастрычніка здзейсніў рабочы візіт ва Украіну, дзе ў горадзе Жытоміры прыняў удзел у II Форуме рэгіёнаў Беларусі і Украіны. Кіраўнік беларускай дзяржавы таксама правёў перамовы з Прэзідэнтам Украіны Уладзімірам Зяленскім

стратэгічныя пагадненні могуць не толькі спрыяць паляпшэнню экалогіі ў асобна ўзятай дзяржаве, але і становіцца ўплываць на клімат адносінаў паміж партнёрамі

23 Грашы на вецер

Каля 40 мільёнаў долараў замежных інвестыцый прыцягнута ў Беларусь для праекта па будаўніцтве ветрапарка

24 Туры вярнуліся на Палессе

Апошні тур знік з твару Зямлі ў 1627 годзе. У XX стагоддзі паспрабавалі адрадыць страчаную папуляцыю старажытных быкоў. Так з'явілася турападобная карова, вонкава вельмі падобная на сваіх прабачкаў

МІНСКІ ДЫАЛОГ: БЯСПЕКА ЯК ГАЛОЎНЫ СКЛАДНІК МІРУ

14 У Садружнасці — новыя надзеі

Сталіца Туркменістана прымала пасаджэнне Савета кіраўнікоў дзяржаў — членаў СНД

17 Зялёнае святло для інавацый

Тэма развіцця зялёнай эканомікі ў многіх краінах свету сёння становіцца актуальнай як ніколі. А сумесныя праграмы, праекты,

РУКАТВОРНЫЯ ІНВЕСТЫЦЫІ ў БУДУЧЫНЮ. ЯКІЯ ЯНЫ?

Беларусь. Belarus

Грамадска-палітычны часопіс

№ 10 (1033), кастрычнік, 2019
Выдаецца з 1930 года.
Адноўлены ў 1944 годзе.

Заснавальнік:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар

Харкоў Віктар Міхайлавіч

Адказны сакратар

Валянціна Ждановіч

Адрас рэдакцыі:

вул. Б. Хмяльніцкага, 10а,
г. Мінск, Беларусь, 220013.
Тэл.: +375 (17) 287-19-19,
+375 (17) 292-66-92.
Тэл./факс: +375 (17) 287-15-26.

www.viazda.by

E-mail: belarus.mag@mail.ru

Падпісны індэкс — 74820.

Рэгістрацыйнае пасведчанне 8,
выдадзена 16.07.2018 г.
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь.

Дызайн і вёрстка:

Тацияна Старажэнка
Любоў Малышава

Карэктар:

Аліса Гюнгер

«Беларусь. Belarus» выходзіць на беларускай, англійскай і кітайскай мовах.

Часопіс распаўсюджваецца ў 50 краінах свету.

За дакладнасць фактаў, іх інтэрпрэтацыю адказнасць нясуць аўтары публікацый. Пры выкарыстанні матэрыялаў часопіса спасылка на «**Беларусь. Belarus**» абавязковая. Рэдакцыя не нясе адказнасці за змест рэкламных паведамленняў.

Падпісана да друку 18.10.2019.

Фармат 60x84 1/8.

Афсетны друк.

Папера крэйданая.

Ум.-друк. арк. 6,51

Ул.-выд. арк. 7,77

Агульны наклад — 1625 асобнікаў
(на беларускай мове — 436).

Заказ

Друкарня:

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, Мінск,
Рэспубліка Беларусь, 220123.

© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"», 2019

На першай старонцы вокладкі
фота БелТА

ВЯЛІКІ СВЕТ У ФІЛІЖАНЦЫ КАВЫ

36 Ярка, крута, экстрэмальна

Ведаеце, што такое эквілібр? Бачылі акрабатаў, якія будуць мудрагелістую піраміду, стоячы на галовах адзін у аднаго, ды яшчэ і пры дапамозе доўгіх жэрдак — першаў? А цяпер уявіце ўсё тое ж самае, але ў паветры ды на трапецыях. Дух захоплівае!

ШЧАСЛІВЫЯ РАЗАМ

38 Яўгенія у тэатры на Манхэтэне

У Гродне Яўгенія Рамановіч заслужыла рэпутацыю чалавека, які стварае атмасферу ўвагі і павагі да тэатра. Адкрытага. Новага. Смелага! Хуткасю думкі, унутраным куражом, здольнасцю да грандыёзных праектаў і фантастычных мэт дзяўчына натхняе аднадумцаў, прыцягвае вучняў. І вось цяпер яна танцуе ў тэатры La MaMa на Манхэтэне

41 Макіяж ад Дар'і Йодзель

Пра тытул чэмпіёнкі свету і сакрэты зорнай прафесіі

44 На ніве мастацкага ўсходазнаўства

Беларуска-кітайскія літаратурныя стасункі насамрэч нарадзіліся не сёння. Можна згадаць нават публікацыі «Нашай Нівы», якія маюць дачыненне да кітаістыкі. Пра гэта досыць часта цяпер пішуць у Беларусі. А ў 1930-я гады госцем Мінска быў кітайскі пралетарскі паэт Эмі Сяо

46 Туркменія, Керым Курбаньяпесаў у сэрцы маім

Некаторыя старонкі з «Кубінскага дзённіка»

48 Чым будзем лячыцца? Перламуравымі гузікамі!

«Мода — гэта эпідэмія, якой можна кіраваць», — гаварыў драматург Бернард Шоу. Чым жа «хварэлі» дамы Мінска, Гродна, Пінска, Бабруйска, Магілёва, Слуцка ды іншых буйных і не вельмі буйных беларускіх гарадоў гадоў гэтак 150 таму і нават яшчэ раней?

СТО ГАДОЎ ТВОРЧАСЦІ

ПЕРСПЕКТИВА БАЧЫЦА СПРЫЯЛЬнай

У Ерэване прайшло пасяджэнне Вышэйшага Еўразійскага эканамічнага савета, у якім прыняў удзел Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка

Варта заўважыць, што нядаўні саміт быў адметны двума момантамі. Па-першае, у ім прынялі ўдзел Прэзідэнт Малдовы Ігар Дадон як кіраўнік дзяржавы — назіральніцы ў саюзе, а Прэзідэнт Ірана Хасан Рухані з прэм'ер-міністрам Сінгапура Лі Сянь Лунам — у якасці ганаровых гасцей. Паміж Сінгапурам і ЕАЭС пры гэтым заключана пагадненне аб стварэнні зоны свабоднага гандлю. Другі важны момант: у наступным годзе да Беларусі пераходзіць старшынства ў Еўразійскім эканамічным саюзе.

Выступаючы з трыбуны саміту, найважнейшым для будучага саюза Аляксандр Лукашэнка назваў перш за ўсё далейшую ліквідацыю бар'ераў унутры ЕАЭС:

— Бар'ераў у саюзе і так дастаткова. Асабліва насцярожвае, калі яны ўводзяцца ў такіх сферах, як, напрыклад, дзяржаўныя закупкі. Прышоў час кіраўнікам дзяржаў разгледзець набалелую тэму і прыняць палітычнае рашэнне.

Прэзідэнт Беларусі заклікаў калегаў шырока паглядзець на развіццё гэтага інтэграцыйнага аб'яднання:

— ЕАЭС — вельмі маладое аб'яднанне. У яго развіццё трэба ўкласці яшчэ шмат сіл і сродкаў, каб не пазней за 2025 год або нават раней стварыць усеабдымны і эфектыўны эканамічны саюз, пабудаваць адзіныя рынкі, сфармаваць адзіныя галіновыя палітыкі і рэалізаваць палажэнні Дагавора аб ЕАЭС.

Яшчэ адзін з вынікаў мінулага саміту ў тым, што кіраўнікі дзяржаў зацвердзілі Канцэпцыю фармавання агульнага фінансавага рынку. Тым самым, падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка, закладзена

аснова для забеспячэння свабоднага руху капіталу і паслуг. Ён адзначыў, што арганізацыя такога рынку павінна быць звязана з лічбавізацыяй: гэта дазволіць развіваць перадавыя фінансавыя тэхналогіі ды зрабіць больш даступным увесь спектр падобных паслуг.

— Нам, безумоўна, будзе карысны ўзаемны абмен досведам у гэтай галіне, — упэўнены Прэзідэнт. Паводле яго слоў, у ЕАЭС нямала зроблена для лічбавай трансфармацыі эканомікі, стварэння экасістэм для такіх сектараў як гандаль, прамысловая кааперацыя, развіццё транспартных калідораў, занятасць, а таксама для забеспячэння нагляду за рухам тавараў.

— Гэты напрамак набірае абароты, і пара яго ўпарадкаваць, дапоўніць адпаведнымі нормама дагавор аб саюзе. Адначасова трэба звярнуць увагу на пытанні інфармацыйнай бяспекі, выпрацаваць адзіныя стандарты і фарматы ўзаемадзеяння, — падкрэсліў Кіраўнік беларускай дзяржавы.

Што датычыцца агульнага прызнання электронных лічбавых подпісаў на прасторы саюза, то праблему, дадаў Аляксандр Лукашэнка, варта было ўрэ-

гуляваць ужо даўно. Інакш, адзначыў ён, немагчыма весці гаворку пра лічбавую будучыню. Узгодненая кіраўнікамі дзяржаў канцэпцыя адлюстроўвае мэты, прынцыпы, этапы, крытэрыі і асноўныя напрамкі фармавання агульнага фінансавага рынку ЕАЭС. Краіны павінны будучы да 2025 года ўзгадніць падыходы да ўзаемнага прызнання ліцэнзій у банкаўскім і страхавым сектарах, а таксама да трансгранічнай пастаўкі фінансавых паслуг у сектары рынку каштоўных папер. У канцэпцыі адзначаецца, што ў адпаведнасці з Дагаворам аб ЕАЭС павінен быць сфармаваны наднацыянальны орган па рэгуляванні фінансавага рынку. Пры тым яго праца будзе вызначацца асобным дагаворам. Магчыма, лічыць Прэзідэнт Беларусі, у гэтым кантэксце варта ўзмацніць кампетэнцыю Еўразійскай эканамічнай камісіі і Суда ЕАЭС.

У сваім выступленні Кіраўнік дзяржавы закрануў і міжнародны парадак дня ЕАЭС: яго варта пашыраць.

— Трэба надаць асаблівую ўвагу краінам «далёкай дугі», дзе нашы тавары і паслугі пакуль яшчэ мала вядомыя. Прапануем Еўразійскаму банку развіцця падключыцца да гэтага кірунку. Нашым нацыянальным банкам развіцця ды іншым фінансавым установам таксама варта пашукаць формы для больш шчыльнага ўзаемадзеяння як унутры саюза, так і на знешнім кантэксце. Кіраўнік дзяржавы пазітыўна ацаніў развіццё супрацоўніцтва ЕАЭС з трэцімі краінамі, у тым ліку распрацоўку часовага пагаднення аб стварэнні зоны свабоднага гандлю з Іранам, якое ўступіць у сілу ў кастрычніку, і пакета пагадненняў з Сінгапурам.

— Ваши краіны для нас з’яўляюцца вельмі значнымі партнёрамі, а патэнцыял для нарошчвання эканамічных сувязяў велізарны. Замацаваўшы рэжым прэферэнцый, важна падштурхнуць бізнес і ўрады да больш планамернага ўзаемадзеяння, — звярнуўся Аляксандр Лукашэнка да прысутных на пасяджэнні Прэзідэнта Ірана і прэм’ер-міністра Сінгапура.

Прэзідэнт таксама з задавальненнем адзначыў гатоўнасць да заключэння дагавора аб свабодным гандлі з Сербіяй і нагадаў, што ў кастрычніку ўступае ў сілу Пагадненне аб гандлёва-эканамічным супрацоўніцтве з Кітаем. У чэрвені ЕАЭС і КНР, каб паскорыць праходжанне грузаў праз свае межы, дамовіліся абменвацца папярэднім інфармацыяй пра тавары і транспартныя сродкі міжнароднай перавозкі, што перамяшчаюцца праз мытні.

— Камісіі варта прапрацаваць аналагічнае пагадненне з Еўрапейскім саюзам, каб зрабіць сухапутны шлях з Кітая ў Еўропу праз нашы краіны найбольш прывабным, — лічыць кіраўнік беларускай дзяржавы.

Аляксандр Лукашэнка таксама заўважыў, што сур’ёзна актывіза-

валася ўзаемадзеянне ЕАЭС з Садружнасцю Незалежных Дзяржаў, Шанхайскай арганізацыяй супрацоўніцтва і Асацыяцыяй дзяржаў Паўднёва-Усходняй Азіі. На думку Кіраўніка дзяржавы, у інтэграцыйных аб’яднанняў ёсць агульныя інтарэсы ў сферах транспарту, прамысловай кааперацыі, лічбавізацыі. Пасля таго, як Мінск прыме старшынства ў Еўразійскім эканамічным саюзе, прадстаўнік Беларусі ўзначаліць Калегію ЕЭК. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што краіна рыхтуецца да гэтага перыяду з усёй сур’ёзнасцю.

Відавочна, што ў перыяд старшынства ў ЕАЭС Мінск будзе ініцыяваць вырашэнне шэрагу адчувальных пытанняў.

Пошліны не павінны быць перашкодай

Праца па пераглядзе нарматываў вядзецца з 2017 года, кожная краіна адстойвае найбольш выгадны для сябе варыянт. Гэтыя пытанні неаднаразова абмяркоўваліся на пасяджэннях Савета Еўразійскай эканамічнай камісіі,

Еўразійскага міжурадавага савета і Вышэйшага Еўразійскага эканамічнага савета. Аднак пакуль краінам удалося толькі зблізіць падыходы да вызначэння методыкі разліку нарматываў размеркавання. Цяпер нарматывы размеркавання сум увазных мытных пошлін устаноўлены ў наступных памерах: Армения — 1,22 %, Беларусь — 4,56 %, Казахстан — 7,055 %, Кыргызстан — 1,9 %, Расія — 85,265 %. Яны дзейнічаюць да канца гэтага года. Чаму Беларусь прапануе пералічыць нарматывы? Па-першае, у жніўні 2018 года перастаў дзейнічаць нарматыв для Кыргызстана, усталяваны падчас яго далучэння да ЕАЭС. Нарматывы для яго вызначаўся без разлікаў, каб эканоміка краіны хутчэй адаптавалася да сяброўства ў саюзе. Пазней нарматывы для Кыргызстана працягнулі да канца 2019 года: да гэтага тэрміну дзяржавы ЕАЭС планавалі выпрацаваць агульны падыходы. Аднак дагэтуль краіны не вызначыліся, за які перыяд трэба разлічваць нарматывы размеркавання мытных пошлін. Апошнія абмеркаванне адбылося 9 жніўня на пасяджэнні Еўразійскага міжурадавага савета.

БЕЛТА

трэба правесці рэвізію выкананых і нявыкананых дамоўленасцяў, дасягнутых пры падпісанні Дамовы аб ЕАЭС.

Гандаль без бар'ераў

Характэрна, што з неабходнасцю ліквідацыі перашкод у гандлі пагаджаюцца ўсе нашы партнёры па ЕАЭС. Пра гэта гаварыў і Прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін, адзначыўшы, што перад аб'яднаннем стаяць новыя маштабныя задачы, і асабліваю ўвагу трэба надаць сістэмнай працы па ліквідацыі бар'ераў ва ўзаемным гандлі таварамі ды паслугамі. Ва ўнісон прагучала і выступленне Прэзідэнта Казахстана Касыма-Жамарта Такаева. Ён канстатаваў скарачэнне экспарту Казахстана ў краіны ЕАЭС:

— Вядома, у гэтым ёсць і аб'ектыўныя эканамічныя прычыны, але наяўнасць адміністрацыйных бар'ераў мы таксама не спісваем з рахункаў. У складаных глабальных умовах нам вельмі важна падтрымаць устойлівы эканамічны рост нашых дзяржаў. Гэта магчыма толькі за кошт рэальнага і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва, інтэграцыі ды кааперацыі. Касым-Жамарт Такаеў заклікаў працягнуць ліквідацыю бар'ераў на агульным унутраным рынку:

— Гэтую тэму мы неаднаразова абмяркоўвалі, прысвяцілі гэтаму пытанню значную частку пасяджэння ў вузкім фармаце. Мы стварылі неабходную нарматывную базу для свабоднага гандлю. Гэта поспех. Але на практыцы жаданне абараніць пазіцыі сваіх тавараў вытворцаў на нацыянальных рынках у асобных выпадках пераважае над мэтамі ды задачамі інтэграцыі... Пагаршае сітуацыю тое, што ўвядзенне абмежаванняў падрабязна асвятляецца ў СМІ дзяржаў-членаў, тым самым выклікаючы недавер да інтэграцыі, а, можа, і яе дыскрэдытацыю. Такая практыка непрыемная і супярэчыць прынцыпам нашай інтэграцыі, якая патрабуе да сябе асаблівых, беражлівых адносін.

На палях саміту

Буйныя міждзяржаўныя мерапрыемствы — яшчэ і добрая нагода для плённых двухбаковых кантактаў. Аляксандр Лукашэнка ў Ерэване

правёў сустрэчу з казахстанскім калегам Касым-Жамартам Такаевым. У гэтай гутарцы ён адзначыў:

— Мы нацэлены на сур'ёзнае палітычнае нашых адносін. Мы ўнеслі шэраг прапаноў не толькі па гандлі «тонкімі» таварамі паміж нашымі краінамі, але і прапановы па ўваходжанні вашай краіны ў акцыянерны капітал нашых найбуйнейшых кампаній, якія па сваёй велічыні знаходзяцца ў топе вядучых у свеце. Гэта сведчыць пра тое, што мы вельмі давяраем вам.

Кіраўнік беларускай дзяржавы разлічвае, што візіт у Казахстан, які адбудзецца, пакладзе пачатак новаму этапу ў двухбаковым супрацоўніцтве.

— Я вельмі ўдзячны вам за сённяшняе супрацоўніцтва ў рамках ЕАЭС: мы выступаем з адзінымі пазіцыямі. У Казахстана вельмі канструктыўная пазіцыя, яна і нам шмат пра што кажа. Таму мы поўныя рашучасці развіваць наша супрацоўніцтва, — падкрэсліў Прэзідэнт.

Аляксандр Лукашэнка заявіў, што ў Беларусі з вялікай увагай сочаць за працай Касыма-Жамарта Такаева і яго станаўленнем на прэзідэнцкай пасадзе, хоць досвед па палітыцы не займае.

— Гэта вялікая каштоўнасць, што нам не трэба пачынаць з нуля: мы ўжо ведаем troхі адзін аднаго і сустракаліся да таго, як вы пачалі працаваць Прэзідэнтам, — заўважыў Аляксандр Лукашэнка.

Кіраўнікі дзяржаў падчас сустрэчы адзначылі, што сусветны гандаль у будучыні перажыве крызіс, для многіх краін наступяць няпростыя часы.

— Але разам мы іх пераадолеем з найменшымі стратамі. Мы на гэта нацэлены, — заявіў Аляксандр Лукашэнка.

У сваю чаргу Касым-Жамарт Такаеў звярнуў увагу, што даўно назірае за працай Аляксандра Лукашэнкі, назваўшы Кіраўніка беларускай дзяржавы «самым дасведчаным» на прасторы ЕАЭС:

— Мы чакаем вас з афіцыйным візітам, сур'ёзна рыхтуемся. Адносіны паміж нашымі дзяржавамі, без усялякага перабольшання і чырвонага слоўца,носяць стратэгічны характар, — падкрэсліў Прэзідэнт Казахстана. Ён дадаў, што ў яго краіне асабліва ставяцца да беларускага народа, паважаючы яго гісторыю, культуру і менталітэт.

Уладзімір Хромаў

Партнёры Беларусі папярэдне пагадзіліся павялічыць нарматыў для яе на 0,3 адсоткавага пункта — да 4,86%. У такім выпадку даходы беларускага бюджэту ўзрастуць на 37 млн долараў штогод. Канчатковае рашэнне застаецца за кіраўнікамі дзяржаў. Калі краіны не прыйдуць да кансэнсусу, механізм размеркавання ўвазных мытных пошлін будзе дзейнічаць у дачыненні да імпарту чатырох краін ЕАЭС без удзелу Кыргызстана. Тады нарматыў для Беларусі складзе 4,65%.

Абыйсціся без выключэнняў і абмежаванняў

Усяго ў Еўразійскім эканамічным саюзе зафіксавана 52 выключэнні і абмежаванні. Беларусь змагаецца з імі ўжо не адзін год, аднак, нягледзячы на прынятую «дарожную карту», атрымалася ліквідаваць толькі адно выключэнне. Акрамя таго, расце колькасць бар'ераў — іх ужо 19. Беларусь настойліва прасоўвае разгляд на чарговым саміце адмены бар'ераў, выключэнняў і абмежаванняў. У Мінску лічаць, што

ПАРТНЁРЫ І СЯБРЫ СУСТРЭЛІСЯ Ў ЖЫТОМІРЫ

Аляксандр Лукашэнка ў пачатку кастрычніка здзейсніў рабочы візіт ва Украіну, дзе ў горадзе Жытомыры прыняў удзел у II Форуме рэгіёнаў Беларусі і Украіны. Кіраўнік беларускай дзяржавы таксама правёў перамовы з Прэзідэнтам Украіны Уладзімірам Зяленскім. Лідары дзвюх краін падрабязна абмеркавалі стан і перспектывы развіцця беларуска-ўкраінскага супрацоўніцтва, абмяняліся думкамі па пытаннях рэгіянальнага і міжнароднага парадку дня.

Рабочы візіт Аляксандра Лукашэнкі ва Украіну журналісты і эксперты пачалі абмяркоўваць задоўга да яго пачатку. Усё ж такі гэта павінна быць першая асабістая сустрэча лідараў дзвюх краін. Прэзідэнт Беларусі яшчэ перад візітам на сустрэчы з прадстаўнікамі ўкраінскіх СМІ паабяцаў, што з Уладзімірам Зяленскім у яго будзе адкрытая, сумленная і шчырая размова. Прама Кіраўнік дзяржавы сказаў і пра назменнасць палітыкі Мінска ў дачыненні да Кіева:

— Гэтая глыбокая вялікая ідэалогія заснавана на гісторыі, якую мы з вамі перажылі. Ды і цяпер нам няпроста. Усе праблемы, якія ёсць у нас і ў вас, мы перажываем разам. Хачу вас запэўніць: вы ніколі не мелі праблем з тэрыторыяй Беларусі і з Беларуссю, і вы ніколі не будзеце іх мець. Мы заўсёды будзем самымі добрымі ды надзейнымі вашымі прыхільнікамі, партнёрамі. І калі новая ўлада Украіны захоча мець з намі брацкія цесныя адносіны, за намі справа не стане. Усё,

пра што мы дамовімся, будзе выконвацца. Хачу запэўніць, што мы свята будзем выконваць нашы дамоўленасці.

Зрэшты, пры ўсіх зменах на палітычным полі суседняй краіны вектар сяброўскага ўзаемадзеяння быў актуальны заўсёды і застаецца такім. Таму і сустрэчу на вышэйшым узроўні ў Жытомыры Аляксандр Лукашэнка прапанаваў не лічыць знаёмствам двух лідараў:

— Нічога падобнага. Мы з вамі знаёмыя вельмі даўно. Праўда, завочна.

БЕЛТА

Беларусі і Украіны

Сёння мы сустракаемся тут сам-насам для таго, каб яшчэ раз зверыць гадзіннікі, прайсціся па парадку дня нашых адносін і дамовіцца. Нам гісторыя дала такі шанц: дамовіцца і выканаць дамовы на карысць нашых народаў.

Настойлівасць дасць вынік

Уладзімір Зяленскі сустракаў Прэзідэнта Беларусі ў аэрапорце Жытоміра асабіста. У дыпламатыі гэта знак асаблівай павагі. У тым, што абодва лідара з першых жа хвілін знойдуць агульную мову, ні ў кога не было сумневаў.

— Нашы краіны сапраўды не маюць межаў, — заявіў Прэзідэнт Украіны. — Я перш за ўсё кажу пра людзей. Нашы людзі дружныя, ментальна абсалютна блізкія. І я ганаруся, што ў нас такія добрыя адносіны.

Зносіны лідараў дзвюх краін у вузкім складзе працягвалася больш за дзве з паловай гадзіны. Калі Прэзідэнты выйшлі да членаў дэлегацый, Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Зяленскі распавялі пра некаторыя падрабязнасці размовы. У аснове двухбаковых адносін паміж краінамі, вядома ж, — эканоміка.

— Мы з вамі дамовіліся, што 5,5 мільярда або 6 мільярдаў у нас у гэтым годзе будзе таваразварот — гэта нішто, — заўважыў Аляксандр Лукашэнка. — Ваша прапанова, што мы можам дасягнуць і 10 мільярдаў. Больш за 8 было (у ранейшыя гады. — Аўт.). Галоўнае — не зацыклівацца на простым гандлі. Наша краіна гатовая інвеставаць і ствараць сумесныя прадпрыемствы ва Украіне па розных напрамках.

Прэзідэнты закранулі нават такія далікатныя галіны, як ракетабудаванне.

— Гэта не таму, што бразгаем зброй, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. — Мы вельмі шмат цяпер працуем над развіццём галіны ракетабудавання ў Беларусі. У нас не было такой вытворчасці, а ў вас яна ёсць. Мы вельмі зацікаўлены, каб вы нам у гэтым дапамаглі. Калі вы дапаможаце, мы свой праект рэалізуем, ужо сумесны, за паўтара-два гады.

Паводле слоў беларускага лідара, на сустрэчы абмяркоўваліся таксама іншыя пытанні, якія на слыху:

— Мы не ўтойваем. Мы і нафтапрадукты абмеркавалі, і перапрацоўку нафты, альтэрнатыўныя шляхі пас-

таўкі нафты, і агульныя рынкі, і заводы, і капіталы... І электраэнергію пасля ўводу атамнай станцыі. Не буду казаць па цане. Ужо дамовіліся, як і дзе можам прадаваць. Вельмі шмат пытанняў.

Адна з найважнейшых тэм — аднаўленне суднаходства па Дняпры і развіццё партовай гаспадаркі. Прэзідэнт Беларусі нагадаў, як у час убарач-

Аляксандр Лукашэнка:

— Беларусь і Украіна — не проста суседзі. Нас звязваюць павязі, якія мацней за любыя самыя эфектыўныя эканамічныя, дыпламатычныя і культурныя узаемаадносіны. Гэта павязі крэўнай і духоўнай роднасці, павязі нашага славянскага адзінства. І сёння гэтыя сувязі падтрымліваюцца дзелавымі кантактамі, культурнымі і адукацыйнымі праектамі, турызмам, паездкамі да сяброў, сваякоў. Мы вельмі шануем нашыя адносіны і вельмі-вельмі высока цэнім дружбу паміж нашымі народамі.

най кампаніі Украіна папрасіла паставіць больш дызпаліва і бензіну:

— Аказалася, вагонаў няма. Бочкі гэтыя збіралі з усяго свету, каб паставіць сюды. А была б дарога па Дняпры, Прыпяці — у нас наогул не было б праблем. І ў адваротным кірунку.

Дарэчы, крыху пазней на пленарным пасяджэнні форуму намеснік Прэм'ер-міністра Беларусі Ігар Ляшэнка растлумачыў, што пытанне пра аднаўленне суднаходства па Дняпры будзе вырашана ў бліжэйшы час.

Таксама Прэзідэнты не маглі абысці тэму ўрэгулявання канфлікту ва Украіне. Тым больш што за некалькі дзён да сустрэчы ў Жытоміры кантактная перамоўная група ў Мінску ўзгадніла так званую формулу Штайнмаера, зрабіўшы крок да чарговых перамоваў у «нармандскім фармаце»

і да міру ва Украіне. Уладзімір Зяленскі падзякаваў Беларусі за прадастаўленне перамоўнай пляцоўкі ў Мінску, за падтрымку суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці Украіны. Аляксандр Лукашэнка выказаў упэўненасць у паспяховым мірным урэгуляванні канфлікту ў Данбасе:

— Тая настойлівасць, якую праяўляе цяперашні Прэзідэнт па заканчэнні вайны, упэўнены, будзе мець поспех. Я не проста вам жадаю гэтага. Мы гатовыя разам нешта зрабіць для таго, каб Украіна была адзінай, цэльнай, магутнай, каб коса нават ніхто не змог сюды паглядзець. Гэта нашы прынцыпы.

Зрэшты, на перамовах гаворка ішла не толькі пра вялікую палітыку і эканоміку. Казалі нават пра магчымасць сумесных здымак кінастужкі. Бо ментальная агульнасць аб'ядноўвае людзей не горш за сумесны бізнес.

Арыенціры на перспектыву

Пакуль Прэзідэнты сустракаліся ў будынку Жытомірскай абласной адміністрацыі, непадалёк, метрах у 300, у абласным драмтэатры праходзіла пленарнае пасяджэнне Форуму рэгіёнаў. Там гучала нямала ідэй і прапаноў пра тое, як зрабіць супрацоўніцтва паміж рэгіёнамі яшчэ больш выгадным і карысным. Усё гэта было цікава, але бліжэй да абеду дзясяткі журналістаў сталі дружна ссоўвацца ў фая будынка на першы паверх. Усе чакалі прыезду Прэзідэнтаў. І ледзь Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Зяленскі з'явіліся на парозе драмтэатра, як іх абступілі рэпарцёры з пытаннямі. Службе бяспекі абодвух лідараў у гэты момант заставалася толькі паспачуваць. Настойлівасць некаторых калегаў у спробе атрымаць інфармацыю проста зашкальвала. А хтосьці проста здавальняўся сэлфі з Прэзідэнтамі дзвюх краін. Кіраўнікі дзяржаў можна вытрымалі гэты медыйны «штурм».

Крыху пазней, падышоўшы да мікрафону, Аляксандр Лукашэнка яшчэ раз заклікаў журналістаў не рабіць сенсацыі з сустрэчы. Але пры тым падкрэсліў, што праведзеныя перамовы былі не проста асабістым знаёмствам, а сталі важным крокам да ўмацавання і развіцця даўніх адносін паміж дзяржавамі.

— Гэта было падобна на разборку завалаў, якія былі створаны за апошнія гады. На жаль, так здарылася, час выбраў нас, каб іх разграбаць. Мы сёння гэта пачалі рабіць. Час прадаставіў нам выдатны шанц звернуць гадзіннікі і расставіць арыенціры на перспектыву.

Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што паміж абласцямі, раёнамі ды гарадамі дзвюх краін дзейнічаюць 120 пагадненняў аб супрацоўніцтве. Яны дазваляюць на пастаяннай аснове забяспечваць развіццё эканамічных, гандлёвых, культурных і гуманітарных сувязяў. Маштабы гэтага ўзаемадзеяння дазволілі ў мінулым годзе правесці I Форум рэгіёнаў Беларусі і Украіны ў Гомелі. Вынікам праведзенага там дыялогу сталі камерцыйныя кантракты і пагадненні на суму больш чым 100 мільёнаў долараў. І калі міністр развіцця абшчын і тэрыторый Украіны Алёна Бабак паведаміла, што цяперашні форум прынёс больш чым паўмільярда долараў, Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Зяленскі дружна паднялі келіхі з вадой, якія сталі побач, у якасці сімвалічнага тоста.

Па сутнасці, вынікі форуму гавораць пра яго запатрабаванасць. Адсюль і прапанова праводзіць такога роду мерапрыемствы не раз у два гады, а штогод. Пры гэтым Аляксандр Лукашэнка назваў прыярытэты эканамічнага супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі:

— Безумоўна, Украіна — адзін з галоўных гандлёвых партнёраў Беларусі. Толькі за мінулы год мы павялічылі таваразварот амаль на чвэрць, але гэта далёка не мяжа нашых магчымасцяў. Мы гатовыя весці перамовы пра павелічэнне паставак нафтапрадуктаў для ўкраінскіх прадпрыемстваў. У наступным трэба падтрымліваць сумесныя праекты ў гэтай галіне. Мы не хаваем тое, што мы сёння прапрацоўваем і альтэрнатыўныя шляхі пастаўкі вуглевадароднай сыравіны з сусветных рынкаў. Большая частка перамоў была прысвечана гэтай тэме. Мы дамовіліся, што не проста будзем прапрацоўваць варыянты, а будзем непасрэдна дзейнічаць. Гэта цалкам натуральна, не накіравана супраць нейкіх іншых краін. Гэта наша неабходнасць. Калі хочаце — цяперашняя бяспека дзвюх дзяржаў.

У аснове — эканоміка

Сур'ёзныя перадумовы для ўзаемавыгоднага супрацоўніцтва, паводле

слоў Прэзідэнта Беларусі, стварае адкрыццё ўкраінскага рынку электраэнергіі. Беларускі бок ужо заключыў некалькі камерцыйных кантрактаў на яе пастаўкі ва Украіну.

— З запускам Беларускай АЭС у 2020 годзе нам будзе вельмі цікавы досвед працы ўкраінскай атамнай энергетыкі, — дадаў Аляксандр Лукашэнка.

Геаграфічнае становішча дзвюх краін адкрывае добрыя магчымасці для лагістычнай сферы. Транзітную прывабнасць Украіны і Беларусі мо-

Аляксандр Лукашэнка:

— Мы заўсёды будзем самымі добрымі ды надзейнымі вашымі прыхільнікамі, партнёрамі. І калі новая ўлада Украіны захоча мець з намі брацкія цесныя адносіны, за намі справа не стане. Усё, пра што мы дамовімся, будзе выконвацца.

гуць узмацніць рачное суднаходства па Дняпры, Прыпяці, яго інтэграцыя ў міжнародныя водны шляхі, звярнуў увагу Кіраўнік беларускай дзяржавы.

Зразумела, што гандаль — гэта дарога з двухбаковым рухам. Беларусь імпартае ўкраінскі метал, сельскагаспадарчую і харчовую прадукцыю, кармавыя дабаўкі, лекі ды многае іншае. Шматмільярдны таваразварот паміж дзвюма краінамі фармуецца менавіта на месцах. Аляксандр Лукашэнка прывёў канкрэтныя прыклады рэальнага эканамічнага супрацоўніцтва, у якое ўцягнутыя рэгіёны. Выгады відавочныя, а значыць, ёсць сэнс ствараць новыя сумесныя вытворчасці, разам выкарыстоўваць на-яўны досвед, рэсурсы, кадры, навуковыя школы.

— Мы прапануем нашым украінскім сябрам, братам: давайце мы прыйдзем да вас з той тэхнікай, вытворчасцю, якой мы займаліся даўно, у тым ліку ў адной дзяржаве,

і стваралі разам з вамі, — адзначыў Прэзідэнт Беларусі. — Усе рэспублікі Савецкага Саюза рабілі ўнёсак у стварэнне самалётбудавання ва Украіне, а трактарабудавання, сельгасмашынабудавання — у Беларусі. Давайце сёння ствараць гэтыя сумесныя прадпрыемствы. Мы прыйдзем з прадуктам, таварам і тэхналогіямі да вас і будзем развіваць тое, што ніколі ў вас не развівалася, але вельмі Украіне трэба. Гэта жытніца, яна карміла ўвесь Савецкі Саюз. І сёння вы атрымліваеце заводчасныя валавы збор збожжа. Мне толькі што сказалі: 75 мільёнаў (тон. — Аўт.). Я да гэтага часу паверыць у тое не магу: каб Украіна ў гэты няпросты час сабрала такі ўраджай! Без трактара, без аўтамабіля, без камбайна гэта немагчыма. А вытворчасць іх — гэта было заўсёды ў нас. Мы гатовыя з вамі разам працаваць на гэтых прадпрыемствах, ствараць філіялы ва Украіне. І гэта нас будзе аб'ядноўваць. І палітыка, і дыпламатыя — добра. Але калі няма асновы ў выглядзе эканомікі, то не будзе гэтай цеснай дружбы і ўзаемнай прыхільнасці.

Магчыма, не ўсім такое цеснае сяброўства прыйдзеца па душы, і Аляксандр Лукашэнка сказаў пра гэта шчыра:

— Чым бліжэй і цясней мы будзем з вамі, чым радней будучы нашы дзяржавы, чым згуртаваней, тым большы супраціў мы будзем адчуваць. Ніхто ніколі, як бы ні заяўлялі палітыкі вакол нас і ў свеце, не дазволіць нам вельмі моцна сябраваць. На жаль, свет дзейнічае па прынцыпе «падзяляй і ўладай».

На гэтых словах у зале дружна заапладзіравалі. Трэба меркаваць, як мінімум сярод украінскіх удзельнікаў такой шчырасці мала хто чакаў. І Прэзідэнт нездарма выказаў здагадку, што некаторыя журналісты могуць пратлумачыць гэтыя заявы па-свойму. Маўляў, Беларусь і Украіна збіраюцца сябраваць супраць кагосьці.

— А вы не саромейцеся, — пажартаваў Уладзімір Зяленскі.

Аляксандр Лукашэнка «ў даўгу» не застаўся:

— Ну, Уладзімір Аляксандравіч, я вас за язык не цягнуў. Вы не думайце, што толькі там (на Усходзе. — Аўт.) нас будучы прэсаваць. Але і на Захадзе

Беларусі і Украіны

не вельмі гэта ўспрымуць. Мы ўсведамляем гэта з Прэзідэнтам (Украіны. — Аўт.). І гаварылі пра тое, калі вялі перамовы сам-насам. Гэты бар'ер мы поўныя рашучасці пераадолець. Мы добрыя людзі. Не жадаем супраць кагосьці сябраваць, супраць каго-небудзь ваяваць. Мы павінны быць моцнымі. Будзем ствараць сумесныя прадпрыемствы, прадаваць, гандляваць. Калі мы, украінцы і беларусы, у сябе зробім нешта сваё, значнае, сусветнага ўзроўню прадукт, тады да нас хутчэй прыйдуць, тады з намі будуць лічыцца. Інвестыцыі пойдуць да нас. Як сказаў ваш Прэзідэнт, мы яшчэ іншым дапамагчы зможам, калі гэта трэба будзе.

Уладзімір Зяленскі гарача падтрымаў беларускага лідара, адзначыўшы важнасць мадэрнізацыі вытворчасцяў для агульнага выхаду на рынкі трэціх краін. Прэзідэнт Украіны падкрэсліў, што вялікую ролю ў гэтым можа і павінна адыграць міжурадавая камісія. З украінскага боку яе склад абновіцца ў бліжэйшы час. Акрамя таго, Уладзімір Зяленскі падтрымаў ідэю запуску беларускага тэлеканала ва Украіне. Бо чым больш аб'ектыўную і дакладную інфармацыю пра Беларусь будуць атрымліваць нашы суседзі, тым

больш ахвотна да нас будуць прыходзіць інвестары.

Зрэшты, Аляксандр Лукашэнка прапанаваў аб'яднаць намаганні не толькі ў эканоміцы. Чаму б не замахнуцца, скажам, на Алімпійскія гульні. Для дзвюх краін гэта пад сілу. Па словах Аляксандра Лукашэнкі, асаблівае месца ва ўзаемаадносінах займае дыялог культур, пабудаваны на падставе блізкіх і зразумелых сэрцу кожнага беларуса і ўкраінца традыцый і духоўных каштоўнасцяў:

— Беларусь і Украіна — не проста суседзі. Нас звязваюць павязі, якія мацней любых самых эфектыўных эканамічных, дыпламатычных і культурных узаемаадносін. Гэта павязі крэўнай і духоўнай роднасці, павязі нашага славянскага адзінства. І сёння гэтыя сувязі падтрымліваюцца дзелавымі кантактамі, культурнымі і адукацыйнымі праектамі, турызмам, паездкамі да сяброў, сваякоў. Мы вельмі шануем нашыя адносіны і вельмі-вельмі высока цэнім дружбу паміж нашымі народамі.

Ёсць над чым працаваць

У другі дзень форуму ў прысутнасці кіраўнікоў дзяржаў быў падпісаны

пакет пагадненняў аб супрацоўніцтве. У прыватнасці, міністэрствы замежных спраў Беларусі ды Украіны падпісалі план кансультацый на 2020–2021 гады.

Зацверджана праграма навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва на 2019–2021 гады паміж Дзяржаўным камітэтам па навуцы і тэхналогіях Беларусі ды Міністэрствам адукацыі і навукі Украіны. Брэсцкая вобласць заключыла пагадненні аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве з Валынскай і Закарпацкай абласцямі, Віцебская вобласць — з Вінніцкай, Чаркаскай і Адэскай. Гомельшчына будзе развіваць супрацоўніцтва з Жытомірскай вобласцю, а Гродзенскі аблвыканкам пашырыць узаемадзеянне з Валынскай абласной дзяржаўнай адміністрацыяй. Пагадненні аб супрацоўніцтве з Мікалаеўскай вобласцю падпісаў Мінскі аблвыканкам, Магілёўская вобласць замацавала дамоўленасці аб супрацоўніцтве з Днепропетровскай і Харкаўскай абласцямі.

Так што наперадзе ва ўсіх шмат спраў. А паказальным стануць менавіта вынікі праведзенай працы.

Васіль **Харытонаў**

БЕЛТА

БЯСПЕКА ЯК ГАЛОЎНЫ СКЛАДНІК МІРУ

Сотні экспертаў прынялі ўдзел у міжнародным форуме «Мінскага дыялогу» на тэму «Еўрапейская бяспека: адысці ад краю бездані». Зрэшты, форум, без перабольшання, стаў значнай падзеяй не толькі ў асяроддзі экспертнай супольнасці. Беларуская сталіца прыцягнула да сябе ўвагу палітыкаў як да актыўнай дыскусійнай пляцоўцы па найважнейшых рэгіянальных праблемах. Тым больш, што цэлы шэраг важных заяў па гэтай тэме зрабіў, выступаючы на пленарнай сесіі форуму, Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка.

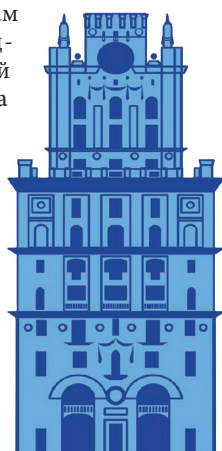
На гэты раз у беларускую сталіцу, каб абмеркаваць надзённыя праблемы геапалітычнага парадку дня, з'ехаліся больш за семсот афіцыйных асоб і вядучых экспертаў Беларусі, Расіі, Кітая, ЕС, ЗША, дзяржаў Усходняй Еўропы, Паўднёвага Каўказа і Цэнтральнай Азіі. Ажыўленая і шматбаковая дыскусія вялася ў мінскім гатэлі «Marriott». Магутным рэфрэнам практычна ва ўсіх выступак гучала, бадай, самая галоўная думка: Беларусь застаецца эпіцэнтрам рэгіянальнай міратворчасці — надзейным і прызнаным. На гэты аспект звярталі ўвагу практычна ўсе міжнародныя эксперты. Пра тое, што за Мінскам ўсё больш замацоўваецца статус міжнароднай дыялогавай пляцоўкі, на якой ідзе актыўны пошук шляхоў вырашэння канфліктаў, вылучаюцца і аналізуюцца сур'ёзныя ініцыятывы, казаў, у прыватнасці, на форуме Міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Макей. І тое, што ў адной зале сабраліся вядомыя дзеячы і былыя палітыкі,

дыпламаты і парламентарыі, прадстаўнікі АБСЕ, Еўразійскага эканамічнага саюза, Арганізацыі Дамовы аб калектыўнай бяспецы і НАТО, а таксама аўтарытэтных палітолагаў ды эксперты, кіраўнікі вядучых аналітычных фондаў і фабрык думкі, сведчыла, на думку Уладзіміра Макея, пра тое, што прапанаваны да абмеркавання пытанні міжнароднай і рэгіянальнай бяспекі вельмі надзённыя і актуальныя.

Становіцца відавочным, што «Мінскі дыялог» сёння — гэта самая прадстаўнічая канферэнцыя па міжнародных адносінах, якая праходзіць у Беларусі. Яе асаблівасць — канцэнтрацыя тых экспертаў, якія накіраваны

на стабільнасць і стрымліванне напружанасці ва Усходняй Еўропе. Гэта не авантурысты і не радыкалы, не зацыкленыя на якіх-небудзь ідэалагічных пунктах людзі. Важна, што многія з іх (можа быць, нават большасць) блізкія не палітычным партыям або ідэалагічным рухам, а перш за ўсё ўрадам сваіх краін. Адносны тэхнакратызм гэтага кола экспертаў спалучаецца з цяперашнім курсам Беларусі быць донарам рэгіянальнай бяспекі. Для сучаснай Еўропы, узбударажанай мноствам праблем, такі — з'ява рэдкая.

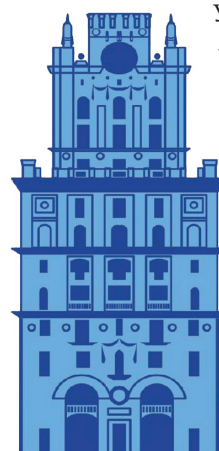
Як адзначаюць назіральнікі, Мінск зарэкамендаваў сябе як пастаяннае месца, дзе праходзяць розныя міжнародныя сустрэчы. Тут асаблівую ролю адыгралі і ўсім вядомыя перамовы па ўрэгуляванні сітуацыі ва Украіне. Акрамя таго, Беларусь займае асаблівую пазіцыю на міжнароднай арэне, якую можна ахарактарызаваць адным словам — міратворчасць. Мы не навязваемся ў міратворцы, а прадстаўляем сваю пляцоўку для абмеркавання найбольш актуальных пытанняў. Акрамя таго, сам парадак дня цяперашняга форуму казаў пра тое, што галоўнае —

Minsk
Dialogue

Мінскі
дыялог

Минский
диалог

гэта пытанні рэгіянальнай і сусветнай бяспекі. Усходняя Еўропа апынулася ў эпіцэнтры геапалітычнага супрацьстаяння, і Беларусь вельмі зацікаўлена, каб зняць гэтую напружанасць. Цяпер ідзе гаворка пра тое, што рабіць у сітуацыі, якая склалася і як дамовіцца глабальным гульцам.

У другі дзень работы канферэнцыі, у пленарнай сесіі «У пошуках парадку міру і супрацоўніцтва для Еўропы» прыняў удзел Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Вядома, гэта адназначна падкрэсліла асабліваю статуснасць канферэнцыі, у які раз нагадаўшы, што Мінск усё больш упэўнена іграе ролю ўніверсальнай міжнароднай пляцоўкі па вырашэнні глабальных праблем сучаснасці. Што Беларусь ужо — не проста геаграфічны цэнтр Еўропы, але і эпіцэнтр канструктыўнага дыялогу паміж Усходам і Захадам, Поўначчу і Поўднем. Тэма форуму «Еўрапейская бяспека: адыход ад краю бездані» кажа сама за сябе. Свет наблізіўся да небяспечнай рысы. І калі сёння нічога не рабіць, то заўтра можа быць ужо позна. Надыйшоў час не проста абмяркоўваць праблемы, а дзейнічаць. І дзейнічаць вынікова. Менавіта ў гэтым заключаецца галоўны мэсэдж Прэзідэнта Беларусі, які выступіў на канферэнцыі. Аляксандр Лу-

кашэнка нагадаў, у прыватнасці, што пошук адэкватных і своєчасовых адказаў на выклікі сучаснасці з'яўляецца на дадзеным этапе адной з найважнейшых задач экспертнай супольнасці, а таксама палітыкаў. Пра гэта ў тым ліку сведчаць праведзеныя ў апошні час у Беларусі знешнепалітычныя форумy па шырокай тэматыцы: ад інфармацыйнай бяспекі, гандлю людзьмі да тэрарызму. Гэта сведчыць пра відавочны рост цікавасці заходняй і ўсходняй аўдыторыі да Мінска як пляцоўкі для дыялогу. «Адыход ад краю бездані» — гэтыя словы ў тэме канферэнцыі, на думку Прэзідэнта Беларусі, гранічна дакладна выказваюць сутнасць галоўнай праблемы ў сусветнай супольнасці. Беспрэцэдэнтная напружанасць у міжнародных адносінах, расхістанне асноў інтэрнацыянальнай бяспекі, рост колькасці рэгіянальных канфліктаў закранаюць большасць кантынентаў: «Мы ўжо пачалі біць у набат, заклікаючы спыніць супрацьстаянне. У апошні час асабліва шмат гаворым пра неабходнасць дыялогу, умацаванне мер даверу і пошуку кампрамісаў. Але свет, на жаль, лепш не становіцца. Больш за тое, мы з'яўляемся сведкамі новага вітка стратэгічнага суперніцтва так званых вялікіх дзяржаў, «палюсоў сілы», як вы іх ахрыс-

цілі. Гандлёвыя войны і санкцыйнае супрацьстаянне набіраюць усё большыя абароты. Узмацняецца барацьба за энерганосьбіты і сыравінныя рэсурсы». Цалкам відавочна: у спісе сучасных выклікаў чалавецтву дамінуюць пагрозы бяспекі. Пры гэтым, не прамінуў заўважыць Аляксандр Лукашэнка, шматбаковыя пляцоўкі, уключаючы Арганізацыю Аб'яднаных Нацый, АБСЕ, становяцца месцам высвятлення адносін, а не вырашэння праблем. «Сістэма ваенна-палітычных стрымак і проціваг развальваецца на вачах, а міжнародныя арганізацыі пакуль не могуць спыніць гэты працэс. Можа быць, і не хочуць. А можа быць, тыя, хто дамінуе ў гэтых арганізацыях, зацікаўлены ў гэтым?» — звярнуўся з пытаннем да аўдыторыі Прэзідэнт Беларусі. Сусветную супольнасць сёння не можа не хваляваць той факт, што градус недаверу і канфрантацыі паміж Усходам і Захадам дасягнуў мяжы. Эксперты ў галіне бяспекі ды раззбраення з абодвух бакоў ужо малююць жудасную ў сваім праўдападобенстве карціну. Усяго за некалькі хвілін Расія і НАТА, напрыклад, могуць прайсці шлях ад ненаўмыснага лакальнага канфлікту да ядзернай вайны. Пасля нядаўняга выхаду з Дамовы аб ліквідацыі ракет сярэдняй і меншай

далёкасці двух ключавых яго ўдзельнікаў працэс разбурэння архітэктуры кантролю над узбраеннямі фактычна выйшаў на фінішную прамую. Апошні рубеж — Дамова па стратэгічных наступальных узбраеннях. Калі бакі не дамовяцца пра яго падаўжэнне, усяго праз два гады свет апынецца ў сітуацыі, калі адносіны ў сферы ядзерных узбраенняў наогул не будуць нічым рэгулявацца.

Толькі адзін гэты факт дазваляе Прэзідэнту Беларусі зрабіць выснову, што чалавецтва сямімільнымі крокамі рухаецца да рысы, за якой сапраўды — бездань. На жаль, даводзіцца прызнаць, што ў вялікіх дзяржаў ёсць падставы ставіцца адзін да аднаго з недаверам. Недружалюбныя або нават агрэсіўныя дзеянні ў мінулым укараняюць ўзаемныя падазрэнні ды асцярогі на доўгія гады наперад. Дзе, у чым бачыцца выйсце? У ідэале трэба вярнуцца да канцэпцыі еўрапейскай бяспекі, заснаванай на супрацоўніцтве. Да каштоўнасцяў Хельсінскага заключнага акта, Парыжскай хартыі для новай Еўропы. «Нам усім тэрмінова патрэбна моцная гісторыя поспеху, якая пераканана нават заўзятых скептыкаў і «ястрабаў», што, нягледзячы на глыбокія супярэчнасці і недастатковае разуменне, інтарэсы бяспекі ў Еўропе абсалютна сумяшчальныя», — упэўнены Аляксандр Лукашэнка. Было адзначана, што за апошнія два дзесяцігоддзі Беларусь апынулася ва ўнікальнай сітуацыі. З аднаго боку, мы ваенна-палітычны саюзнік Расіі, удзельнік Арганізацыі Дамовы аб калектыўнай бяспецы. Ні ў адной дзяржавы няма такога ўзроўню адносін з Масквой, як

у нас. У той жа час наша краіна заключыла міжнародныя дагаворы ў галіне бяспекі і мер даверу з усімі суседзямі, у тым ліку з дзяржавамі — членамі НАТО. А з такім суседам, як Украіна, мае больш за 120 міжнародных пагадненняў. «Мы гатовыя напаўняць гэтыя двухбаковыя пагадненні новым зместам, удасканалваць іх. Сігналы, якія атрымліваем ад нашых партнёраў, кажуць пра тое, што і яны гатовыя да такога ўзаемадзеяння, — заўважыў Прэзідэнт. — Гэта ўнікальны рэсурс у цяперашняй сітуацыі. І мы ўсе абавязаны ім скарыстацца. Каб мы, еўрапейцы, даказалі самі сабе і ўсяму свету, што архітэктура еўрапейскай бяспекі можа быць адноўлена. Што можа быць іншая мадэль стасункаў Расіі ды НАТО, Кітая і ЗША, ды яе пракцыя на Еўропу. Не такая, як у апошнія пяць гадоў». Гісторыя поспеху Беларусі як надзейнага партнёра, які карыстаецца даверам і Усходу, і Захаду, магла б стаць адказам на пытанне, ці можна зрабіць Усходнюю Еўропу трансгранічным поясам стабільнасці і канструктыўнага ўзаемадзеяння. У якасці першага кроку ў рэалізацыі гэтай амбіцыйнай місіі, нагадаў Аляксандр Лукашэнка, мы абвясцілі, што, нягледзячы на разбурэнне Дамовы аб ракетных сярэдніх і меншай далёкасці, Беларусь, якая была паўнапраўным удзельнікам, працягне яго выконваць, калі не будзе адпаведных знешніх пагроз для краіны. Сёння новую гісторыю поспеху еўрапейскай бяспекі трэба збіраць літаральна па крупінках. Малыя і сярэднія дзяржавы, такія як Беларусь, упэўнены Аляксандр Лукашэнка, могуць зрабіць рэальны ўнёсак у адраджэнне «духу

Хельсінкі» на еўрапейскай прасторы: «Перакананы: рэалізацыя такога падыходу выгадная ўсім ключавым сусветным гульцам — і Расіі, і Еўрасаюзу, і ЗША, і Кітаю. Гэта ненармальна, калі столькі гадоў мы наогул на вышэйшым узроўні не збіраліся і не абмяркоўвалі гэтыя праблемы, каб адкрыта перагаварыць сам-насам і даць нейкі сігнал планеце. А калі не сігнал, то хаця б развешаць рознага роду міфы вакол гэтага. Навошта АБСЕ, навошта мы стваралі гэтую арганізацыю? Каб пасылаць нейкія місіі на выбары? Гэта ж Арганізацыя па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе». Ключавое пытанне бяспекі ў Еўропе, на думку Прэзідэнта Беларусі, гэта рашэнне канфлікту ў Данбасе. Ва Украіне працягваюць гінуць людзі. Рэгіён не можа выбрацца з багны сацыяльнага, эканамічнага і гуманітарнага хаосу. Трэба вырашаць гэтую праблему. Тады дыялогі будуць мець нейкае значэнне: «Нельга папракнуць Прэзідэнта Украіны ў тым, што ён не імкнецца вырашыць гэтую праблему. Шмат што залежыць ад нас. І мы павінны ўзяць на сябе вялікую ношу, большую частку рашэння гэтай праблемы». Так, імгненнага ўніверсальнага рэцэпту нармалізацыі сітуацыі ў свеце і Еўропе няма. Але ёсць універсальны інструмент, значэнне якога немагчыма пераацаніць. Толькі шляхам спакойнага, дзелавога, мірнага дыялогу можна адысці ад краю бездані глабальнага канфлікту, у якім не будзе пераможцаў. А потым дзейнічаць, дамовіўшыся. Усё больш відавочная неабходнасць правядзення ў бліжэйшыя гады міжнароднага саміту ў рамках новага Хельсінскага працэсу — пад эгідай АБСЕ, а магчыма, пад эгідай ААН, лічыць Аляксандр Лукашэнка. Трэба прыняць дакумент стратэгічнага характару па ўмацаванні міжнароднай бяспекі ў Еўра-Атлантыцы і ў больш шырокім маштабе. Сёння, упэўнены Прэзідэнт Беларусі, немагчыма вырашаць гэтыя пытанні без такога цяжкавагавіка, як Кітайская Народная Рэспубліка. Важна ўлічваць меркаванне іншых краін, чый уплыў у свеце расце: «Мы гатовыя прасоўваць ідэю Хельсінкі-2, дыялог Еўрапейскага саюза і Еўразійскага эканамічнага саюза, АДКБ і НАТО, спалучэнне з кітайскім праектам «Адзін пояс і адзін шлях», з ШАС, АСЕАН, стварэнне «пояса лічбавага добрасуседства» (пра гэта ўсё больш

цяпер кажуць). Будзем падтрымліваць усе канструктыўныя ідэі, накіраваныя на пераадоленне раздзяляльных ліній, захаванне міру».

Безумоўна, любы дыялог важны і каштоўны, асабліва ў перыяд нарастання геапалітычнай напружанасці. Мы жывем у вельмі складаны час, калі палітыкі перастаюць чуць адзін аднаго. Наяўнасць такіх пляцовак, дзе можна абмяняцца думкамі розных бакоў, — гэта, несумненна, вельмі каштоўна. Якраз тэма сёлетняга форуму ў Мінску звязана з неабходнасцю прадурожэння эскалацыі канфліктаў. І для беларускага боку важна прасоўваць свае ініцыятывы, напрыклад, такія як Хельсінкі-2. Яшчэ адзін важнейшы аспект — недапушчэнне размяшчэння ракет малой і сярэдняй далёкасці ў сувязі з крахам Дамовы. Трэба меркаваць, што ўсе канструктыўныя пасылы беларускага боку на гэты конт будуць пачутыя як на Захадзе, так і на Усходзе. Бо там ужо, што відавочна, надаецца вялікая значнасць мінскай пляцоўцы як эфектыўнаму каналу камунікацыі. Мы бачым актыўнасць і вялікае жаданне розных экспертаў, афіцыйных асоб удзельнічаць у канферэнцыях «Мінскага дыялогу».

Што ж, сутнасць сучасных міжнародных адносін заклікае ўсіх да павагі міжнароднага права. Нам патрэбныя агульныя сістэмы бяспекі, якія базуюцца на прынцыпе Статута ААН, а таксама Хельсінкскага дагавора. Трэ-

ба прадпрымаць рашучыя і сур'ёзныя меры для вырашэння патэнцыйных рызык, якія падрываюць нацыянальнае адзінства і бяспеку дзяржаў. Правілы і абмежаванні перыяду халоднай вайны сышлі, і цяпер дзяржавы ўсё яшчэ застаюцца з разбуральнай зброяй і сур'ёзнымі праблемамі па стварэнні свету, які грунтаваўся бы на павазе права і талерантнасці. А Беларусь, несумненна, з'яўляецца важным донарам бяспекі ў рэгіёне. Роля краіны ў перамоўных працэсах па шматлікіх канфліктных пытаннях — і не толькі па цяперашняй Украіне, можна ўспомніць і даволі даўнюю мінскую ініцыятыву па карабахскаму канфлікту — іграе вялікую ролю ў сучаснай

міжнароднай палітыцы. І тое, што ў Мінску ўдалося сабраць досыць прадстаўнічы форум, на якім прысутнічалі расійскія даследчыкі, а таксама прадстаўнікі колаў, якія выпрацоўваюць палітычныя рашэнні, і прадстаўнікі з еўрапейскіх краін, Злучаных Штатаў, — гэта вельмі важна. На жаль, дыялог у сучасным свеце становіцца ўсё больш і больш складаным. І мінская — адна з тых пляцовак, якая дае магчымасць для дыялогу, для лепшага паразумення, для разумення «чырвоных ліній», якія існуюць у кожнага з бакоў. І па сутнасці, дае магчымасць прыйсці да новыхсэнсаў.

Уладзімір **Міхайлаў**.
Фота БелТА.

Адкрытым тэкстам

Каментуючы даклад пра будучыню Еўразійскага рэгіёну і забеспячэнні бяспекі ў ім, прадстаўлены на форуме Сеткай маладых лідараў еўра-атлантычнай бяспекі, **Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Расіі ў Беларусі Дзмітрый Мезенцаў** заўважыў:

— Мы знаходзімся на зямлі, якая добразычліва ставіцца да нас, якая шматразова паказвала самае шчырае стаўленне да ўсіх гасцей, што прыязджалі на гэтую гістарычную зямлю. Усім дыпламатам у Мінску камфортна працуеца і ў рамках сістэмы адносін з кіраўніцтвам Рэспублікі Беларусь, Кіраўніком дзяржавы, урадам, міністэрствам замежных спраў. Аднак размова пра рэгіянальную бяспеку ў тым трохкутніку, які зададзены ў дакладзе маладымі дыпламатамі ды экспертамі, — Еўрасаюз — Расія — Кітай, будзе вельмі абмежаваным, калі мы не ўспомнім пра існаванне яшчэ аднаго цэнтра сілы — Злучаных Штатаў Амерыкі. Мне здаецца, размова будзе змястоўнай толькі тады, калі мы будзем улічваць і гэты фактар.

Брэд Фрэд, дырэктар офіса Усходняй Еўропы Дзяржаўнага дэпартаменту ЗША:

— Мы з нецярпеннем чакаем умацавання нашага супрацоўніцтва з Беларуссю па тых напрамках, на якіх у нас ёсць агульныя інтарэсы. І яшчэ адзін момант, які важна падкрэсліць, — гэта тое, што не трэба патрабаваць ад Беларусі выбару паміж Захадам і Расіяй. У нас добрыя адносіны з Беларуссю, і мы мяркуем, улічваючы геаграфічнае становішча гэтай краіны, яе палітычныя і эканамічныя адносіны, што яна заўсёды будзе мець асаблівы фармат адносінаў са сваім суседам на ўсходзе. І ў нас абсалютна няма ніякіх намераў змяняць гэтыя адносіны.

GARAŞSYZ DÖWLETLERIŇ ARKALAŞYGYNYŇ
DÖWLET BAŞTUTANLARYNYŇ GEŇEŞINIŇ MEJLISI

Aşgabat şäheri, 2019-njy ýylyň 11-nji oktyäbry

ЗАСЕДАНИЕ СОВЕТА ГЛАВ ГОСУДАРСТВ
СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ

г. Ашхабад, 11 октября 2019 года

БЕЛТА

У САДРУЖНАСЦІ — НОВЫЯ НАДЗЕІ

**Сталіца Туркменістана прымала пасяджэнне
Савета кіраўнікоў дзяржаў — членаў СНД**

Можна без перабольшвання сказаць, што колькі існуе СНД, столькі гучаць заявы пра неабходнасць умацавання, узмацнення або рэфармавання гэтай інтэграцыйнай структуры. Разумны падыход — спрабаваць удасканалваць тое, што можа працаваць больш эфектыўна. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка не раз адзначаў, што каштоўнасць Садружнасці перш за ўсё ў тым, што яна прадастаўляе пляцоўку для абмену думкамі паміж кіраўнікамі часам вельмі розных краін з пункту гледжання выбару знешнепалітычных памкненняў і пераваг. Што ж,

няхай СНД часцей называюць «дыскусійным клубам Прэзідэнтаў постсавецкай прасторы», зносіны пазітыўныя ўжо самі па сабе. Яны адлюстроўваюць памкненні цэлага шэрагу дзяржаў да большага ўзаемаразумення і супрацы.

Такой жа была атмасфера і пасяджэння Савета кіраўнікоў дзяржаў Садружнасці Незалежных Дзяржаў, якое прайшло ў Ашхабадзе. Першаснасць эканомікі. Адзінства поглядаў на агульнае гістарычнае мінулае і сучасныя прывілеі. Аб'яднанне намаганняў у забеспячэнні бяспекі і супрацьстаянні сучасным выклікам і пагрозам. Мабыць, мянкі гэта тэзісы каратка, але ёміста характарызуе змест ашхабадскай сустрэчы. І тэма ўдасканалення СНД па-ранейшаму актуальная. Аляксандр Лукашэнка перакананы:

— Падзеі ў свеце паказваюць, што наспела аб'ектыўная неабходнасць умацавання нашай Садружнасці як самадастатковага і эфектыўнага аб'яднання. Так, усё ж вядомую жыццёвую мудрасць пра тое, што сіла — у адзінстве, яшчэ ніхто не адмяняў.

Гэтая думка рэфрэнам праходзіла праз выступленне беларускага Прэзідэнта. Прычым ва ўсіх магчымых аспектах. Але перш за ўсё ў эканамічным. Аляксандр Лукашэнка адрасаваў калегам такія словы:

— Давайце не будзем адзін аднаго падманваць, хітрыць, мудраваць. Чым далей мы зацягваем працэс нашага эканамічнага аднан-

ня, тым больш з'яўляецца магчымасцяў, падстаў і прычын глядзець нам усім — дзяржавам — у іншы бок, дзесьці яшчэ шукаць шчасця. Толькі незразумела навошта.

Дарэчы, у наступным годзе цэнтр Садружнасці перамяшчаецца ва Узбекістан. Старшыня, які склаў паўнамоцтвы, як належыць па рэгламенце, будзе працаваць у статусе сустаршыні. Гэтак жа, як і Беларусь, якая ўзначаліць далейшы рух да ўмацавання СНД яшчэ год пасля.

Галоўны рухавік супольнасці

Дэкларацыя аб стратэгічным эканамічным партнёрстве ў СНД мае характар аднаго з ключавых дакументаў саміту. Тэмы дзелавога ўзаемадзеяння так ці інакш закранаў кожны з выступоўцаў. Прэзідэнт Расіі Уладзімір Пуцін, напрыклад, зрабіў акцэнт на неабходнасці ліквідацыі бар'ераў ва ўзаемным гандлі. Казаў пра неабходнасць пераходу ў разліках адзін з адным у нацыянальных валютах. Тэмы актуальныя, і Мінск не раз іх уздымаў у розных інтэграцыйных фарматах. Трэба меркаваць, калі цяпер гэтая праблематыка выносіцца на ўзровень СНД, то ёсць разуменне, што даўно наспеў час перайсці ў вырашэнні гэтых пытанняў ад намераў да дзеянняў. Яшчэ адна тэма — пра сінхронную лічбавізацыю эканомік — таксама не раз гучала раней з беларускага боку. На гэты раз яе падняў Прэзідэнт Казахстана Касым-Жамарт Такаеў. Як бачым, падабенства ацэнак па найбольш актуальных праблемах інтэграцыйнага парадку дня на саміце было відавочнае, і гэта добры знак. Аляксандр Лукашэнка звярнуў увагу калег на наступны ключавы момант:

— Эканоміка была і застаецца падмуркам нашага ўзаемадзеяння. І вельмі важна, што гэты дакумент (згаданая вышэй дэкларацыя. — Аўт.) яшчэ раз пацвердзіў імкненне да кансалідацыі эканамічных патэнцыялаў краін Садружнасці.

Кіраўнік беларускай дзяржавы адзначыў, што Мінск падтрымлівае акты-візацыю супрацоўніцтва па ключавых напрамках. У першую чаргу ў галіне транспарту, энергетыкі, прамысловай кааперацыі, узаемных інвестыцый і гандлю. Магутны рэзерв бачыцца ў пашырэнні ўнутранага рынку краін-партнёраў, павышэнні яго ёмістасці. Перш за ўсё за кошт далейшай лібералізацыі гандлю як таварамі, так і паслугамі. Дадатковыя магчымасці можа даць зварот да поўнамаштабнай прамысловай кааперацыі, да стварэння новых сумесных канкурэнтаздольных вытворчасцяў. Прэзідэнт Беларусі адзначыў, што краіны СНД фактычна выйшлі на завяршальную стадыю падрыхтоўкі Стратэгіі эканамічнага развіцця СНД на перыяд да 2030 года. Мінск прапанаваў дапоўніць яе канкрэтнымі прарыўнымі праектамі, якія могуць стаць агульнымі перспектывнымі пунктамі эканамічнага росту. Найважнейшай задачай эканамічнага парадку дня Аляксандр Лукашэнка назваў фармаванне паўнаважнай зоны свабоднага гандлю. Належыць як мага хутчэй завяршыць і працу над праектам Пагаднення аб свабодным гандлі паслугамі. Выкарыстанне патэнцыялу гэтага сектара адпавядае інтарэсам усіх дзяржаў Садружнасці, лічыць беларускі лідар.

Пра далейшае эканамічнае збліжэнне краін Садружнасці Аляксандр Лукашэнка казаў выключна ў прыкладным ключы. Галоўны ж пасыл у тым, што інтэграцыя павінна паказваць рэальны эффект для кожнага з бакоў. Менавіта ў такім выпадку яна будзе развівацца дынамічна, не патрабуючы нейкіх дадатковых стымуляў.

Прынцыповы погляд на гісторыю

Важны дакумент саміту — сумесны зварот кіраўнікоў дзяржаў з нагоды святкавання 75-й гадавіны Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Пры ўсім адзінстве ацэнак прынцыповых і асноватворных старонак агульнай гісторыі ў дэталях тут усё ж не абыходзіцца без некаторых розначытанняў. Так, на пачатку саміту Прэзідэнт Азербайджана Ільхам Аліеў і прэм'ер-міністр Арменіі Нікол Пашынян уступілі ў даволі вострую дыскусію пра характары некаторых падзей Вялікай Айчыннай вайны і ўдзелу ў іх некаторых асоб. Так, магчыма, тут ёсць месца для дыскусій, але толькі пры няўхільным прыняцці галоўнага, пра што сказаў Прэзідэнт Беларусі:

— Тады ніхто не дзяліўся. Усе ваявалі на адным баку. Усе бачылі адзіную мэту і гінулі. І гэтая дата нас кліча да яднання. Дарэчы, у сёлета мы ўжо адсвяткавалі 75-годдзе Вызвалення Беларусі. Наш народ заплаціў высокую цану за сваю свабоду. У барацьбе з фашызмам загінуў кожны трэці беларус. Наступствы той страшнай вайны мы адчуваем і па гэты дзень.

Аляксандр Лукашэнка зрабіў акцэнт на тым, што ў сваёй гісторыі Беларусі не раз даводзілася несці каласальныя страты не па сваёй віне. У тым ліку і пасля Чарнобыльскай катастрофы, калі менавіта наша краіна пацярпела больш за іншых:

— Не мы эксплуатавалі, не мы ўзрвалі. А 75% бяды ад гэтага выпала на Беларусь. Я часта не кажу пра гэта, але варта ўспомніць. Вось нашы цяжкія грузы — наступствы Вялікай Айчыннай вайны. Гэта не кажучы ўжо пра іншыя пытанні.

Вяртаючыся да ваеннай тэмы, Прэзідэнт Беларусі яшчэ раз зрабіў акцэнт на тым, што тады цаной неверагодных намаганняў і страт пераможцам выйшаў менавіта савецкі

народ:

— Паміраючы ў абложанай Брэсцкай крэпасці і блакадным Ленінградзе, змагаючыся пад Сталінградам і Курскам, вызваляючы Еўропу і штурмуючы Берлін, рускія, беларусы, украінцы, казахі, армяне, азербайджанцы, малдаване, грузіны, кыргызы, таджыкі, туркмены, узбекі, прадстаўнікі іншых народаў не думалі пра сваю нацыянальную прыналежнасць. Яны былі адзіныя, узялі Сцяг Перамогі над рэйхстагам. Значыць, і наша Перамога адзіная і непадзельная! Ужо з гэтага вынікае, што любыя спробы апраўдання, а тым больш гераізацыі фашызму для нас немагчымыя і непрыемныя.

— Ні ў якім разе нельга гэтага дапусціць. Бачыце, падымаецца хваля ў Заходняй Еўропе. Бачыце, што адбываецца ў той жа Германіі. Напэўна, забыліся ўрокі гісторыі, — пазначыў

Сталіца Туркменістана сёння

сваю цвёрдую пазыцыю Кіраўнік беларускай дзяржавы. Разважаючы пра ўрокі мінулага і сучаснасці, Аляксандр Лукашэнка закрануў украінскую тэму. Тым больш што зусім нядаўна пабываў у гэтай краіне, сустрэўся з яе новым Прэзідэнтам Уладзімірам Зяленскім, таму ў тэму пагружаны аб'ектыўна больш, чым любы з калегаў. Добра ведае яе знутры. І калі такое веданне становіцца агульным, яно набывае яшчэ большую каштоўнасць. Прэзідэнт Беларусі звярнуўся да кіраўнікоў дзяржаў Садружнасці:

— Кажучы пра новую ўладу ва Украіне, хацеў бы і вас заклікаць падтрымаць яе. Падтрымаць чаму? Бо вы бачыце тэндэнцыю ўжо згарнуць гэтую ўладу. Скруціць. Скінуць. Але мы павінны разумець, хто пасля гэтага прыйдзе да ўлады ва Украіне. Гэта будзе расаднік ужо не нацыяналізму.

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што, падпісваючы зварот да юбілею Перамогі, кіраўнікі дзяржаў, нашы народы зноў дэманструюць згуртаванасць і сяброўства, беражлівае стаўленне да агульнай вялікай гісторыі:

— *Адзіным фронтам супрацьстаім спробам яе скажэнні ды фальсіфікацыі. Разам выступаем за аднаўленне шырокага міжнароднага дыялогу на ўмацаванні сістэмы глабальнай бяспекі і мер даверу... Не ведаю, як вы ўспрымеце яшчэ адну маю заяву, але яна цесна звязана з тымі падзеямі 75-гадовай даўніны. Разам былі, разам ваявалі. А паглядзіце, што робіцца на постсавецкай прасторы. Колькі канфліктаў. Чаму мы не вырашаем іх? Калі мы на нешта здольныя, трэба вырашаць гэтыя праблемы.*

Адказ на сучасныя выклікі

Выступаючы на саміце, Прэзідэнт Беларусі са шкадаваннем канстатаваў, што пагрозы бяспекі дамінуюць у спісе сучасных выклікаў чалавецтву. Іх колькасць расце, як снежны камяк:

— Адна з прычын таго — прагрэсавальная страта даверу ў адносінах паміж краінамі. Таму сёння як ніколі неабходны пошук новых ідэй, якія аб'ядноўваюць. Найбольш вострай праблемай застаецца тэрарызм. Ніводная краіна свету не ў стане ў адзіночку справіцца з гэтай напастью. Ключ да поспеху ляжыць у цеснай каардынацыі дзеянняў на ўсіх узроўнях. Таму наша Праграма супрацоўніцтва дзяржаў-удзельніц СНД у барацьбе з тэрарызмам ды іншымі гвалтоўнымі праявамі экстрэмізму сёння з'яўляецца як нельга больш запатрабаванай і актуальнай. Нам не трэба спыняцца на гэтай праграме. Трэба яе паліпшаць, пашыраць.

Аляксандр Лукашэнка заклікаў калегаў пільна зірнуць на новыя тэрарыстычныя рызыкі і пагрозы. Прэзідэнт нагадаў аб праведзенай у верасні ў Мінску міжнароднай канферэнцыі высокага ўзроўню па барацьбе з тэрарызмам з выкарыстаннем новых тэхналогій:

— Мы выступілі з ініцыятывай пра фармаванне «пояса лічбавага добрасуседства». Вельмі важная тэма.

Кіраўнікам дзяржаў СНД Прэзідэнт Беларусі прапанаваў падтрымаць гэтую ініцыятыву. Як вядома, на згаданай канферэнцыі ў Мінску была вылучана яшчэ адна ініцыятыва — пра неразмязчэнне ракет сярэдняй і меншай далёкасці ў Еўропе. На гэты конт Кіраўнік нашай дзяржавы адзначыў:

— Пасля спынення дзеяння адпаведнага дагавора становіцца вельмі верагодным з'яўленне такіх узбраенняў у еўрапейскай частцы кантынента. А гэта непазбежна цягне за сабой пагрозу новага вітка ваеннай канфрантацыі.

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што Беларусь цалкам падтрымлівае антыракетныя ініцыятывы Расіі ды па захаванні кантролю над асабліва небяспечнымі ўзбраеннямі:

— Беларусь, як паўнапраўная ўдзельніца дагавора, не выходзіла з яго. І надалей не мае намер гэтага рабіць, калі не будзе пагроз нашай бяспекі. На жаль, такія пагрозы ёсць. Мінск прапануе таксама распрацаваць дэкларацыю адказных краін аб неразмязчэнні ракет сярэдняй і меншай далёкасці ў Еўропе. Прыняцце такога дакумента стала б важным крокам у зніжэнні напружанасці, аднаўленні даверу і ўмацаванні міжнароднай бяспекі.

Наступны саміт Садружнасці запланаваны на кастрычнік наступнага года ў Ташкенце. Хоць яшчэ ў канцы будучага снежня ў Санкт-Пецярбурзе павінна прайсці неформальная сустрэча кіраўнікоў дзяржаў СНД.

Аляксей Фядосаў

ЗЯЛЁНАЕ СВЯТЛО ДЛЯ ІНАВАЦЫЙ

Тэма развіцця зялёнай эканомікі ў многіх краінах свету сёння становіцца актуальнай як ніколі. А сумесныя праграмы, праекты, стратэгічныя пагадненні могуць не толькі спрыяць паляпшэнню экалогіі ў асобна ўзятай дзяржаве, але і становіцца ўплываць на адносіны паміж партнёрамі.

У Мінску прайшоў ІІІ Беларуска-Італьянскі бізнес-форум па пытаннях зялёнай эканомікі, на якім не толькі абмяркоўвалі такія важныя праблемы як рост узаемнага тавараабароту і стварэнне сумесных прадпрыемстваў, але і вялі гаворку пра тое, як можна эканамічныя напрамкі злучыць з экалагічнымі ініцыятывамі. Перш за ўсё ў такіх сферах, як развіццё альтэрнатыўнай энергетыкі, перапрацоўка другаснай сыравіны ды іншае. Віцэ-прэм'ер Ігар Петрышэнка, які браў удзел у рабоце форуму, падрабязна распавёў пра асноўныя перспектывы развіцця ў Беларусі зялёнай эканомікі. У прыватнасці, ён адзначыў, што ў краіне ў гэтым кірунку рэалізуюцца дзяржаўныя праграмы, удасканальваецца заканадаўчая база, распрацоўваюцца дакументы ў галіне аховы навакольнага асяроддзя і рацыянальнага прыродакарыстання.

— Прынцыпы зялёнай эканомікі з'яўляюцца для нас адносна новымі, але з улікам нацыянальных асаблівасцяў

і глабальных выклікаў дзяржава вызначае дадзены кірунак як стратэгічны прыярытэт, — падкрэсліў Ігар Петрышэнка.

Варта яшчэ мець на ўвазе, што сёння ў Беларусі прынцыпы зялёнай эканомікі інтэграваны ў Нацыянальную стратэгію ўстойлівага сацыяльна-эканамічнага развіцця, якая распрацавана на перыяд да 2030 года. Зрэшты, ужо ў сёлета сфармуюць Нацыянальную стратэгію аж да 2035 года. У яе аснову будуць пакладзены падыходы, якія прадугледжваюць зялёны вектар развіцця з пераходам на прынцыпова новую рэсурсаэкалагічную мадэль эканомікі замкнёнага цыклу. Яна звязаная з забеспячэннем эфектыўнай і экалагічнай вытворчасці, максімальным выкарыстаннем другаснай сыравіны. Віцэ-прэм'ер таксама не прамінуў заўважыць, што адным са складнікаў поспеху ў рэалізацыі адпаведных падходаў і праектаў Беларусь бачыць дынамічнае развіццё беларуска-італьянскага супрацоўніцтва. Італьянскі Амбасадар у Мінску Марыя Бальдзі, у сваю чаргу, звярнуў увагу на велізарны патэнцыял Беларусі ў галіне развіцця інавацый, у прыватнасці, у будаўніцтве ды ІТ-сферы.

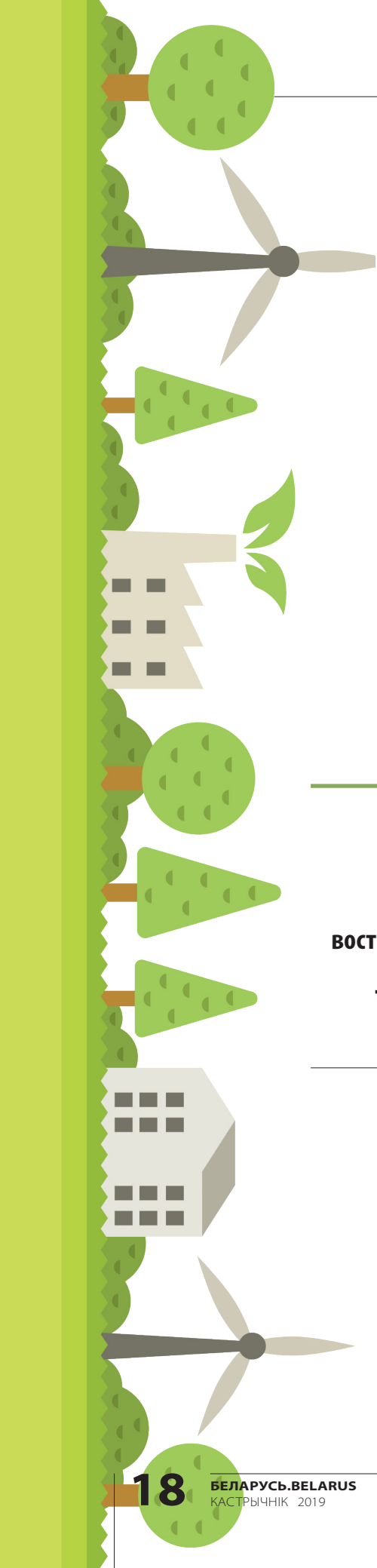
— Гэта можа даць многае для развіцця эканомікі і супрацоўніцтва Беларусі ды Італіі ў цэлым, — сказаў ён.

У гэтым годзе ў форуме ўдзельнічала 35 італьянскіх фірмаў і больш за 150 беларускіх кампаній. Амбасадар Італіі выказаў надзею, што такая актыўнасць прынясе рэальны вынік у найбліжэйшай будучыні, да прыкладу, з'явіцца новыя кантракты для беларускіх ды італьянскіх прадпрыемстваў. Старшыня Беларускай гандлёва-прамысловай палаты Уладзімір Улаховіч у сваю чаргу ўдакладніў, што італьянскіх інвестараў у Беларусі могуць зацікавіць развітая інфраструктура, высокакваліфікаваны персанал, стабільныя ўмовы вядзення бізнесу, магчымасці ствараць сумесную прадукцыю з дадатковым коштам і прасоўваць яе на рынак Еўрасаюза. Перш за ўсё, паводле яго слоў, інвестары будуць зацікаўлены ў працы ў рэгіёнах, дзе ёсць велізарны патэнцыял для рэалізацыі сумесных праектаў.

Алег Багамазай

Ігар Петрышэнка. Выступленне на бізнес-форуме.

РУКАТВОРНЫЯ ІНВЕСТЫЦЫІ Ў БУДУЧЫНЮ. ЯКІЯ ЯНЫ?

Звернемся да таго факту, што ў цэнтры ўвагі сусветных лідараў, што ў верасні збіраліся на штогадовую сесію Генасамблеі ААН, была неабходнасць ліквідацыі кліматычнай пагрозы, якая навісла над планетай. Кіраўнікі дзяржаў разам з дэманстрацыяй вострай рэакцыі на рост ваеннай напружанасці на Блізкім Усходзе публічна і на поўным сур'ёзе клапаціліся аб праблеме глабальнага пацяплення. Такі, можна сказаць, агульны палітычны фон, на якім вымалёўваецца, без сумневу, найбольш важнае пытанне сучаснасці.

Так, навукоўцы не сумняваюцца, што клімат змяняецца, і наступствы гэтых змяненняў нарастаюць з кожным годам, закранаючы ўсе краіны і кожнага чалавека. Гэта і прыродныя катаклізмы — ураганы, паводкі, засухі, лясныя пажары, колькасць якіх павялічваецца, і раставанне горных леднікоў, арктычных ільдоў, іншыя на першы погляд непрыкметныя перамены, якія ўплываюць і на ўраджай-

насць, і на даступнасць вады, на транспартную і жылую інфраструктуру, на здароўе людзей.

Даклады экспертаў сведчаць пра тое, што з вялікай верагоднасцю істотны ўклад у змены клімату аказвае дзейнасць чалавека, у першую чаргу, спальванне выкапнёвага паліва. Таму патрэбныя агульныя намаганні ўсіх краін як для адаптацыі да зменаў клімату, так і для зніжэння ўплыву на яго. Пошуку такіх рашэнняў у нейкай меры былі прысвечаны і дэбаты на кліматычным саміце ў Нью-Ёрку, дзе, зрэш-

ты, высокапастаўленым палітыкам моцна дасталося ад Грэты Тунберг — юнай экалагічнай актывісткі.

Беларусь заўсёды падтрымлівала меры, накіраваныя на экалагічную бяспеку. У свой час на тэматычных дэбатах Генеральнай Асамблеі ААН па змяненні клімату дэлегацыя Беларусі заклікала дзяржавы-члены Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і генеральнага сакратара ААН садзейнічаць найхутчэйшаму выкананню бакамі Кіёцкага пратаколу. Гаворка, у прыватнасці, ішла пра нацыянальныя працэдуры, неабходныя для ўступлення ў сілу папраўкі, якая ўстанаўлівае для Беларусі добраахвотныя абавязацельствы па скарачэнні выкідаў парніковых газаў. Больш хуткая ратыфікацыя папраўкі магла б стаць практычным пацвярджэннем здольнасці міжнароднай супольнасці да свечасовых калектыўных дзеянняў па папярэджанні негатыўнай змены клімату. Беларуская дэлегацыя таксама прыцягнула ўвагу Генеральнай Асамблеі ААН да пытання сумеснай распрацоўкі і перадачы экалагічна бяспечных тэхналогій краінам, якія ў іх маюць патрэбу. Акцэнт рабіўся на тое, што варта стварыць механізм пашырэння доступу краін, якія развіваюцца, і краін з пераходнай эканомікай да новых і найноўшых тэхналогій, якія дапамагаюць папярэджаць нядобрае змяненне клімату, у тым ліку ў сферы новых і аднаўляльных крыніц энергіі, энергаэфектыўнасці і энергазберажэння. Што ж, разлічваць на сур'ёзны прагрэс у зніжэнні выкідаў парніко-

вых газаў і папярэджанні глабальнага пацяплення можна будзе толькі тады, калі перадавыя энергетычныя тэхналогіі стануць агульначалавечым здабыткам. І тут цікавыя любыя станоўчыя досвед.

Адной з важных задач праекту ПРААН і Міністэрства навакольнага асяроддзя Беларусі «Зялёныя гарады» стала распаўсюджванне пазітыўных вынікаў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця па ўсёй краіне. З гэтай мэтай на конкурснай аснове праект аказвае гарадам і муніцыпалітэтам, якія далучыліся да міжнароднай ініцыятывы «Пагадненне мэраў па энергіі ды клімаце», дапамогу ў распрацоўцы і рэалізацыі сваіх планаў дзеянняў. Уласна кажучы, абвешчэнне мэраў па клімаце ды энергіі — гэта супольнасць мясцовых уладаў, аб'яднаных абавязацельствам развіваць свае тэрыторыі на аснове прынцыпаў устойлівай энергетыкі. Калі ж быць больш дакладнымі, то ў рамках ініцыятывы Еўрапейскага саюза мясцовыя органы ўлады — гарады і раёны — бяруць на

сябе добраахвотныя абавязацельствы, напрыклад, па зніжэнні аб'ёму выкідаў у атмосферу парніковых газаў не менш чым на 30% да 2030 года на сваёй тэрыторыі. У мінулым жа годзе на падставе конкурсу ў Беларусі былі адабраныя пяць населеных пунктаў для аказання экспертнай падтрымкі.

У сваёй працы «Зялёныя гарады» актыўна супрацоўнічаюць з Фондам «Інтаракцыя» і міжнароднай грамадскай арганізацыяй «Экопартнерство», якія таксама дапамагаюць удзельнікам праекта ў падрыхтоўцы планаў актыўнага экалагічнага развіцця.

Сёння нашы суразмоўцы — Марыя Фалолеева, старшыня Цэнтральнага савета МГА «Экопартнерство», і Уладзімір Рак, спецыяліст у галіне энергетыкі, тэхнічны эксперт фонду «Інтаракцыя».

— Наколькі актыўная Беларусь у параўнанні з іншымі краінамі ў распаўсюджванні пазітыўных вынікаў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця?

Уладзімір Рак:

— Дзякуючы добраму вядзенню статыстыкі ў Беларусі мы вельмі выгрышна выглядаем на фоне многіх краін, якія проста не маюць доступу да такіх дадзеных. У нас жа ёсць дакладныя разлікі і, адпаведна, дэталёвыя планы, якія могуць уключаць дзясяткі, калі не сотні, розных мерапрыемстваў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця, аж да мерапрыемстваў па асобных арганізацыях. Для іншых краін нармальнай з'яўляецца сітуацыя, калі плануецца толькі некалькі арганізацыйных

Разлічваць на сур'ёзны прагрэс у зніжэнні выкідаў парніковых газаў і папярэджанні глабальнага пацяплення можна будзе толькі тады, калі перадавыя энергетычныя тэхналогіі стануць агульначалавечым здабыткам

Марыя Фалолеева

мерапрыемстваў у гэтай сферы з прыблізнай ацэнкай вынікаў.

Марыя Фалолеева:

— У цэлым Беларусь актыўна ўдзельнічае ў Пагадненні мэраў і распрацоўцы планаў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця. Мяркуйце самі: на сённяшні дзень Пагадненне мэраў у краіне падпісалі амаль 50 гарадоў і раёнаў. Плюс для нас з'яўляецца наяўнасць праграм па павышэнні энергаэфектыўнасці на нацыянальным узроўні. У апошнія гады ў гэтым кірунку ўжо вядзецца праца. Тэма энергаэфектыўнасці ва ўсіх на слыху. І частка абавязанасцяў у рамках таго самага скарачэння на 30% выкідаў у атмасферу парніковых газаў гарады дасягаюць за кошт тых дзеянняў, якія ўжо рэалізуюцца. Але тут ёсць і зваротны бок, з майго пункту гледжання, з якім ужо сутыкнуліся і гарады ў краінах ЕС. Лёгка перамогі часта не матывуюць рухацца далей. А для дасягнення глабальных мэтай, пазначаных у Парыжскім пагадненні па клімаце, гэта значыць, абмежавання па павышэнні тэмпературы на 1,5–2 градусы па Цэльсіі да канца стагоддзя, скарачэння выкідаў на 30% — відавочна недастаткова. Запатрабаваныя радыкальныя меры. І не толькі ў энергетычным сектары, але і ў транспарце, будаўніцтве, у сферы спажывання. Карацей, ва ўсіх сектарах гарадской гаспадаркі. Для гэтага патрэбна паступовая, але настойлівая перабудова гарадской эканомікі. Толькі тады нашы гарады змогуць быць паспяховымі і канкурэнтаздольнымі ў будучыні. Гэта, вядома, вялікія, доўгатэрміновыя мэты. Але іх нельга выпускаць з-пад увагі. І трэба

Не толькі ў Беларусі, але, напрыклад, у краінах Усходняга партнёрства большасць гарадоў далучаюцца да Пагаднення мэраў з мэтай у далейшым атрымаць нейкую фінансавую падтрымку на рэалізацыю сваіх мерапрыемстваў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця

разумець, што тыя планы, якія распрацоўваюцца цяпер, — не канчатковы пункт дзеянняў. Мы толькі на пачатку шляху.

Што датычыцца планаў па адаптацыі да зменаў клімату, то тут ва ўсіх яшчэ зусім мала досведу. Усе робяць першыя крокі і набіваюць гузы. Часам нашым гарадам вельмі складана прымаць самастойныя рашэнні, тым больш, што прававы статус актыўнага экалагічнага развіцця фактычна не вызначаны. Тут усё часам залежыць ад актыўнасці канкрэтнай гарадской адміністрацыі.

Я ўвогуле лічу, што гарады, якія далучаюцца да Пагаднення мэраў, робяць вельмі смелы ўчынак. Асабліва гэта тычылася першых гарадоў-падпісантаў: тады ўсё залежала ад ініцыятывы гарадскіх адміністрацый, нават канкрэтных асоб.

А ў цэлым, не толькі ў Беларусі, але, напрыклад, у краінах Усходняга партнёрства, большасць гарадоў далучаюцца да Пагаднення мэраў з мэтай у далейшым атрымаць нейкую фінансавую падтрымку на рэалізацыю сваіх мерапрыемстваў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця. Зноў жа, тут усё залежыць ад жадання і матывацыі. Бо магчымасць падпісаць ёсць ва ўсіх, але хтосьці падпісвае, а хтосьці — не.

— Якія канкрэтныя пазітыўныя змены адбываюцца ў гарадах, што далучыліся да Пагаднення?

Уладзімір Рак:

— Пахваліцца нейкімі кардынальнымі зменамі ў сувязі з рэалізацыяй праекта, напэўна, нельга. Бо, як ужо гаварылася, у нас гэтая праца і так вялася. Некаторыя іншыя краіны не маюць дзяржаўных планаў павышэн-

ня энергаэфектыўнасці, і яны ў гэтым кірунку не працавалі. А ў нас такая праца вядзецца ўжо больш за дзесяць гадоў і ў гэтым жа кірунку працягваецца. Рэзкіх змен не адбываецца, але пры гэтым некалькі павялічваюцца магчымасці: як у выглядзе экспертнай падтрымкі, так і ў выглядзе інвестыцый у абсталяванне. Іншая справа, што ў нашых раёнаў ніколі не было ўласных доўгатэрміновых планаў. Планы па энергазберажэнні, цеплазабеспячэнні, электразабеспячэнні распрацоўваліся на рэспубліканскім узроўні, а ў раёны даводзіліся паказчыкі, пад якія на месцах складалі гадавы план і выконвалі яго. Перспектыўныя кірункі ў сферы актыўнага экалагічнага развіцця сталі першымі доўгатэрміновымі дакументамі ў галіне энергетыкі,

Гарады Беларусі, якія далучыліся да міжнароднай ініцыятывы «Пагадненне мэраў па энергіі ды клімаце»

якія дазваляюць выпрацаваць канцэпцыю і вызначыць прыярытэты на мясцовым узроўні. Многія мерапрыемствы без такіх планаў раней не дасягалі магчымай максімальнай эканоміі. Каб было зразумела: напрыклад, запускаяюць новую кацельню, а потым уцяпляюць дамы. Як вынік — кацельня не загружана, зніжаецца ККДз і гэтак далей. Сёння ўсе падобныя нюансы прадугледжваюцца.

— Ці ёсць нейкія тыпавыя мерапрыемствы, характэрныя для нашых

гарадоў, тое, за што мясцовыя адміністрацыі бяруцца ў першую чаргу?

Уладзімір Рак:

— У метадычным інструменце, які мы распрацавалі для праекта «Зялёныя гарады», змяшчаецца база дадзеных з больш чым пяцідзясяці тыпавых мерапрыемстваў, па кожным разлічаны энергетычны эффект. Гарады актыўна выкарыстоўваюць гэтую базу дадзеных для фармавання пераліку мерапрыемстваў. Найбольш часта нашы раёны займаюцца ўцяпленнем і заменаю вокнаў, укараняюць энергаэфектыўнае асвятленне, пераводзяць кацельні на мяс-

нен распрацоўвацца на доўгатэрміновую перспектыву. І вось з гэтым на месцах заўсёды было складана. Таму цяпер мы стараемся арыентаваць раёны на тое, каб яны, у першую чаргу, праводзілі ацэнку ўздзеянняў змянення клімату ў цяперашні час, у найбліжэйшай будучыні і на больш аддаленую перспектыву — на 30–50 гадоў. І ўлічвалі, як тыя дзеянні, якія рэалізуюць яны цяпер, выглядаюць з улікам змянення клімату. Вялікая праблема — адсутнасць дадзеных і доўгачасовых кліматычных прагнозаў, даступных і зразумелых мясцовым спецыялістам. Дарэчы, гэта праблема не толькі Беларусі. І тут яшчэ шмат чаго трэба зрабіць. У ліку відавочных мерапрыемстваў, якія гарады рэалізуюць у першую чаргу, — развіццё сістэмы зялёных насаджэнняў. Але гэта не пасадкі дзеля пасадак, а фармаванне адзіных зялёных каркасаў, якія працуюць і на ачышчэнне паветра, і на стварэнне камфортнага мікраклімату, і на зацяненне, а таксама водаадвядзенне. Таму што зялёныя тэрыторыі паляпшаюць пранікальнасць паверхні, такім чынам, памяншаюць нагрузку на ліўневую каналізацыю і зніжаюць рызыку паводак. Па-другое, гэта ўдасканаленне самой сістэмы водаадвядзення. У Беларусі змяняецца рэжым выпадзення ападкаў, мы часцей сталі назіраць паводкі, падтапленні. А гэта значыць, што нагрузка на ліўневую каналізацыю ўзрастае. І тады, з пункту гледжання кліматычнай адаптацыі, проста нешта адрамантаваць ужо недастаткова. Патрэбны ўнікальныя доўгатэрміновыя мерапрыемствы, новая інфра-

структура павінна будавацца і планавалася з улікам змяненняў клімату. Па-трэцяе, гэта змена будаўнічых нарматываў, перш за ўсё, нарматываў энергаэфектыўнасці будынкаў. Ну і, вядома, важныя інфармацыйныя кампаніі — як паводзіць сябе падчас спякоты, як абараніцца ад кляшчоў і гэтак далей. Для сельскіх раёнаў відавочныя такія першачарговыя мерапрыемствы як паляпшэнне сістэмы назірання за ляснымі пажарамі і пэўнае ўздзеянне на сельскую гаспадарку: змена структуры, змена культур...

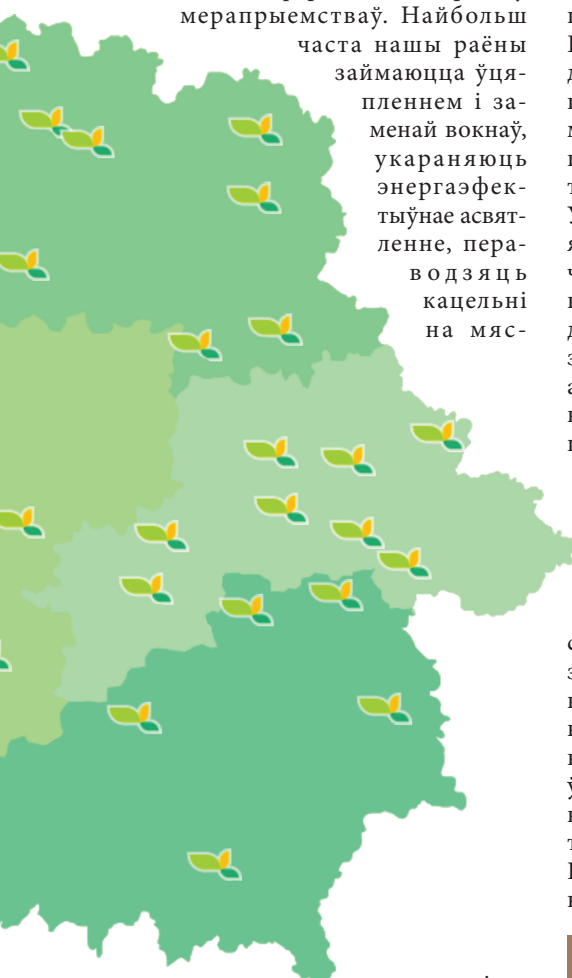
— Якую дапамогу могуць атрымаць гарады і раёны, што прымаюць рашэнне распрацаваць уласны план больш актыўнага экалагічнага развіцця?

Марыя Фалолеева:

— Калі гарады сутыкаюцца з неабходнасцю распрацоўкі такіх планаў, яны маюць патрэбу ў падтрымцы, у метадычных рэкамендацыях. Асабліва гэта тычыцца загадкавай кліматычнай адаптацыі, пра якую ніхто нічога не ведае. Але гэта нармальна, гэта не толькі ў Беларусі так. Таму ў рамках праекта «Зялёныя гарады» мы распрацавалі рэкамендацыі, якія датычацца якраз кліматычнай часткі. Мы пастараліся максімальна даступна растлумачыць гарадскім адміністрацыям, як збіраць інфармацыю, з якіх крыніц, як гэты працэс павінен каардынавацца. Мы прыводзім вялікую колькасць прыкладаў па кліматычнай адаптацыі, якія могуць быць выкарыстаны ў нашых умовах.

Уладзімір Рак:

— Што тычыцца энергетычнай часткі, то мы пастараліся максімальна аўтаматызаваць працэс. Дастаткова сямі крыніц статыстычных дадзеных,

цовыя віды паліва. У мно-

гіх запланавана ўстаноўка цеплавых помпаў, сонечных панэляў, геліякалектараў — тут ужо як у каго дазваляе фінансаванне, і гэта больш доўгатэрміновыя мэты.

Марыя Фалолеева:

— У плане рэалізацыі мерапрыемстваў па кліматычнай адаптацыі ў кожным раёне ўсё індывідуальна. Ёсць так званая рэактыўная адаптацыя, калі бягучыя праблемы відавочныя, і з імі ідзе праца. А ёсць комплекс мерапрыемстваў, які паві-

Уладзімір Рак

У Беларусі ёсць дакладныя разлікі і, адпаведна, дэталёвыя планы, якія могуць уключаць дзясяткі, калі не сотні розных мерапрыемстваў у сферы актыўнага экалагічнага развіцця

якія заносзяцца ў наш інструмент. Мы распрацавалі яго ў рамках «Зялёных гарадоў». А менавіта: ідзе аўтаматычны пералік у мегаватгадзіны, разлік выкідаў парніковых газаў, аўтаматычная аграгацыя па патрэбных сектарах. І на базе гэтай інфармацыі фармуецца план магчымых мерапрыемстваў. Мы таксама распрацавалі спецыяльны апытальнік, які гарадскія адміністрацыі рассылаюць прадпрыемствам раёна. Ад іх яны атрымліваюць інфармацыю пра запланаваныя мерапрыемствы, а праграма ўжо аўтаматычна разлічвае эфект па энергазберажэнні ды зніжэнні выкідаў парніковых газаў.

Цяпер мы хочам перавесці гэтую праграму на англійскую мову і адправіць у офіс Пагаднення мэраў. Магчыма, калі не ўся, тады нейкія элементы гэтай праграмы могуць быць выкарыстаны не толькі ў Беларусі.

— **Як быць гарадам, якія не ўдзельнічаюць у Пагадненні мэраў? Магчыма, яны і так рэалізуюць мерапрыемствы па актыўным экалагічным развіцці?**

Уладзімір Рак:

— Практыка паказвае, што тыя гарады, якія праяўляюць актыўнасць, з'яўляюцца і падпісантамі Пагаднення мэраў, ініцыятывы «Мэры за эканамічны рост», іншых міжнародных ініцыятыў. А пасіўныя гарады, як правіла, нідзе не ўдзельнічаюць. І ў іх практычна няма шанцаў атрымаць

Каментар Івана Філюціча, эксперта праекта «Зялёныя гарады» па энергаэфектыўнасці:

На думку экспертаў праекта «Зялёныя гарады», ключавое дасягненне, якім могуць ганарыцца прадстаўнікі беларускіх гарадоў-удзельнікаў Пагаднення мэраў — гэта змены падыходаў да ўстойлівага гарадскога планавання. Менавіта ў рамках гэтай ініцыятывы ў гарадах упершыню пачалі распрацоўвацца доўгатэрміновыя комплексныя інфраструктурныя планы, якія інтэгруюць у сабе паказчыкі энергаэфектыўнасці, экалогіі ды эканомікі. Але такі план мала распрацаваць. Яго неабходна ўвязаць са стратэгічнымі мэтаймі і задачамі на рэспубліканскім узроўні. А таксама распрацаваць механізмы яго выканання. У сувязі з гэтым наш праект актыўна працуе над распрацоўкай механізмаў рэалізацыі падобных ініцыятыў: пытаннямі «зялёнага» фінансавання, устойлівых закупак, маніторынгу, справядчаснасці ды верыфікацыі выкідаў парніковых газаў, а таксама павышэння экспертнага патэнцыялу на мясцовым узроўні.

дадатковае фінансаванне на развіццё. Удзел у Пагадненні мэраў заўсёды з'яўляецца плюсам пры размеркаванні нейкіх еўрапейскіх грантаў. А ёсць пэўныя конкурсы праграмы Пагаднення мэраў, у якіх непадпісаны проста не могуць удзельнічаць. Так што перавагі тут відавочныя.

Марыя Фалолеева:

— Актыўныя гарады цяпер праходзяць тыя першыя крокі, якія рана ці позна давядзецца рабіць усім. У любым выпадку, клімат мяняецца і рэагаваць неяк на гэта давядзецца. Чым раней пачнеш, тым прасцей і танней гэта абыдзецца. І вось што тут важна разумець мясцовым адміністрацыям. Мне ў гарадах, якія толькі пачынаюць распрацоўваць планы кліматычнай адаптацыі, задаюць пытанне, ці выдзяляць грошы на рэалізацыю гэтага плана? Гаворка ідзе, перш за ўсё, пра знешнія гранты ды інвестыцыі, бо нацыянальных праграм фінансавання адаптацыі ў Беларусі пакуль што няма. Я адкрыта адказваю, што не ведаю, выдзяляць грошы ці не, але іх абсалютна дакладна не вылучаць, калі плана няма. Усе еўрапейскія фінансавыя інстытуты, якія вылучаюць сродкі на ўстойлівае развіццё, «зялёнае» развіццё, хочучь бачыць, што горад думае на перспектыву. Больш таго, па новых стандартах міжнародных донараў ды інвестыцыйных фонды хочучь бачыць кліматычную ацэнку праектаў. Нават тых, якія, здавалася б, не адносяцца непасрэдна да «зялёнага» развіцця — напрыклад, будаўніцтва дарог, іншай інфраструктуры. Калі ў раёна ёсць такая ацэнка і план, то, вядома, ён знаходзіцца ў больш выгадным становішчы. Так што гарадам, якія не ўдзельнічаюць у Пагадненні мэраў, варта задумацца.

Уладзімір Рак:

— Каб праілюстраваць словы Марыі, прывяду свежы прыклад ад суседзяў. На міжнароднай канферэнцыі ЕС Германія прапанавала вылучыць сродкі Украіне на рэалізацыю мерапрыемстваў па адаптацыі да змены клімату. Толькі пакажыце, да чаго вы гатовыя. Ва Украіне цэнтралізавана разаслалі па ўсіх адміністрацыях ліст з просьбай даслаць свае прапановы. Дык вось тыя гарады, у якіх былі кліматычныя планы, атрымалі фінансаванне ў агульным памеры 30 млн долараў.

Уладзімір **Міхайлаў**

ГРОШЫ НА ВЕЦЕР

Каля 40 мільёнаў долараў замежных інвестыцый прыцягнута для праекта па будаўніцтве ветрапарка

Наша краіна яшчэ на крок наблізілася да будаўніцтва найбуйнейшага ветрапарка і дасягнення мэты па ўкараненні аднаўляльных крыніц энергіі да 2030 года. Для інвеставання ў будаўніцтва ветраэлектрастанцый магутнасцю 25 МВт паблізу вёскі Веляшковічы ў Лёзненскім раёне Віцебскай вобласці была абраная турэцкая кампанія «Гурыш» (Gurish Construction & Engineering Co. Inc.) — сусветна вядомы распрацоўшчы экалагічна чыстых інжынерных рашэнняў.

Пасля ўзгаднення ўсіх неабходных дакументаў 30 жніўня адбылося падпісанне дагавора, згодна з якім агульны аб'ём інвестыцый у новы ветраэнергетычны парк павінен скласці каля 40 мільёнаў долараў ЗША.

Праект міжнароднай тэхнічнай дапамогі «Ліквідацыя бар'ераў для развіцця ветраэнергетыкі ў Рэспубліцы Беларусь» рэалізуецца Мінпрыроды пры падтрымцы Праграмы развіцця ААН і Глобальнага экалагічнага фонду. Будаўніцтва ветрапарка плануецца пачаць у 2020 годзе, пасля таго як інвестар распрацуе падрабязную праектную дакументацыю.

Пасля завяршэння будаўніцтва ветраэлектрастанцыя «Веляшковічы» стане найбуйнейшым вытворцам энергіі з ветру ў Беларусі, які будзе пастаўляць экалагічна чыстую энергію ў больш чым 20 тысяч хатніх гаспадарак у гэтым раёне. Чакаецца, што эксплуатацыя ветрапарка на працягу наступных 20 гадоў дазволіць скараціць больш чым на 500 тысяч тон выкіды CO_2 . Для забеспячэння эксплуатацыі і тэхнічнага абслугоўвання аб'екта будзе створана пяць новых працоўных месцаў. Будаўніцтва ветрапарка таксама забяспечыць работай мясцовыя будаўнічыя арганізацыі і пастаўшчыкоў абсталявання.

Між тым, як адзначаюць эксперты праекта, існуючыя тэмпы развіцця аднаўляльных крыніц энергіі ў нашай краіне досыць павольныя. На пачатак 2019 года іх доля ў валавым спажыванні паліўна-энергетычных рэсурсаў складала 6,2 %. Цяпер па ўсёй краіне працуюць 96 ветратурбін агульнай магутнасцю 100,95 МВт.

Маргарыта **Драздова**

ГЭТЫ КРОХКІ АЗОНАВЫ СЛОЙ

З 2020 года ў Беларусь больш нельга будзе завозіць азонаразбуральныя рэчывы, а з 2030-га — выкарыстоўваць абсталяванне, што працуе пры іх дапамозе

Азонавы слой абараняе Зямлю ад шкоднага ўздзеяння ультрафіялетавага сонечнага выпраменьвання і падтрымлівае на планеце аптымальныя тэмпературныя рэжымы. Аднак чалавек значна ўплывае на яго стан. Яшчэ ў мінулым стагоддзі азонавы слой пачаў разбурацца, і адна з асноўных прычын гэтага — актыўнае ўжыванне хімічных рэчываў, якія маюць у сваім складзе хром альбо бром. Яны выкарыстоўваюцца шмат у якіх адмысловых галінах.

Беларусь адна з першых падпісала Венскую канвенцыю аб ахове азонавага слоя і Манрэальскі пратакол па рэчывах, што яго разбураюць. У 2001 годзе ў краіне быў прыняты закон «Аб ахове азонавага слоя».

— Да Манрэальскага пратакола далучыліся 197 краін. Ён рэгулюе 114 розных хімічных рэчываў, больш за 50% з іх ужо выведзены з ужытку, — адзначыла кансультант упраўлення рэгулявання ўздзеяння на атмасфернае паветра, змены клімату і экспертызы Мінпрыроды Наталля Кліменка. — У нашай краіне азонаразбуральныя рэчывы ніколі не вырабляліся, таму наша задача сёння — не дапусціць іх імпарту. Таксама мы разам з іншымі краінамі займаемся вывадам апошняй групы такіх рэчываў — гідрахлорфторвугляродаў. Да 2020 года іх не павінна застацца ў Беларусі.

Спецыяліст дадала, што да 2030 года з абароту будзе выключана і абсталяванне, якое працуе на азонаразбуральных рэчывах. Пасля гэтага, лічаць эксперты, найлепшай альтэрнатывай будуць прыродныя холадагенты.

— У адпаведнасці з заканадаўствам на Мінпрыроды і яго тэрытарыяльныя органы ўскладзены кантроль за выкананнем умоў Манрэальскага пратакола. За час яго дзеяння з 1987 года выкарыстанне азонаразбуральных рэчываў скарацілася на 99 %, — расказала Наталля Кліменка. — Раз на тры гады мы праводзім інвентарызацыю абсталявання, якое працуе на такіх рэчывах. Напрыклад, па звестках на пачатак 2018 года яго засталася каля 2,5 тысячы адзінак, ім карысталіся прыблізна 300 арганізацый.

Кацярына **Цітова**

Нашчадкаў старажытных тураў пасялілі
на берагах Прыпяці

ТУРЫ ВЯРНУЛІСЯ НА ПАЛЕССЕ

Апошні тур знік з твару Зямлі ў 1627 годзе. У XX стагоддзі паспрабавалі адрадіць страчаную папуляцыю старажытных быкоў. Так з'явілася турападобная карова, вонкава вельмі падобная да сваіх прабацькаў. Ubачыць гэтых жывёл цяпер можна і ў ваколіцах Турава. Сюды яны патрапілі дзякуючы праекту ПРААН і Глобальнага экалагічнага фонду «Устойлівае кіраванне ляснымі і водна-балотнымі экасістэмамі для дасягнення шматмэтавых пераваг». Праграма накіраваная на захаванне біяз-

настайнасці і дапаможа вырашыць праблему за-растання паш. А яшчэ, несумненна, прыцягне на Палессе турыстаў.

Калісьці Палессе засялялі цэлыя статкі тураў. Пойменныя лугі Прыпяці былі іх вотчынай. Але паляванне і хваробы вынішчылі родапачынальнікаў буйнай рагатай жывёлы. У выніку да нашага часу дайшлі толькі легенды, рукапісныя сведчанні ды археалагічныя знаходкі. Дарэчы, адна з такіх прадстаўлена ў экспазіцыі «Старажытны Тураў» мясцовага краязнаўчага музея. Там пад шклом захоўваецца велізарны рог першабытнага дзікага быка, знойдзены пры раскопках. Мне дазволілі яго патрымаць для фотасесіі — ад цяжару рарытэта ледзь рукі не адваліліся.

Пасля экскурсіі не церпіцца паглядзець да турападобных кароў, якія павінны быць вельмі

падобныя на сваіх магутных продкаў. Адпраўляюся ў гаспадарку «Тураўшчына». Выконваючая абавязкі галоўнага заатэхніка Вольга Бобрык стараяцца нас акуратненька падрыхтаваць да сустрэчы, паказвае дарогу да месца жыхарства жывёл.

— На выгляд яны не такія магутныя, як на кніжных малюнках. Вы ж ведаеце, што туры вымерлі некалькі стагоддзяў таму. Цяперашняе пакаленне — гэта ўжо праца еўрапейскіх генетыкаў. Мы атрымалі статак турападобных кароў Хека. Падарунак для раёна сімвалічны. Падумаіце толькі: туры вярнуліся ў Тураў.

Ускраіна вёскі, што ў некалькіх кіламетрах ад горада, упіраецца ў сцяну лесу. На адкрытай пляцоўцы, якая прымыкае да фермы, віднеецца велізарная цёмная пляма. Ад гукаў машыны яна імгненна перамяшчаецца ў глыбіню выгульных тэрыторый. Чым бліжэй мы — тым далей жывёлы. Статак — 18 галоў. Самцы чорныя, самкі святлей, некаторыя рудаватыя.

Гігантамі іх не назавеш. Але рогі — выбітныя. У быкоў паўмесяцам, у даўжыню дакладна будзе добры метр. У кароў прыкметна меншыя, але выглядаюць таксама пагрозліва.

У нагах матуль блытаюцца маляты — у статку некалькі цялятаў. Калі жывёлы трохі прывыкаюць, падпускаюць нас бліжэй. Можна разгледзець чубатыя галовы, белыя плямы насоў і смаленыя вочы. Аднак варта нам наблізіцца, як яны зноў зрываюць

Бык Хека — моцная парода буйной рагатай жывёлы. З’яўляецца вынікам спробы, зробленай у 1920–1930-х гадах братамі Хек у Германіі для адраджэння вымерлых тураў. Пасля Другой сусветнай вайны аб праекце забыліся, паколькі яго падтрымлівала вярхушка нацысцкага рэйха. Да ідэі вярнуліся праз 60 гадоў. Цяпер у Еўропе ўжо тысячы такіх жывёл, якія натуральным шляхам вырашаюць праблему зарастання лугавых і балотных тэрыторый. Актуальная праблема і для Беларусі.

ца з утаптанага месца. Накіроўваюцца ў хлеў пад правадырствам самкі. Цяпер зразумела, хто тут галоўны. Лідар на некалькі секунд тармозіць каля фотакора. Працаўнік фермы Васіль Шостак здымае напружанне, тлумачыць:

— Яны з выгляду лютыя. Але зусім не агрэсіўныя. Хоць, вядома, мы імкнемся іх не трывожыць. Гэта ж дзікія жывёлы. Мітусня ім не патрэбная.

— Думаеце, ужо прывыклі? — цікаўлюся.

— У цэлым так, — Васіль варочае віламі свежы залацісты подсціл. — Сена і зялёную траву ядуць нармальна. Толькі падкладвай. А вось кукурузу пакуль не надта. Напэўна, раней у іх рацыёне такога корму не было. Рэжым дня яны ўсталявалі сабе самі. У 6 гадзін раніцы як па камандзе выходзяць з хлява ў вальер, а вечарам, калі сцямнее, арганізавана вяртаюцца. У іх поўная свабода перамяшчэння, абмежавання толькі агароджай, бо статак пакуль на каранціне. На волю будзем

выпускаць недзе праз пару месяцаў. Так, Ільвінічна?

Вольга Бобрык сцвярджаць ківае. Так, пасля карантыннай ператрымкі туры адправяцца на пойменныя лугі Прыпяці. Місія тураў — жыць у сваё задавальненне, «выкошваючы» навакольную расліннасць. Паводле назіранняў навукоўцаў, дзікія капытныя з гэтым пасяхова спраўляюцца, тым самым яны аднаўляюць біразнастайнасць лугоў і ратуюць ад знікнення многія віды птушак. Карацей, працуюць як жывыя касікі.

— Дарэчы, у гэтай жа пойменнай зоне выпасаем нашых «лімузінаў» — кароў французкай пароды, — Вольга Ільвінічна паказвае рукой у бок лугоў. — Яны ядуць усё ўшчэнт. Нават баршчэўнік. Цяпер на прыпяцкіх берагах будуць гаспадарыць і туры, як пяць стагоддзяў таму. Вядома, хоць выпусцім іх у дзікую прыроду, але будзем прыглядваць. Калі ўжо вярнуліся яны да нас, хочацца, каб прыжыліся канчаткова.

Віялета **Дралюк**

Рог першабытнага дзікага быка, знойдзены пры раскопках. Здымак у Тураўскім краязнаўчым музеі.

ДАПАМАГЧЫ — ЗНАЧЫЦЬ ЗРАЗУМЕЦЬ

Чалавеку патрэбен чалавек — гэты прынцып павінен быць пакладзены ў аснову інтэграванай медыка-сацыяльнай дапамогі дома, нацыянальнай мадэлі якой сёння выпрацоўваецца ў Беларусі. Па ацэнцы Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа, у такім падыходзе маюць патрэбу больш за 660 тысяч чалавек, а гэта 7% насельніцтва, і з улікам дэмаграфічнай сітуацыі штогадовы рост можа скласці 1,5%.

Людзі з інваліднасцю і пажылыя, сем'і, якія даглядаюць ляжачых сваякоў, — у цэнтры ўвагі комплекснага медыка-сацыяльнага падыходу. Міністр аховы здароўя Уладзімір Каранік падкрэслівае: ідэальнай мадэлі ў свеце не створана, кожная краіна выпрацоўвае сваю, зыходзячы з наяўных рэсурсаў. У нашай медыцынскай сферы створана герыятрычная служба, школы трэцяга ўзросту ў паліклініках, больш за 2 тысячы ложкаў сястрынскага догляду. Сацыяльныя службы, у сваю чаргу, прадастаўляюць магчымасць стацыянарнага абслугоўвання, знаходжання ў дэнным стацыянары, абслугоўвання дома. Ёсць сістэма сацыяльнага дзяржаказу, якая дэлегуе аказанне часткі паслуг іншым, у тым ліку грамадскім арганізацыям. Тут вылучаецца Чырвоны Крыж, у якога створана свая служба сясцёр міласэрнасці.

Аднак запатрабаванасць не эпідэмычнай, а сістэмнай, дакладнай медыка-сацыяльнай дапамогі дома, якая паляпшала б якасць жыцця як саміх пажылых і людзей з інваліднасцю, так і іх блізкіх, патрабуе дакладных падыходаў: камунікацыі паміж удзель-

нікамі, стандартаў працы, навучання зацікаўленых.

З улікам стварэння ў нашай краіне стратэгіі ў інтарэсах пажылых грамадзян выпрацоўка іх была б своечасовая. Па ініцыятыве Беларускага таварыства Чырвонага Крыжа нядаўна ў Мінску прайшло абмеркаванне гэтай тэмы з удзелам міжнародных экспертаў. Каму патрабуецца такая дапамога? Які ўнёсак тут могуць рабіць члены сям'і? Так, у нашай краіне, як і ў многіх іншых постсавецкіх, працаздольныя дзеці абавязаны даглядаць пажылых бацькоў. Але ці заўсёды пасільны для іх гэты цяжар, ці хапае ўменняў і часу на догляд, скажам, за ляжачым пасля інсульту сваяком з дэменцыяй або хваробай Альцгеймера? Хто навучыць асновам, хто «зменіць на пасадзе», калі фізічныя і эмацыйныя рэсурсы на зыходзе? Як ацаніць, якая менавіта дапамога і наколькі часта ім патрэбна? Ці зможа прыйсці на дапамогу армія прафесійных работнікаў? Як рыхтаваць гэтыя кадры? Вывучэнне лепшых сусветных практык можа даць адказы.

На думку Валянціна Русовіча, кардынатара праграм па грамадскай ахове здароўя краінавага офіса САЗ

у Беларусі, нам патрабуюцца тут карэкцыя заканадаўства і нацыянальная канцэпцыя, устойлівае фінансаванне і кампенсацыя амбулаторнага лячэння. Плюс 100-працэнтны доступ да цэнтральнага ацяплення, вадаправода, каналізацыі і пераарыентацыя бальнічных ложкаў (у нас, напрыклад, на 100 тысяч насельніцтва цяпер 203 ложка сястрынскага догляду, а ў Швецыі — 1.250)... У перспектыве гэта не толькі палепшыць здароўе пажылых, знізіць лік шпіталізацыі і дазволіць людзям ва ўзросце максімальна доўга жыць у звыклых умовах, але і дасць магчымасць іх родным захаваць свае працоўныя месцы, а таксама паспрыяе стварэнню новых і захавае ад катастрофічных выдаткаў. Як менавіта ў нашай краіне будзе рэалізаваны гэты падыход, зацікаўленым бакам — сістэмам аховы здароўя і сацыяльнай абароны, грамадскім арганізацыям — яшчэ трэба будзе вызначыцца. Але ў неабходнасці гэтага кроку сумневаў няма. Ужо цяпер у нашай краіне 2,3 млн жыхароў старэйшыя за працаздольны ўзрост і 900 тысяч тых, каму за 70. Тэндэнцыя будзе ўзмацняцца, і гэта патрабуе хуткага рэагавання.

Юлія Васілішына

ШЧАСЛІВЫЯ РАЗАМ

Актывісты грамадскага аб'яднання «Эгіда» ратуюць жыццё бяздомных жывёл ужо больш за дзесяць гадоў. Гэтая вядомая за межамі Беларусі арганізацыя даруе другое жыццё сотням гадаванцаў, прасоўвае гуманныя ідэі на заканадаўчым узроўні. Дарэчы, Сусветны дзень абароны жывёл, які па традыцыі прыпадае на 4 кастрычніка, святкуецца ў краіне з 2007 года.

Чалавек сабаку — сябар?

Вядома, сёння «Эгіда» — не адзінае ў Беларусі заабарончае аб'яднанне, у якім шмат неабыхавых да лёсу бяздомных жывёл. У Мінску падобных арганізацый дзейнічае да трыццаці, а ўсяго па краіне — каля 50. Але 12 гадоў таму «Эгіда» практычна ў адзіночку спрабавала адстаяць правы жывёл, пра што тады ў Беларусі задумваліся нямногія.

Цяпер у гэтай арганізацыі 11 пастаянных супрацоўнікаў і сотня валанцёраў. У кожнага — свой «кавалак» працы: хтосьці адказвае за дапамогу жывёлам-інвалідам, хтосьці — за стэрылізацыю. Ёсць валанцёры, якія прапагандуюць гуманнае стаўленне, некаторыя арганізуюць сустрэчы ў дзіцячых садках, школах, ВНУ, ладзяць масавыя акцыі, дапамагаючы сустрэцца жывёлам ды іх будучым гаспадарам, дабрачынныя канцэрты. Моцны ў «Эгідзе» і юрыдычны аддзел: усіх ахвочых там кансультуюць па пытаннях абароны правоў жывёл, дапамагаюць падаць заявы аб узбуджэнні адміністрацыйных, крымінальных спраў, калі на тое ёсць прычыны. А некалькі гадоў таму дзякуючы намаганням заабарончых арганізацый і, у прыватнасці, «Эгідзе» ў праект Закона «Пра абы-

ходжанне з жывёламі», які знаходзіцца на стадыі абмеркавання з 2015-га года, дадалі пункт, па якім чыпаванне хатніх гадаванцаў стане абавязковай працэдурай. Пакуль, на жаль, у нас яна не папулярная, хоць гэтую працэдуру можна зрабіць у любой ветэрынарнай клініцы: укол пад карак — і ўжыўляецца мікрачып памерам з рысавае зярнятка. Каштуе чыпаванне каля 20 долараў, робіцца адзін раз на ўсё жыццё, шкоды не прычыняе, затое ў гадаванца з'яўляецца індывідуальны нумар, які ўносіцца ў базу дадзеных, адкрытую для ўсіх. Дарэчы, у Заходняй Еўропе чыпаванне абавязковае. Роўна як і стэрылізацыя чатырохногіх, вакцынацыя. Дзякуючы такім мерам некаторыя краіны ЕС вырашылі праблему бяздомных жывёл. Адзіным месцам у свеце, дзе наогул няма вулічных сабак і каткоў, афіцыйна прызнаныя Нідэрланды. Дамагліся ўлады гэтага дзякуючы масавай стэрылізацыі, узаконеным розным формам пакарання за жорсткае абыходжанне з жывёламі ды вялікім падатках на іх утрыманне. І ў Германіі на вуліцах гарадоў бездаглядных каткоў і сабак таксама практычна не сустранеш: там працуюць дзяржпраграмы па масавай стэрылізацыі вулічных жывёл. Наогул, закон усё часцей на іх баку. За наўмыснае прычыненне

Кіраўніца «Эгіды» Вераніка Ханцэвіч са сваім сябрам Боні

шкоды жывёле ў Германіі — штраф 25 тысяч еўра. А ў Латвіі за гэта можна пазбавіцца волі на 4 гады. У Італіі таго, хто выкінуў свайго гадаванца на вуліцу, пакараюць штрафам у 10 тысяч еўра, могуць і пад варту заключыць. Мера строгая, але зразумелая. Бо мы заўсёды, як сказаў Антуан дэ Сэнт-Экзюперы, у адказе за тых, каго прыручылі. Жывёла, зрэшты, пра свае правы сама заявіць не можа. Таму ў Швецыі, напрыклад, нават з'явілася афіцыйная прафесія — абаронца жывёл. Там жа па законе пакідаць сабаку дома нельга больш чым на пяць гадзін. Няма каму дагледзець? Ёсць сабачы дзіцячы сад або спецыяльны гатэль. А ў Францыі яшчэ ў 1976-м прызналі, што ў жывёлы ёсць душа.

У Беларусі таксама, як кажуць, гарманізуюць асяроддзе пражывання хатніх жывёл. І ва ўжо згаданым законапраекце «Пра абыходжанне з жывёламі» норма адказнасці за адмову ад жывёлы прапісаная.

Цяпер адносіны з братамі меншымі рэгулююцца Правіламі ўтрымання хатніх жывёл, прынятымі ў 2001 годзе. А чатыры гады таму ўведзена крымінальная адказнасць за жорсткае абыходжанне з жывёламі: можна трапіць у турму тэрмінам да аднаго года.

Але пакуль такія праблемы абмяркоўваюцца на дзяржаўным узроўні, грамадскія зааарганізацыі ўжо сёння дзейнічаюць.

— Пераняць станоўчы досвед іншых краін, укараніўшы ў Беларусь новыя правілы гуманнага стаўлення да жывёл — да гэтага імкнучца ўсе арганізацыі абароны жывёл, — распавядае кіраўніца таварыства «Эгіда» Вераніка Ханцэвіч.

— Цяпер мы супрацоўнічаем з польскім зааабарончым Фондам «Czarna Owca Pana Kota». Там ёсць норма ў законе, якая дазваляе аматарам жывёл усе свае падаткі накіроўваць у канкрэтны прытулак для жывёл: у Польшчы створаны дзяржпрытулкі. А з рыжскімі калегамі ў нас пастаянныя кантакты — з прытулкамі, пры якіх працуюць веткабінеты. Там праводзіцца стэрылізацыя, кастрацыя ды іншыя лёгкія аперацыі. Супрацоўнічаем і з Фондам абароны жывёл французскай кіназоркі Брыжыт Бардо. Дарэчы, яго прадстаўніца прыязджала сёлета ў Мінск: дапамагала прасоўваць новыя правілы па трыманні хатніх жывёл, дзялілася напрацаўкамі.

Плануем арганізаваць прыезд у Беларусь дэлегацыі лекараў-ветэрынараў са ЗША: яны правядуць майстар-класы па маштабнай стэрылізацыі ды кастрацыі. Падобны праект быў рэалізаваны ў Індыі: за 5 дзён амерыканскія лекары стэрылізавалі каля 500 бездаглядных каткоў і сабак. Быў сумесны праект і

Швецыі. Цяпер жывуць там, а гаспадары шлюць фотаздымкі, дзе яны шчаслівыя разам. Наогул, для жыхароў заходне-еўрапейскіх краін забраць жывёлу здалёку — звычайная практыка. У іх ёсць праграмы па выратаванні жывёл з іншых краін, дзе сітуацыя з бяздомнымі досыць складаная.

Вераніка з Брыжыт Олуа, прадстаўніцай фонду Брыжыт Бардо

На пароме ў Стакгольме — да новых гаспадароў

са шведскімі валанцёрамі. Так, зімой у 2015 годзе мы правялі маштабную акцыю: шукалі дамы сваім гадаванцам. Да яе падключыліся валанцёры са Стакгольма. У выніку 50 сабак знайшлі свой дом, а 5 з іх — простыя беларускія дварнягі — паплылі на пароме ў сталіцу

Правы для братаў малодшых

Афіцыйна ў Мінску пакуль няма прытулкаў для бяздомных жывёл, дзе яны могуць заставацца на доўгі час.

Ёсць толькі пункты часовага ўтрымання. У Мінску гэта — дзяржпрадпрыемства «Фауна горада». Па інструкцыі жывёл там трымаюць 5 дзён, затым — эўтаназія. Як правіла, яны трапляюць у «Фауну» двума шляхамі: альбо самі гаспадары іх здаюць, альбо адлоўлівае на вуліцах горада спецбрыгада.

Півоня цяпер заўсёды чысты

Як хораша выраватанаму Яцэку ў хатнім цяпле!

Янот Понча стаў зусім ручны

На жаль, калі нечыпаваная хатняя жывёла, напрыклад, сарвалася з ланцужка ды ўцякла, то праз пяць дзён яе можа і не быць у жывых. Нават калі, згодна з Правіламі ўтрымання хатніх жывёл, на ёй ёсць ашыўнік, жэтон і наморднік. У райцэнтрах жывёл могуць знішчыць

электратакам, часам іх адстрэльваюць. Дарэчы, ад такога спосабу «вырашэння праблемы» заходнія еўрапейцы ўжо адмовіліся. Бываюць жудасныя выпадкі, калі неразумная жывёліна трапляе ў яму-могільнік. Сведкам такой гісторыі сталі «эгідаўцы» ў 2017-м годзе. «Нам патэлефанавалі з Лагойска, — кажа Вераніка, — і паведамілі, што з глыбокай ямы, куды звычайна скідаюцца рэшткі паўшых кароў, чутны сабачы брэх. Мы хутка паехалі туды, дасталі двух сабак. Аднаго, на жаль, не паспелі давезці да ветклінікі. А другога выратавалі. Два гады Півоня жыве ў добрай сям'і, якая яго дужа любіць. Стаў такі прыгожы! А калі яго даставалі — пах... Таму ж і назвалі Півоня. Колькі мы яго адмывалі!.. Тыдзень, напэўна, па некалькі разоў на дзень. Ён быў шэра-зялёна-карычневага колеру. А месяцамі праз два аказалася, што ён — белы!

У дзяржпрадпрыемстве «Фауна горада» сотні сабак і катоў. Іх там кормяць, але ветдапамогу не аказваюць. Прыбытак ад платнай дзяржпаслугі па «адлове жывёл» ідзе на гэты самы адлоў у будучыні. А працэдурны нахштальт лячэння чатырохногіх кладуцца на плечы валанцёраў, якія прыходзяць у «Фауну». Некаторым бяздомным шчасціць: іх забіраюць у іншы дом...

Светам уладарыць любоў

У некаторых цывілізаваных краінах на гарадскіх вуліцах і ў парках адпачынку па ініцыятыве мясцовых уладаў усталяваюцца кармушкі ды цёплыя домікі для жывёл. Такі клопат пра братоў нашых меншых можна сустрэць, напрыклад, у Турцыі, Польшчы, Рыме, на грэцкім востраве Родас. Энтузіястаў і ў нас хапае. Першы домік для зімоўкі катоў з'явіўся ў Оршы ў мінулым годзе. Невядомыя зрабілі яго з дошак, а ўнутры заслалі салому. Затым заа-домік збудавалі ў Кобрыне. А ў Мінску, распавядала прыяцелька, хлопец пабудаваў невялікае жыллё для катоў у двары свайго шматкватэрнага дома, але неўзабаве яго знеслі супрацоўнікі ЖЭСа. Мабыць, камусьці з жыхароў не спадабалася, што жывёлы будуць жыць па суседстве, паскардзіліся. Напэўна, сучасным урбаністам яшчэ трэба «саспець», каб такое суседства стала магчымым. Ёсць і такі прыклад. Адзін з лекараў медыцынскага цэнтра «Нардзін» адмыслова для бяздомных

катоў купіў невялікі прыватны домік пад Радашкавічамі, што пад Мінскам. Казаў сваёй пацыентцы, што там цяпер жыве каля 20 пухнатых стварэнняў. Так, ёсць і такія падзвіжнікі. А беларус Антон Ігонін, жыхар Санкт-Пецярбурга, праславіўся тым, што будзе домікі для вулічных жывёл, і зрабіў на гэтым бізнес. Усё пачалося з жадання дапамагчы перазімаваць бяздомнай Васе — котцы, што пасялілася на ганку яго дома. Хлопец сабраў ёй домік, які Васе спадабаўся. А ў Антона з'явілася ідэя будаваць такія домікі. Стварыў сайт са сваімі работамі і — панеслася: сталі сыпацца заказы. Хто для сваіх хатніх гадаванцаў прасіў «элітны катэдж», а хто — і прытулак для бяздомных.

Актывісты таварыства «Эгіда» свой першы прытулак пад назвай «Домік выратаваных душ» таксама будавалі. Гэта ў 50 км ад Мінска, там жывуць толькі сабакі, каля трох дзясяткаў. Ёсць і другая выратавальная хатка — падарунак жанчыны-валанцёра, дзе сумесна жывуць каты і сабакі. У ім 4 пакоі, і па ўсёй тэрыторыі ўчастка расставлены вальеры для тых, хто можа жыць у будках, побач — жыллё для катоў. «Суседзі, вядома, часам скардзяцца: брэх сабачы перашкаджае. Ды і што яны там робяць, думаюць. Можа, з жывёл фарш круцяць і прадаюць на чорным рынку? Так, забабонаў у людзей шмат, — смяецца Вераніка. — Дакладных адрасоў прытулкаў у адкрытым доступе няма — каб не падкідвалі «сюрпрызы» нахштальт скрынкі са шчанюкамі».

Быў выпадак, успамінае, цераз агароджу перакінулі перавязаны пакет з кацынятамі ды... прама на разарванне сабакам. Своечасова гэта ўбачылі валанцёры, так што трагедыі не здарылася. Але калі ёсць шчырае жаданне дапамагчы — працы ў хатках хопіць на ўсіх: штодня трэба чысціць вальеры, карміць, лячыць, выгульваць кожнага сабаку на павадку раніцай і ўвечары.

— Яны павінны быць сацыялізаваныя, — дзеліцца нюансамі Вераніка. — Дзяжурства ў нас змяняецца кожныя 4–5 гадзін, адначасова ў доміку знаходзяцца два валанцёры. — Вядома, домікі не гумаваы, усіх узяць мы не можам. А тэлефануюць кожны дзень, прычым з усёй Беларусі, часам дзясяткі званкоў у дзень! Проста не ўсе разумеюць, якія ў нас домікі. Ёсць сабакі-адзіночкі, ні з кім не ладзяць, ім патрэбны асобны вальер. Ёсць

дзікаватыя, баязлівыя. Нельга, напрыклад, каб шмат сабакаў жыло разам. Яны хоць і кастрыраваныя, але характары ў іх «мужчынскія»: спаборнічаюць паміж сабой.

Кожныя 2–3 месяцы валанцёры праводзяць акцыі ў парках горада, на вялікіх пляцоўках: прывозяць пад сотню жывёл і на працягу дня шукаюць для іх гаспадароў, новы дом. Распавядаюць пра гадаванцаў, даюць магчымасць пакранаць, пагутарыць, пагуляць разам. У жніўні 2019-га пасля чарговай акцыі дом здабылі 60 жывёл. Падобныя сустрэчы добрыя тым, што будучыя гаспадары бачаць гадаванца ўжывую. Але і тут ёсць свае нюансы: «Калі чалавек захацеў «вось таго коціка» проста таму, што ён пухнаты — мы яго адразу не аддаем. Спачатку маем зносіны з патэнцыйным гаспадаром, высвятляем, у якія ўмовы патрапіць наш звер. Калі, напрыклад, сабака будзе жыць у вёсцы ў будцы, то размова не можа ісці пра невялікага сабакку, прывучанага да жыцця ў гарадской кватэры. Ці, дапусцім, не кожны кот ужывецца з маленькімі дзецьмі. Часам хочучы ўзяць другога сабаку. А ці паладзяць жывёлы паміж сабой? Бывае, людзі хочучы шчанюка, каб вырасціць яго, але пры гэтым не разумеюць, што малы не прывучаны да туалету, яшчэ не працаваны біягадзіннік, гэта значыць блытае дзень і ноч. І абурацца з нагоды таго, што ён «ноччу тупае і не дае спаць», пагадзіцеся, дзіўна. Словам, стараемся мінімізаваць рызыку паўторнага звароту. Гэта ж стрэс і для гадаванца, і для нас: на месца ранейшага мы адразу бярэм кагосьці новага.

Цімур яшчэ шукае свой дом

Сям'я папоўнілася дзякуючы дабрачыннай акцыі

Колькі каштуе шматок шэрсі?

У абарону і падтрымку бяздомных жывёл «Эгіда» арганізоўвае і дабрачынныя канцэрты. Так, пасля аднаго з іх пад назвай «Рок за катом» — ён праходзіў у мінскім гандлёвым цэнтры «Galeria» гэтай зімой — валанцёры сабралі 500 долараў. І, наколькі я разумею з размовы з Веранікай, неабыхавых людзей шмат. Таму асаблівых фінансавых цяжкасцяў у арганізацыі пакуль няма. Часцей за ўсё людзі гатовыя аказаць энтузіястам менавіта фінансавую падтрымку: пералічваюць грошы на яе рахунак. Бо не ва ўсіх ёсць машыны, каб вазіць сабак і катом, кватэры, дзе іх можна часова ўтрымліваць. І сама «Эгіда» дапамагае фінансавы ды інфармацыйна Цэнтру дапамогі дзікім жывёлам «Сірын» — гэта на прыватнай тэрыторыі пад Дзяржынскам. Дарэчы, як туды трапляюць яноты, лісы, совы, вароны, лебедзі?..

— Іх са зверафермы прывозяць, шмат збітых на дарогах жывёл, знойдзеных у горадзе. Хтосьці, да прыкладу, знайшоў у лесе яноціка, забраў з сабой, пагуляў ды выпусціў... Такіх выпадкаў мноства, — кажа Вераніка.

У «Эгіды» заключаны дамовы з многімі дзяржаўнымі і прыватнымі ветклінікамі ў горадзе: «Валанцёры прывозяць жывёл, ім робяць працэдуру, у канцы месяца нам выстаўляюць рахунак, і мы — яго аплачваем, усё па безналу. Хоць бываюць сітуацыі, калі людзі давяраюць і даюць гро-

шы ў рукі. Напрыклад, для аперацыі на хрыбетніку патрэбныя пласціны, шрубы. Іх робяць толькі на звычайнай, «чалавечай» вытворчасці. А ў нас няма ліцэнзіі на безнаяўны разлік за такія сродкі, таксама і за некаторыя «чалавечыя» лекі, якія могуць быць патрэбныя, напрыклад, сабаку. Тады мы аплачваем наяўнымі, але вядзем строгі ўлік: калі, колькі, для чаго былі выдаткаваныя сродкі, што на іх куплена, копія чэка... Некаторыя валанцёры самі купляюць лекі ды нам аддаюць».

Хто яны — валанцёры?

Вераніка Ханцэвіч — юрыст па адукацыі, працуе адміністратарам у прыватнай ветэрынарнай клініцы. Дарэчы, такія ўстановы, роўна як і бальніцы, адкрыты кругласутачна. У іх ёсць патрэба заўсёды, святочныя дні — не выключэнне. Бывае, котка з акна выпадзе або сабака лапу зломіць, або у бедачыны раптам рвота пачалася, дыярэя... Гаспадары, распавядае Вераніка, часта ў шокавым стане прыязджаюць, і гатовыя на ўсе працэдуры запар: толькі б выратаваць гадаванца! А некаторыя, наадварот, нават укол баяцца самастойна зрабіць, таблетку даць. Вераніка аглядае пацыента, супакойвае гаспадара, накіроўвае абодвух да патрэбнага спецыяліста. Дарэчы, у яе няма профільнай адукацыі. Але, як сама кажа, амаль дзясятак гадоў дзень і ноч знаходзіцца побач з чатырох-

ногімі, мець зносіны з імі, глядзячы «вочы ў вочы» — гэтага досведу для працы цалкам хапае.

— 8 гадоў таму я не мела ніякіх ведаў пра жывёл. А цяпер магу паставіць кропельніцу ўнутравенна, аказаць першую дапамогу, адрозніць адно захворванне ад іншага, па вонкавым выглядзе вызначыць, што неабходна зрабіць і гэтак далей. Магу злавіць любога сабаку і дамовіцца з ім.

Цікава, хто самыя частыя пацыенты ў ветклініцы, а хто — рэдкія? Вядома, у асноўным, прывозяць катоў і сабак. А яшчэ чарапах, яшчарак, янотаў, тхароў... І кракадзілаў нават прывозілі з заапарка на рэнтгенаўскі здымак. Змеі, трусы, вожыкі, лісічкі, пацукі таксама лячыліся. А яшчэ птушчкі: папугаі, чайкі, вароны, «прыстрэленыя» верабейчыкі, у якіх могуць кінуць каменем хлопцы. Хтосьці чулівы ўбачыў падбітае птушаня, падабраў, прынёс у клініку і заплаціў за лячэнне. Увогуле, усякіх гісторый у працы Веранікі Ханцэвіч хапае.

Многія валанцёры ў «Эгідзе» — людзі забяспечаныя. Акрамя студэнтаў і юрыстаў, ёсць дырэктары ўласных кампаній, перакладчыкі, дызайнеры, рэжысёры... Многія знаёмяцца і нават ствараюць сем'і дзякуючы агульнай справе, сустракаюцца на святах, якія ладзяць аднадумцы. Вераніка і сама пазнаёмілася з мужам у «Эгідзе», цяпер у іх дома жывуць чатыры сабакі.

— Гэта міф, што катамі ды сабакамі займаюцца адзінокія пенсіянеркі, якія не адбыліся як асобы. Проста нашы людзі ў сілу сваіх душэўных якасцяў хочуць дапамагаць яшчэ камусьці, і ў

іх ёсць для гэтага фінансавая або фізічная магчымасць. Калі мне кажуць, што глупства — ратаваць жывёл, калі ў свеце гіне столькі людзей, я адказваю: кожнаму сваё. Не атрымаецца выратаваць увесь свет — але чаму б не выратаваць хоць кагосьці? У мяне няма выхадных, я не атрымліваю прыбытак ад сваёй дзейнасці. Але затое адчуваю велізарнае задавальненне ад таго, што раблю. Паверце, гэта вельмі выдатна, калі ты забіраеш з вуліцы замухрышку-дахадзяжку, а потым «гэтае нешта» ператвараецца ў гарэзнага, вясёлага прыгажуня. Калі знаходзіш збітую, траўманую жывёлу на дарозе, укладваеш у яе — і раптам у адну прыгожую раніцу яна ўстала і пабегла. Гэта велізарная радасць! Дарэчы, у нас ёсць валанцёры, якія на прафесійным узроўні займаюцца каністэрапіяй. Са спецыяльна навучанымі сабакамі яны ездзяць да дзетак са складанымі дыягназамі накішталь ДЦП, аутызмам, у прытулкі для сірот. Сабакі вучаць дзяцей! І гэта навукова даказаны факт, што пасля такіх заняткаў хлопчыкі і дзяўчынкі больш ахвотна ідуць на кантакт з людзьмі. Так што сваёй дзейнасцю мы дапамагаем не толькі жывёлам.

Людзі — звяры?

Добрых людзей больш, упэўненая Вераніка. Але працягваць спробы мяняць стаўленне да жывёл, лічыць, трэба. Таму актывісты «Эгіды» выступаюць за абавязковую стэрэлізацыю, чыпаванне і вакцынацыю. Тлумачыць:

— Людзі не разумеюць шматлікіх праблем. Чаму трэба вакцынаваць

котку, якая дома жыве і нікуды не ходзіць? Таму што некаторыя вірусныя захворванні можна прынесці на нагах, на абутку. Чаму на вокнах трэба ўсталяваць сеткі? Магчыма, ваша котка 5 гадоў не сядзела на падваконні, а на 6-м яе там нешта зацікавіць, і яна зваліцца з 12-га паверха. А калі ваша «дзяўчынка» раптам ірване з ланцужка, чагосьці спалохаўшыся, а пазней прынясе вам прыплод?.. У лепшым выпадку гэты прыплод патрапіць у прытулак, а ў горшым — скрынкі са шчанюкамі выстаўляюцца каля кантэйнераў са смеццем, выкідваюцца прама ў смеццэправод. Варыянтаў — мора. І патопленыя, закапаняны жывёлы шчанюкі — не самае, напэўна, страшнае. Смешна і сумна чуць: «Мая котка хоць раз абавязкова павінна нарадзіць, бо ёй трэба ж адчуць сябе маці». Няма ў жывёлы такіх інстынктаў! Ніводная з іх не хоча стаць маці!»

Так, не заўважаць жывёл вакол нас немагчыма. Яны ёсць, яны жывыя... Яны вучаць нас быць неабыхавымі.

Наша размова цягнулася доўга і скончылася на пазітыўнай ноте. Успомнілі мы кнігу англійскага пісьменніка-заолага Джэральда Дарэла «Шлях кенгуронка», у якім гаворка ідзе пра тое, што ў адрозненне ад нас жывёлы не могуць дамагацца аўтаноміі. У іх няма членаў парламента, якіх яны маглі б засыпаць скаргамі. Яны не могуць нават прымусіць свае прафсаюзы аб'явіць забастоўку і запатрабаваць лепшых умоў. Іх будучыня, само іх існаванне — у нашых руках.

Аліса Гюнгер.

Фота прадастаўлены аб'яднаннем «Эгіда».

«Эгідаўцы» каля «Доміка выратаваных душ»

ВЯЛІКІ СВЕТА У ФІЛІЖАНЦЫ КАВЫ

Больш за сто кавярняў у Беларусі адзначылі Міжнародны дзень кавы. Розныя святочныя імпрэзы праходзілі ў Мінску, Гомелі, Гродне, Віцебску, Магілёве, Брэсце, Пінску, Слуцку, Бабруйску, Кобрыне.

У адну мінскую кавярню пасля працы запрасілі і нас на дэгустацыю розных гатункаў кавы.

У «Кофце» ў той вечар сабралася шмат гасцей. Сярод моладзі была і пара шанюўнага ўзросту. Як нам сказала Ірына Фёдарова, гаспадыня кавярні, адзначыць Дзень пажылых людзей муж і жонка вырашылі кубачкам духмянага напоя. І былі прыемна здзіўлены, што гэты дзень супаў з Міжнародным днём кавы.

Нагадаем: Дзень пажылых людзей заснаваны па ініцыятыве ААН у снежні 1990 года. Спачатку дату пачалі святкаваць у Заходняй Еўропе, потым у Амерыцы, а ў канцы 1990-х гадоў ужо ва ўсім свеце. Дарэчы, 1 кастрычніка ў

многіх краінах праходзяць розныя фестывалы, якія арганізуюцца асацыяцыямі ў абарону правоў пажылых людзей, канферэнцыі ды кангрэсы. Грамадскія арганізацыі, фонды ладзяць у гэты дзень розныя акцыі. А вось Міжнародны дзень кавы — святкаваць зусім маладое. Як вядома, адзінай даты святкавання такога дня ў сусветнай супольнасці доўгі час не было, і толькі ў 2014-м Міжнародная кававая асацыяцыя, у якую ўваходзяць 75 краін, прыняла рашэнне аб зацвярджэнні афіцыйнай даты. У 2015 годзе Міжнародны дзень кавы ўпершыню адзначыўся ў афіцыйным статусе. Як паведамлялі арганізатары (<http://www.aif.by>), больш за 100 кавярняў у 10 гарадах

Беларусі рыхтавалі да гэтага дня спецыяльныя прапановы, навучальныя і забаўляльныя праграмы.

У гэты дзень прыхільнікаў кавы па ўсёй краіне чакалі майстар-класы па заварванні кавы альтэрнатыўнымі спосабамі, кававыя квэсты, «Латтэ арт Батл», святочныя сэты, зніжкі на каву да 50%, капінгі (прафесійная ацэнка якасці кавы), дэгустацыі. Каманда арганізатараў маштабнага фестывалу Coffee Fest Belarus аб'яднала краіну ў вялікім кававым флэшмобе #coffeedaybelarus.

— Міжнародны дзень кавы — гэта выдатная магчымасць раскажаць пра сваю любоў да кавы і падзяліцца ёю з іншымі. Мы ганарымся, што Беларусь другі год становіцца часткай гэтага

*Па дадзеных Сусветнай
арганізацыі кавы, самыя
заўзятыя каваманы
ў свеце — фінны. У Фінляндыі
на кожнага чалавека
прыпадае 12 кг кавы ў год.
Таксама сярод лідараў —
Нарвегія, дзе на душу
насельніцтва — 9,9 кг.
Потым ідзе Данія — 8,7 кг,
за ёй Швецыя — 8,2 кг.
Італьянцы, дарэчы,
спажываюць каля 5,9 кг
кавы на чалавека ў год.
У Беларусі 59,7% жыхароў
аддаюць перавагу чаю,
40,3% — каве.*

Майстар-клас для моладзі

свята. Давайце адзначайце яго ўсёй краінай, хадзіце ў кавярні ды спазнаваць свет у кубку смачнай кавы!», — з пачуццём задавальнення адзначыла заснавальніца фесту Coffee Fest Belarus, нацыянальны каардынатар Міжнароднай асацыяцыі кавы ў Беларусі Марына Вакрасенская ў інтэрв'ю газеце «Аргументы й факты». І паведзіла, што ў 2020 годзе ў Мінску адбудзецца адразу тры кававыя івэнты: у лютым — маштабны фестываль Coffee Fest Belarus 2020, у красавіку — Coffee Fest Belarus. EXPO 2020, а ў ліпені — Першы фестываль крафтавай кавы, кавы для гурманаў.

І нам, заўзятарам кавы, таксама прыемна, што кававая культура ў Беларусі дынамічна развіваецца.

А што тычыцца даты 1 кастрычніка, то, як нам распавяла Ірына Фёдарова, менавіта ў гэты дзень пачынаецца «новы кававы год»: стартуюць збор ураджаю кавы і яго продаж у кававых трэйдараў. Магчыма, гэтую дату абралі яшчэ і таму, што ўпершыню святочныя мерапрыемствы ў гонар кавы былі праведзены ў Японіі менавіта 1 кастрычніка ў 1983 годзе па ініцыятыве мясцовай кававай асацыяцыі.

Але вернемся ў «Кофту». Гасцям кавярні ў той вечар прапаноўвалася паназіраць, як можна заварваць каву розных гатункаў альтэрнатыўнымі спосабамі. І потым, зразумела, прадэгуставаць, а таксама ўлавіць розніцу, наколькі напой, прыгатаваны, скажам, у кемексе, адрозніваецца ад кавы, зваранай у аэрапрэсе альбо пуроверы, а таксама паспрабаваць апісаць свае смакавыя адчужэнні.

Госці размясціліся паўколам каля барнай стойкі, каб можна было ўбачыць сам працэс. У ролі «алхіміка» — Вераніка Наджафава, шэф-барыста, запрошаная з кавярні «Мануфактура». Яна ж спецыяліст па кантролі якасці на вытворчасці свежаабсмажанага зерня кавы «Мануфактураростерс» і трэнер у трэнінг-цэнтры #мануфактура_Lab. Пакуль Вераніка рыхтуецца, гаспадыня кавярні пра яе нам раскажвае. Аказваецца, гэта барыста з сямі-

гадовым стажам, якая ў захапленні ад сваёй прафесіі. Удзельнічала ў галоўным Чэмпіянаце барыстаў у Беларусі, які праходзіў у 2018-м. Гэта, кажа Ірына, самы складаны і самы прэстыжны чэмпіянат з усіх кававых спаборніцтваў краіны. А складанасць у тым, што за пятнаццаць мінут удзельніку неабходна прыгатаваць 4 эспрэса, 4 капучына і 4 аўтарскія напоі. Аўтарскі напой павінен раскрыць смак эспрэса з нечаканага боку за кошт арыгінальнай рэцэптуры, распрацаванай самім удзельнікам. Кожнага ўдзельніка ацэньваюць судзіі: 4 сэнсарныя, 2 тэхнічныя і 1 галоўны. Судзейскі склад Чэмпіянату — гэта сертыфікаваныя судзіі SCA, прафесіяналы кававай індустрыі Беларусі, Расіі ды Еўропы. Ірына не сумняваецца: Вераніка зможа годна прадставіць Беларусь і на Сусветным чэмпіянаце барыстаў.

— Альтэрнатыўныя спосабы гатавання кавы — свежая тэндэнцыя са свету барнай індустрыі, — пачынае свой майстар-клас Вераніка. — Для чаго яна патрэбна? Альтэрнатыва, пра гэта ведаюць усе барыста, «апывае» прыродныя характарыстыкі кавы — яго водар, кіслотнасць, шчыльнасць, слодыч...

Гаворыць дзяўчына ярка, захопленна, эмацыйна. І падрабязна распавядае пра кожны спосаб заварвання кавы. Прычым тэхнічныя падрабязнасці ўспрымаюцца як займальная гісторыя. Усё аб прыладах для заварвання кавы — у навіну для нас, свежае.

Пры альтэрнатыўным заварванні кавы важны кожны яе грам. І ёсць шмат розных нюансаў

Побач з ёй Ліза, Алесь і Павел — барыста «Кофты». У дзяўчат яшчэ досведу мала, але эспрэса ды іншыя віды кавы, па словах гаспадыні, яны вараць ужо выдатна.

— Несумненна, вы ведаеце, — працягвае Вераніка, — што кава — напой папулярны і карысны. Ён бадзёрыць, зараджае энергіяй, дапамагае не толькі сканцэнтраватца, але і расслабіцца, сагравае і асвятляе. Кава збліжае людзей: гэта адна з найважнейшых частак сацыялізацыі ў жыцці сучаснага чалавека. Вось звярніце ўвагу, як вы ўсе зараз усміхаецеся, прыязныя адно да аднаго. Бо прадчуваеце напой, які

ваны дызайн прыладаў радуе вока, ды і зручнасць карыстання — відавочная.

— Глядзіце, як прыемна кладзецца ў далонь варонка V60, — кажа Вераніка. — V60, пуровер, харыё — гэта ўсё назвы аднаго і таго ж спосабу заварвання кавы. Ён стаў папулярным у 2010 годзе, пасля таго, як у The New York Times пра яго апублікавалі артыкул. А прыдуманы быў амаль за сто гадоў да таго. Падрыхтоўка пуровера — сапраўдны рытуал, які называюць «кававай цырымоніяй». Зрэшты, асвоіць гэты рытуал можна даволі лёгка. У перакладзе з англійскай — pour over, азначае: ліць зверху. Харыё — па

празрыстага шкла. Па словах Ірыны, кафеіну пры такім спосабе заварвання ў разы больш, чым у каве эспрэса. Таму мы смакуем духмяны напой памалу: усё-такі час вячэрні. І тут жа запіваем вадой, каб смакавыя рэцэптары ачысціліся для наступнай порцыі кавы, заваранай ужо ў аэрапрэсе.

Далей наша ўвага пераклучаецца на аэрапрэс. Вераніка паведамляе: прыбор сканструяваны ў 2005 годзе амерыканцам Аланам Адлерам і выпускаецца фірмай Aerobie Inc. Па яе словах, рацэптаў прыгатавання ў гэтай прыладзе мноства, і перамогі на розных чэмпіянатах прыносяць якраз-

Вось што такое аэрапрэс

Варонка, яна ж пуровер і харыё

будзеце дэгуставаць. Кава, як мне здаецца, яшчэ і своеасаблівы правадыр эмоцый, а сама кававая культура — багаты і нязведаны свет! Вось таму я пазнаёмлю вас з альтэрнатыўнымі спосабамі яе заварвання. Яны прызначаны раскрыць шматграннасць смакавай гамы кавы...

Рукі нашай візаві проста-такі лётаюць над прыладамі, назавем іх прыборамі. Па выглядзе нагадваюць посуд з хімілабараторыі, а сама дзяўчына, паўтаруся, як алхімік: так лёгка, хутка і нязмушана ёю здзяйсняюцца ўсе маніпуляцыі. Яна меле каву, потым узважае на маленькіх электронных вагах, налівае ў чайнік з тоненькім носікам вадку, засыпае каву... Стыліза-

назве японскай кампаніі (Hario), якая вырабляе аксэсуары для гэтага спосабу. V60 — таму што, як бачыце, варонка падобная на лацінскую літару V, а кут паміж яе сценамі роўны 60°. У варонку ўкладаюць тонкі папярковы фільтр, насыпаюць буйна змалатую каву і акуратна льюць гарачую вадку з чайніка. Але не кіпень! Напой, прыгатованы такім спосабам, атрымліваецца празрыстым, без асадка, з тонкім водарам, у якім выразна адчуваюцца ўсе яго ноты і нюансы.

Такім гатунак кавы з Кеніі, завараны ў варонцы V60, і атрымаўся: ясным, чыстым, празрыстым. Ліза, Алесь і Павел налілі напой у спецыяльныя чарачкі для дэгустацыі, яны з

такі «аўтарскія» арыгінальныя рэцэпты. Хтосьці кладзе кавы менш, хтосьці больш, у кагосьці буйней памол, у кагосьці драбней. Пэўнай рэгламентацыі не існуе. У аэрапрэсе каву засыпаюць у верхні цыліндр, 10 секунд памешваюць, а затым за 10–20 секунд праціскаць поршнем гатовы напой праз фільтр у ніжні рэзервуар. Кава атрымліваецца моцнай, амаль як эспрэса, і вельмі духмянай. І гэта яе, мабыць, галоўная якасць. Адзіны «мінус» — напой трохі мутнаваты ў адрозненне ад заваранага ў варонцы.

Пасыпаліся ўслед і пытанні гасцей: ці мае значэнне вада, якую выкарыстоўваць? Мае! Яшчэ і якое! Адзін з гасцей, вучоны-гідрагеолаг Уладзімір

Шымановіч, тлумачыць: прысутнасць магнія і кальцыя спрыяе ўзмацненню смака кавы. І карысна для агульнай фізіялогіі. Таму, кажа Вераніка, узрадаваўшыся, што сярод гасцей ёсць такія эксперты, і трэба заварваць каву не проста дыстыляванай вадой, а той, у якой ёсць мінеральныя солі.

— Трэці прыбор — кемекс. Яго дызайн гранічна лаканічны. Кемекс вырабляецца з борасілікатнага шкла і «перацягнуты» скураным паяском. У кемекс таксама ўстаўляюць папавы альбо металічны фільтр. Ваду льюць з чайніка з тонкім носікам, працэс доўжыцца 5 мінут. На выхадзе —

свайго вынаходніцтва. Акрамя таго, ён усталяваў на пярэдняй дзверцы свайго кадылаку пазалочаны кемекс у якасці талісмана... Кемекс быў прызнаны выбітным прадметам амерыканскага дызайну і з 1944-га выстаўляецца ў Нью-Ёркскім музеі сучаснага мастацтва.

А яшчэ Вераніка распавяла пра самы відовішчны, найдаўні альтэрнатыўны спосаб заварвання кавы ў так званым сіфоне. Вынайшла яго нейкая мадам Васё ў 1841-м. І мы тут жа паглядзелі фота той кававаркі ў інтэрнэце. А Вераніка патлумачыла, што такая штука не вельмі папулярная, бо шкло,

Усмешкі ў той восеньскі вечар не знікалі з нашых твараў. У кавярні, дарэчы, мы яшчэ і павячэралі веганскімі сэндвічамі з чыябаты, атрымліваючы асалоду ад гарбаты з абліпхай. А таксама заўважылі, што асартымент у кавярні ўзбагаціўся новымі фруктовымі напоямі. Адзін з іх — яблычную гарбату з папрыкай і цім'янам — паспыталі. Такая гарбатка, нам казалі, сёння ў трэндзе. Акрамя таго, паспелі пагаварыць з Ірынай і пра новую фішку гэтай утульнай кавярні: курс на экалагічнасць. У «Кофце», як паведаміла гаспадыня, пазбавіліся ад пластыка: выкарыстоўваюць цяпер біяпосуд з

Ліза, Павел, Алеся і галоўны барыста ў дзень дэгустацыі — Вераніка

А гэта называецца кемекс

Водар кавы прыемны для ўсіх

цудоўны па смаку, з густым водарам празрысты напой, узбагачаны кіслародам. Зазірніце ў вікіпедыю, — рэкамендуе Вераніка, — там запазычыце цікавую інфармацыю.

Заглянулі! Прылада была вынайдзеная ў 1941 годзе амерыканскім хімікам Пітэрам Шлюмбамам. Вучоны злучыў вободам з дрэва і скуры шкляную колбу Эрленмаера і лабараторную шкляную варонку. Прыбор атрымаў папулярнасць у большай частцы з-за свайго дызайну — хімічная колба з вялікай лейкай. Дарэчы, першы слоган рэкламнай кампаніі кемекса абвешчаў: «Заварвайце каву, як Хімік». А рэкламным тварам кампаніі стаў сам вынаходнік, які дэманстраваў вынік

з якога яна зроблена, вельмі крохкае. Але гэты метад любяць у Японіі.

Шмат чаго цікавага ў той вечар адбывалася на нашых вачах у «Кофце». І зерне кававае розных гатункаў, з розных плантацый свету мы нюхалі ды жавалі, разбіраліся ў каліброўцы. І ўдыхалі водар, смакуючы, акрамя Кені, яшчэ тры іншыя гатункі кавы — Руанду, Калумбію, Эфіопію, завараныя рознымі спосабамі. Дзяліліся сваімі смакавымі адчуваннямі. А потым быў і практыкум. Траіх гасцей запрасілі заварыць каву ў розных прыладах. Што яны паспяхова, не без хвалявання, і рабілі пад кіраўніцтвам барыста «Кофты» і Веранікі: малолі каву, уважалі на вагах...

цукровага трысняга, таксама талеркі з пальмавага ліста, драўляныя лыжачкі для памешвання цукру. Пра тое Ірына ўжо распавядала ў інтэрв'ю тэлеканалу АНТ. А цяпер, прызналася, яна разважае пра альтэрнатыву пластыкавым трубачкам для кактэйляў. Мы ў сваю чаргу выказалі меркаванне, што саломінкі з жыта, якога ў Беларусі шмат, могуць цалкам замяніць пластык: маўляў, выкарыстоўваюць жа італьянцы для кактэйляў макароны!

На такой пазітыўнай ноце мы развіталіся з любімай кавярняй, дзе з асаблівай пяшчотай і піетэтам ставяцца да кавы.

Валянціна і Іван **Ждановічы**.
Фота Івана **Ждановіча**.

ЯРКА, КРУТА, ЭКСТРЭМАЛЬНА

Ведаеце, што такое эквілібр? Бачылі акрабатаў, якія будуць мудрагелістую піраміду, стоячы на галовах адзін у аднаго, ды яшчэ і пры дапамозе доўгіх жэрдак — першаў? А цяпер уявіце ўсё тое ж самае, але ў паветры ды на трапецыях. Дух захоплівае! Менавіта такімі нумарамі парадаваў публіку II Мінскі міжнародны цыркавы фестываль: атракцыёны на мяжы, ці нават за мяжой чалавечых магчымасцяў! Рызыка, ад якой замірае сэрца, і пры гэтым неверагодная лёгкасць і прыгажосць, дасягнутыя толькі праз найвышэйшы прафесіяналізм.

Менавіта тут у поўнай меры разумееш, што такое шквал апладысмантаў: канкурсантаў літаральна купалі ў авацыях. Трохразовыя ўладальнікі залатых узнагарод паветраныя гімнасты ў калыцы Аляксея Грыгараў і Марына Главацкіх з Украіны паказалі фантастычна прыгожы нумар, які прымусіў публіку крычаць ад захаплення. Госць з Кітая Лі Вэй прадэманстраваў цуды раўнавагі, катаючыся на манацыкле па тонкім дроце, прычым педаль юнак круціў стоячы на руках. Румын Даніэль Бадэа балансаваў на свабоднай 8-метровай лесвіцы — трук, які ў свеце больш не робіць ніхто. Расіяне Таццяна і Андрэй Яравыя прывезлі атракцыён з дрэсіраванымі мядзведзямі: пухнатыя мішкі ў дрэсуры — адны

з самых цяжкіх і небяспечных звяроў, і ўяўная лёгкасць, з якой упраўляюцца з імі артысты, на самай справе дарагога варта. Клоун-бразілец Пепе Жардзім таксама сумленна заслужыў свае апладысменты: каб рассямшыць гледачоў, мовы якіх ты не ведаеш, патрэбен сапраўдны талент.

Артысты Белдзяржцырка на гэтым бліскучым фоне зусім не губляліся. Маладыя паветраныя гімнастка Анастасія Данчанка і Анастасія Пучыта ўжо маюць досвед міжнародных перамог, Багдан і Дзмітрый Казаковы дэманструюць сілавы экстрым найвышэйшага ўзроўню: цвікі забіваюцца ў дошку ўдарам далоні, бяровы перацягваюцца пры дапамозе зубоў. Спецыяльна да выступлення браты падрыхтавалі трук, які ніхто не выконваў з пачатку XX стагоддзя: як вядома, для пераноскі піяніна трэба чацвёрта дужых малайцоў — беларускія здаравякі паказалі, што сапраўдны мужчына здольны на гэта і ў адзіночку. Дэбют, які адбыўся на фестывалі, — «Паветраны палёт» пад кіраўніцтвам Яўгена Канановіча: артысты лёталі на вышыні 13 метраў, амплітуда разгойдвання трапецей складае 18,5 метра. Прычым рызыкаўны нумар беларусы падрыхтавалі ўсяго за 4 месяцы!

Гледзячы на неверагодныя рэчы, якія адбываюцца на манежы, разумеш, чаму так высока ацэньвае мінскі форум Урс Пілц — віцэ-прэзідэнт найстарэйшага ў свеце цыркавага фестывалю ў Монтэ-Карла, які з самага заснавання ў 1974 годзе знаходзіцца пад апекай княжацкай сям'і Манака:

— Ужо ў першы раз Белдзяржцырк паказаў вельмі добры ўзровень, цудоўную якасць працы, а цяпер мы бачым сапраўдны вышэйшы клас, — адзначыў член журы. — Можна казаць, Мінск гуляе ў прэм'ер-лізе, уваходзіць у тыя некалькі фестывалю топ-класа, якія існуюць у свеце.

Вядома, параўноўваць наўпрост два форумы некарэктна: гады, досвед, гісторыя, атмасфера — усё гэта занадта рознае. Аднак, падкрэсліў Пілц, у Беларусь, па залаты цыліндр (прызам фестывалю з'яўляецца сімвалічны капляюш фокусніка з беларускай саломкі) з'ехаліся артысты таго ж узроўню, што змагаюцца за статуэтку залатога клоуна.

Прэстыж вызначае таксама журы: сабраць разам такую колькасць карыфеяў амаль нерэальна, але Белдзяржцырку гэта ўдалося ўжо другі раз. Акрамя Урса Пілца, у лік экспертаў увайшлі Міністр культуры Венгрыі Петэр Фекетэ, мастацкі кіраўнік Расдзяржцырка Гія Эрадзэ, старшыні буйных еўрапейскіх фестываляў.

Геаграфія Мінскага міжнароднага цыркавага фестывалю выклікае павагу: Бразілія, Кітай, ЗША, Аўстралія, Ізраіль, Германія, Туркменістан, Таджыкістан, КНДР, Румынія, Малдова, Мексіка, Венгрыя, Італія, Украіна, Казахстан, Расія ды Беларусь

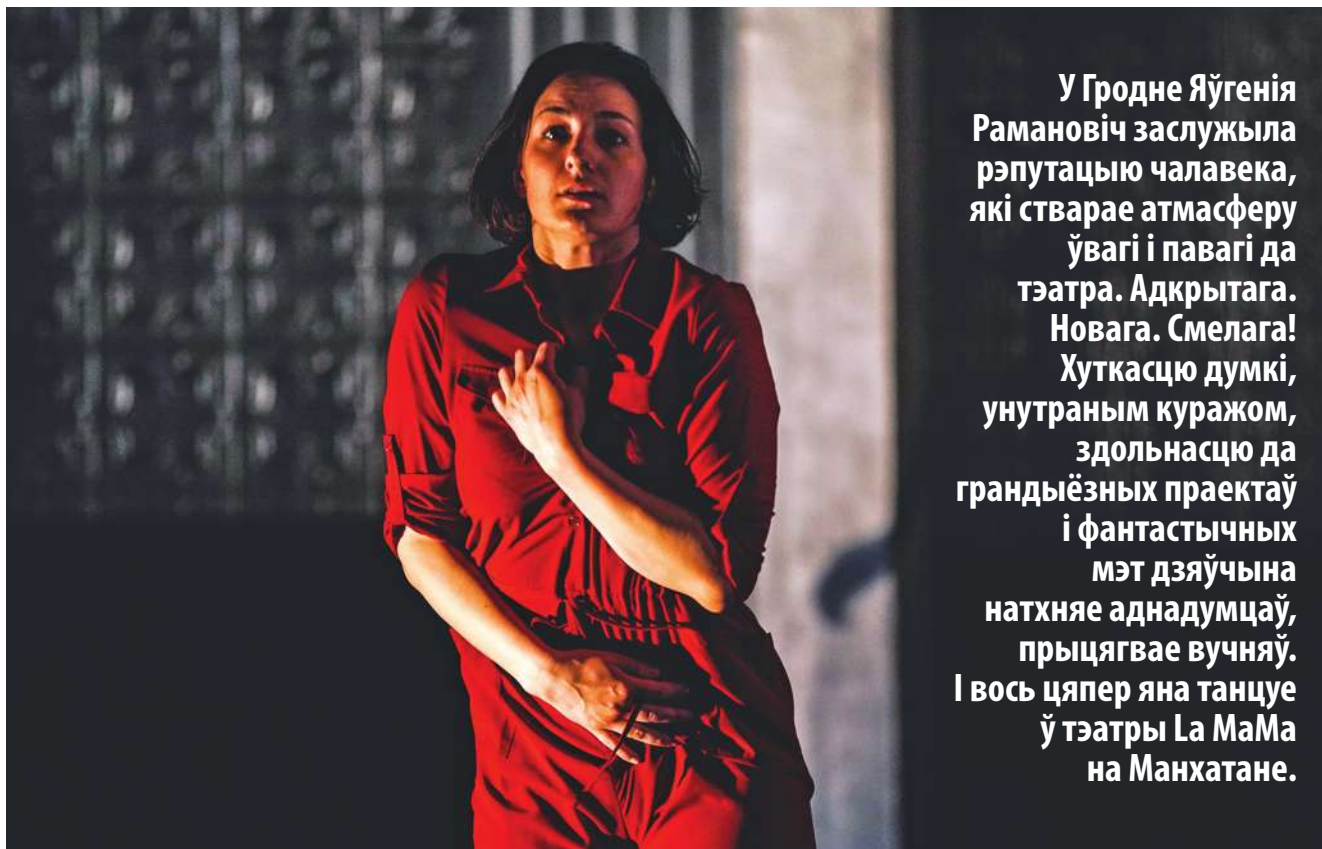
— Цяжка сабраць такую праграму, а ў мяне досвед больш чым 200 фестывалю, — прызнаў знакаміты цыркавы імпрэсары са ЗША Пётр Дубінскі. — Звычайна яшчэ да пачатку мы разумеем магчымасці выступоўцаў: гэтыя ідуць на золата, тыя — на серабро. Але ў гэты раз нам трэба было вельмі сур'ёзна абмяркоўваць: многія балы нават супадалі. Калі такія блізкі ўзровень нумароў — і такі высокі! — заўсёды шкада, што хтосьці атрымае прыз, а другі артыст з не меншым талентам застаецца за бортам.

Акрамя Гран-пры і стандартных золата, серабра ды бронзы, на фестывалі прадугледжаны былі і ўзнагарода дзіцячага журы (статуэтка матрошкі), грамадскага журы (яго ўзначаліў народны артыст, маэстра Аляксандр Анісімаў), прыз глядацкіх сімпатый, а таксама спецыяльны прыз імя Міхаіла Румянцава — знакамітага савецкага клоуна-карандаша, настаўніка Юрыя Нікуліна.

Ірына Аўсеп'ян

ЯЎГЕНІЯ Ў ТЭАТРЫ НА МАНХЭТЭНЕ

LAMAMA.ORG

У Гродне Яўгенія Рамановіч заслужыла рэпутацыю чалавека, які стварае атмасферу ўвагі і павагі да тэатра. Адкрытага. Новага. Смелага! Хуткасю думкі, унутраным куражом, здольнасцю да грандыёзных праектаў і фантастычных мэт дзяўчына натхняе аднадумцаў, прыцягвае вучняў. І вось цяпер яна танцуе ў тэатры La MaMa на Манхатане.

Яўгенія Рамановіч у спектаклі «Сонца ўзышло — мы тут»

Мы звязаліся з Яўгеніяй Рамановіч у разгар прэм'ерных паказаў у Нью-Ёрку. Пагутарылі пра глабальнае і канкрэтнае. Куды ідуць тэатр і сучасны танец? Якія трэндныя вядуць рэй? Якая экзатыка ёсць у Гродне ў творчай прасторы «ДОМ46»? Абмеркавалі таксама імклівыя, шалёныя творчыя рытмы Нью-Ёрка.

Амерыканскі ваў-эфект

«Гэта дзівосны горад. У метро сустракаюцца надзвычайныя музыканты, якім бы, здавалася, месца на вя-

лікай сцэне. Але гэта — Нью-Ёрк, варварская канкурэнцыя, — дзеліцца Яўгенія. — Здзіўляе смелая адкрытасць амерыканцаў. Я ехала ў ліфце гатэля з незнаёмым, ён мне кажа: «Хм... Сёння былі вельмі смачныя булчкі на сняданак». Пажадаць добрага дня прахожаму — лёгка! Іншая атмасфера, іншае грамадства. Маланкавыя хуткасці! Я хадзіла на розныя заняткі ў танцавальныя школы: вулічныя, кантэмпарары, балет. І хачу сказаць: амерыканцы тэхнічныя, хуткія, яны не ведаюць слоў «не магу», «не ўмею».

Для пастаноўкі «Сонца ўзышло — мы тут» сусветна вядомая амерыканская харэограф Калін Томас-Янг прыляцела ў Польшчу. Яна адабрала 10 чалавек: амерыканцы, палякі, украінец і беларуска. Яўгенія Рамановіч цудам даведалася пра кастынг у Любліне. Пасля Беларускай акадэміі мастацтваў дзяўчына працавала ў лялечным тэатры ў Гродне, былі за плячыма польскія і рускія праекты, французскі фестываль. Але досвед з амерыканскім харэографам — упершыню.

«Сонца ўзышло — мы тут» — кантэмпарары перформанс, гэта значыць,

паказвае сучасны танец, імправізацыю, рухі з джаз-танца, ёгі, усходніх адзінаборстваў і многіх іншых кірункаў. Лічыцца, што кантэмпарары нарадзіўся ад мадэрну, які стаў магчымы дзякуючы вольнаму танцу. Заснавальніцай апошняга лічаць Айседору Дункан, якая першая сказала «не» класічнаму балету. І сёння мы маем сучасны танец як асобную свабодную мову цела, здольную перадаць не толькі папсовую любоўную гісторыю, але і глыбокія сур'ёзныя рэчы.

«Усе кантэмпарары перформансы неадназначныя, нельга сказаць: «А работа пра тое». Таму што кожны праз уласны досвед (якія кнігі чытаў, якія фільмы глядзеў, як разбіраецца ў палітыцы, эканоміцы) будзе чытаць мову цела па-свойму, — кажа Яўгенія. — Для мяне наша пастаноўка — пра стан чалавека. Мы дзелім свет на «паці» (вечарынку), дзе ўсё класна, усе тусуюцца, яркае святло, нам весела, — і рэальнасць, дзе многа смецця. Гэта ж ставіла харэограф са ЗША. У іх і праўда брудныя вуліцы, столькі смецця, што нам, беларусам, і не снілася. І ў Калін адчуванне свету праз гэту брудную вуліцу. Мы выкарыстоўвалі крафтовую паперу. Яна валялася ў нас паўсюль, вісела камякамі, ляжала. Свет, дзе разруха, дзе ўсё не так, як табе здаецца або хочацца. І для мяне вечарынка — калі мы ў дзяцінстве бачым усё ў агнях, а далей вырастаем і трапляем у свет рэальны. У нашай пастаноўцы чалавек часта нахілены, не стаіць прама, ляжыць, сядзіць няроўна. Вось гэтае адчуванне нязручнасці, калі цябе ўвесь час ламае. Для мяне мой досвед вельмі каштоўны. Бо я доўга не разумела, пра што спектакль. Адночы ў Любліне выйшла пасля рэпетыцыі на вуліцу і ўбачыла бамжа, які сядзеў і спаў на лаўцы менавіта так (!), у нахіленым стане. Я зразумела пра што наша работа! Стан нестабільнасці, нахіленасці. Як ты гэта пражываеш, як шукаеш сваё шчасце».

«Як жа сустрэў вас глядач?» — пытаю.

«Рэжысёр адразу сказала, што амерыканскі глядач дасведчаны, любіць тэхніку, ваў-эфект. Каб бах, бах! Моцнае шоу! Так, тут сапраўды поп-культура прафесійная, яркая. Паглядзіце на суперкрутыя канцэрты Мадонны, Б'ёнсэ! І ў сучасным танцы амерыканскі глядач таксама дасведчаны. Мы атрымалі пазітыўныя водгукі на пастаноўку, людзі дзякавалі, гаварылі, як ім цікава, як

гэта класна. Раскрываліся палітычныя, эканамічныя штукі. Многія падкрэслівалі дружнасць каманды. Я не бачыла работу збоку, але ўнутры яе было вельмі здорава існаваць, бо я разумела, што і для чаго мы робім, і адчувала ў гэтым місію. Дарэчы, нас запрасілі ў Японію. І (смеюцца) было б класна выступіць у Беларусі. Рэжысёр пыталася: «Жэня, а гэта рэальна? — усміхаецца Яўгенія Рамановіч і дадае: — Мы хочам прыехаць у Беларусь, але патрэбен арганізатар».

Быць ці не быць?

Беларуску натхняюць рэчы тонкія, ледзь прыкметныя рухі духу. Памятаеце? «Душа абязана трудиться/ И день, и ночь, и день, и ночь». У выпадку Яўгеніі душа любіць сваю працу і гадзіны не лічыць. І для самаразвіцця ў ЗША працуюць суткамі бесперапынна. Калі танцор за гадзіну зарабляе 17 долараў, а гадзіна майстар-класа каштуе 20, то ён не заробіць, каб вучыцца. У гэтым Яўгенія Рамановіч бачыць зваротны бок медаля. Хоць шмат ёсць і бясплатных заняткаў, а тэатр La MaMa вылучае два мільёны долараў штогод на падтрымку маладых артыстаў. У пастаноўках задзейнічаны акцёры, танцоры з сямідзiesiąці краін.

«Ці адметны стыль работы амерыканскага рэжысёра?» — цікаўлюся.

«Я б не казала пра менталітэт. Рэжысёры розныя: адзін табурэтку ў акцёра кіне, а іншы — тактоўны. Не ведаю, ці то гэта ісціна, ці то маё суб'ектыўнае,

але ў заходнім падыходзе няма схемы «кіраўнік — падначалены», мы на роўных. У Беларусі я адчувала трапятанне перад рэжысёрамі. Калін Томас амерыканка і будыстка. А таму работа з ёй для мяне — вялікае адкрыццё. Яна нічога не навязвала, мы нараджалі пастаноўку ўсе разам, — кажа Яўгенія. — Праўда, розніца ёсць. Напрыклад, ты зрабіў эцюд. Наш рэжысёр будзе доўга тлумачыць, што было кепска вось тое і тое, і ты будзеш перапрабляць гэты эцюд разоў 20. Калін дае — увага! — 1 шанц. Не спраўіўся? Яна кажа з ветлівай усмешкай «о'кей» і моўчкі не прымае тваю работу (*разводзіць рукамі*). Ідэя можа быць класная, але калі яна адразу не страляе, яе не бяруць. Мы ж у Беларусі можам доўга капаць, шукаць адзін жэст гадзінамі... А тут: «Ты не знайшоў жэст? Пфф... Усё! Хто-небудзь іншы зробіць гэты жэст!». З аднаго боку жорстка, з другога — класна, метафізікава, мне падабаецца такі стыль. Аднаго для развіцця трэба паглядзіць, другога — біць (*усміхаецца*)».

Гамлетаўскае пытанне «быць ці не быць» стаіць перад кансерватыўным тэатрам востра. Новы час дыктуе свае ўмовы, і тэатр вымушаны спяшацца. «На оперных фестывалях у Варшаве азіаты спявалі — уявіце! — класічную еўрапейскую музыку. Значыць, цікавасць да яе ў іх ёсць. Але гэта прыватны выпадак. Нельга ўспрымаць асобныя з'явы як трэнд. А вось змяшэнне ўсяго — факт. Так, у Еўропе папулярны кірунак — эксперыментал, калі

LAMA.ORG

цацкі з пясочніцы ды ідзе ў іншую... Але, Яўгенія, ці не апускаліся рукі, калі з некаторымі праектамі выходзілі вы на нуль, а часам — у мінус?» — пытаюся.

«На такую арт-пляцоўку трэба чалавек пяць-шэсць, каб падзяліць абавязкі ды кожны рабіў сваю справу. Мы ж і вялі заняткі, бухгалтэрыю, арганізоўвалі працэс, займаліся арэндай, мылі падлогу. А вядзенне праектаў — менеджмент. У мяне ў гэтай сферы няма адукацыі, таму ўсё інтуітыўна. Але ёсць вялікае жаданне самой вучыцца і дзяліцца з класнымі людзьмі. Напрыклад, пазнаёміліся на фестывалі й бачу, што чалавек валодае ўнікальнымі ведамі, мне здаецца: «О! Гэта тое, што можа дапамагчы нам у Беларусі!». Запальваюся, запрашаю ў Гродна. Праект заканчваецца, ён сабраў нашмат людзей, але ўсе, хто прыйшоў, атрымалі тое, што хацелі. І я атрымала жаданае, і «ДОМ46», і педагог. І выяўляецца, што мы пайшлі ў мінус. Я заракаюся: больш ніякіх майстар-класаў! Але зноў запрашаю», — кажа артыстка.

Яўгенія Рамановіч прызнаецца, што цяпер у Нью-Ёрку вельмі тужыць без «ДОМ46», свайго роднай прасторы, дзе так цёпла, камфортна. Але, пачынаючы займацца чымсьці новым, зусім некампартным для сябе, мы моцна пашыраем спектр магчымасцяў, як у геаметрычнай прагрэсіі. Ты ідзеш насустрач выкліку, і прастора адкрываецца табе. Гэта нагадвае эфект снежнага камяка, які расце, а з ім расце колькасць і маштаб магчымасцяў, прапаноў. Толькі пачні.

Маргарыта **Садоўская**

танцоры, скажам, хіп-хопу разумеюць, што ім цікава не толькі асвойваць тэхнікі, танцаваць пад музыку, але і расказваць гісторыі, шукаць ідэю і канцэпцыю рухаў. І вось гэта ўжо нагадвае тэатр. Цяпер танцор вучыць самыя розныя тэхнікі, а поспех будзе мець той, хто зможа іх граматычна злучаць, шукаючы ў гэтым асабістае. І ў ЗША цэніцца індывідуальнасць у любых праявах, — акцэнт у артыстка. — А яшчэ я заўважыла і такі трэнд: аўдыторыі нецікава проста глядзець танец, яна хоча ўдзельнічаць сама! Танцаваць, спяваць!»

Родны кут

Танцаваць, спяваць, маляваць вучаць у арт-прасторы «ДОМ46». Яе адкрыла Яўгенія Рамановіч, усакалых-

нуўшы творчую атмасферу ў Гродне. «ДОМ46» не проста студыя танца, яго вылучае свая шырокая творчая палітыка і ўласная філасофія мінімалізму. Сучасныя танцы, балет, паэтычныя вечары, музычныя мерапрыемствы, паказы фільмаў, маляванне, лекцыі, сустрэчы ў чорнай і белай залах. Сёння арт-пляцоўка прапаноўвае і экзотыку: бразільскае баявое мастацтва капаэйру, гурджыеўскія рухі, фітнес на батутах. «ДОМ46» — гэта альтэрнатыва для горада, сюды адкрыта дарога людзям смелым, улюбёным у творчасць, каму мала проста тэатра, хочацца перформансу. Такія арт-пляцоўкі — частая з'ява ў Маскве, Парыжы, але для Гродна — навінка.

«Я разумею, што вы не той чалавек, які пры цяжкасцях забірае свае

LAMA.ORG

МАКІЯЖ АД ДАР'І ЙОДЗЕЛЬ

**Пра тытул
чэмпіёнкі свету
і сакрэты зорнай
прафесіі**

«Я залезла ў даўгі, каб паехаць у Аўстрыю на чэмпіянат свету па макіяжы», — прызнаецца Дар'я Йодзель. Адзіная беларуская візажыстка, якая змагла заваяваць прызнанне ў Еўропе і ЗША, жыве ў Гродне. І ў пару, калі сфера красы бачыцца лёгкім хлебам, Дар'я ператварае візаж у мастацтва. Гродзенка не ідзе па пратапаных сцяжынках, а творчасцю кідае смелы выклік. Яна рэвалюцыянер у сваёй прафесіі, сама пракладвае шлях, якім ніхто не хадзіў, і вядзе многіх-многіх вучаніц.

Мы гутарылі з Дар'яй Йодзель пра яе работу на тыдні моды ў Нью-Ёрку, пра тое, як паслугі фокусніка дапамаглі ёй здзівіць зорнае журы на чэмпіянаце свету. Яна раскры-

ла сакрэты макіяжу, які за лічаныя хвіліны робіць любую жанчыну шчаслівай.

Штогод у ліпені аўстрыйскі гарадок Клагенфурт становіцца эпіцэнтрам модных падзей сусветнага маштабу. Пад «World Bodypainting Festival» аддаюць цэлы востраў. Гэта свята мастацтва бодзіарт, дзе і выбіраюць чэмпіёна свету па макіяжы.

Беларусы ніколі не падымаліся вышэй за трынаццатае месца — але тут з'явілася Дар'я Йодзель. Гродзенка заваявала гучны тытул з першай спробы.

«У фестывалі ўдзельнічалі 50 краін свету. У маёй намінацыі змагаліся 40 сапернікаў, — успамінае Дар'я. — Я люблю абсалютны палёт

фантазіі, таму крэатыўны макіяж лічу роднай стыхіяй, дзе адчуваю сябе нібыта рыба ў вадзе. Мне блізкія фрыкавыя рэчы, тым не менш крэатыў павінен адбывацца ў межах строгіх законаў прапорцый, колеру. Люблю гэты кірунак макіяжу за мажлівасць сказаць сваё слова, праявіць сябе як мастачка, а не проста добры візажыст. Так, я змагалася ў намінацыі «макіяж для рэкламных і модных праектаў». Ці замаўляюць кліенты такую паслугу для рэальнага жыцця? Канешне, не! Але элементы крэатыўнага макіяжу з подыума, як і вопратка з паказаў высокай моды, з часам выходзяць на вуліцы. Напрыклад, раней чырвоная памада ўдзень не гаварыла пра жанчыну нічога до-

брага. Цяпер жа, наадварот, выдае густ, падкрэслівае стыль. І каляровыя бровы, вейкі, валасы — ужо не дзікуства».

Трэба сказаць, нават для рызыкаўнай, смелай Дар’і стварэнне вобразу для чэмпіянату свету стала сапраўднай авантурай. І справа не ў тым, што заяўленая тэма «Дзівы эпохі нямога кіно» мела на ўвазе вобраз не для паходаў па хлеб. Гродзенка махнула выклікаць ваў-эфект у зорнага журы, дадаўшы ў крэатыўны макіяж сапраўдную магію.

«Я хацела закрыць вочы і вусны мадэлі дэкаратыўнымі лінзамі. Стварыць эффект драматычнай маскі. І каб падчас прэзентацыі вобразу элементы пачалі рухацца, лінзы расчынліся і адкрыўся твар. У Маскве знайшла таленавітага фокусніка, здольнага сканструяваць адпаведны

механізм, — дзеліцца гродзенка. — Самы прасты элемент прыстасавання каштаваў бы тысячу долараў. Для мяне такая сума была гіганцкай. А яшчэ сукенка, паездка мадэлі, яе падрыхтоўка, касметыка — каля 5 тысяч. Для дзяўчыны, якая не мае фінансавай падтрымкі звонку — гэта велізарная рызыка. А гарантый перамогі не было. Я ацаніла свае даўгі як зерне, без якога не будзе новай будучыні».

Дзякуючы яе тытулу чэмпіёнкі свету ў крэатыўным макіяжы, Дар’ю запрасілі ў каманду «INGLOT» на тыдні моды ў Нью-Ёрку. Але спыняцца на адным кірунку дзейнасці гродзенка не збіраецца. Разам з ма-

ладам брэндам Bernovich яна выпусціла аўтарскую палітру ценяў. На беларускім рынку дэкаратыўнай касметыкі такая калабарацыя стала першай.

Любоў і працоўны фанатызм

«Цяпер вы гаспадыня студыі макіяжу і крамы касметыкі. Назавіце канкрэтную суму, якую трэба мець на руках, каб навічку ўліцца ў сферу красы, пабудаваць бізнес?» — пытаю дзяўчыну.

«Сума грашовых уліванняў залежыць выключна ад сегмента касметыкі, на якой вырашае працаваць май-

стар. А гэта ў сваю чаргу вызначаецца кліентам, — адказвае Дар’я Йодзель, пасля дадае: — Хочаш прэміум-сегмент — давядзецца адвучыцца на добрых курсах, купіць адпаведныя матэрыялы і, думаю, зразумела, што гэта дорага. Магу сказаць, што на сённяшні момант, прадаўшы касметыку, якая знаходзіцца ў нашай студыі, можна было б купіць кватэру і добрую норкавую шубу».

Захапляльны свет з вокладак модных часопісаў, які многім дзяўчатам бачыцца праз ружовыя акулеры... Але якія падводныя камяні на сваім шляху сустрэла Дар’я Йодзель?

«Элементарна стаяць па 10–12 гадзін на нагах, сагнуўшы спіну, цяжка фізічна. Драконаўская канкурэнцыя і шалёны рытм, да якіх не кожны гатовы. Толькі пастаянныя майстар-класы, курсы, выезды на замежныя конкурсы, праекты дазваляюць трымаць сябе годна ў прафесіі візажыста. Матэрыялы патрабуюць закупкі з каласальнай хуткасцю. Каб увайсці ў сферу красы на топ-узроўні, прафесіянал павінен круціцца вакол восі без выхадных, пад ляжачы камень вада не бяжыць, — упэўнена Дар’я. — Якасны візаж не існуе і без эмацыйных укладанняў. І на перспектыву развіцця гэтай прафесіі ў Беларусі магу сказаць, што не за гарамі час, калі галоўную ролю будуць адыгрываць менавіта рэкамендацыі ад візажыстаў з гучнымі імёнамі. У Еўропу і ЗША такая сістэма прыйшла даўно. У Гродне ж пакуль распаўсюджана самарэклама. Ты яшчэ нічога не дасягнуў, але нагаварыў, які ты класны, надзеў фальшывую карону — табе паверылі».

Рэцэпт поспеху ад Дар’і Йодзель заключаецца ў безумоўнай любові да сваёй справы і фанатычнай працы. І аніякія фізічныя цяжкасці, канкурэнцыя, адсутнасць грошай не стануць на шляху ў чалавека, які цвёрда вырашыў дасягнуць найвышэйшага пілатажу ў прафесіі. Такіх людзей, смелых, ідэйных, перанасычаных рынак сферы красы, канешне, прыме.

Не толькі пэндзлі і фарбы

«Я люблю працаваць з рознымі тыпажамі. Калі шукаю мадэль, каню нестандартнасць, іскрынку. Тут амаль як у каханні, галоўнае —

«хімія», каб чалавек падабаўся, — усміхаецца дзяўчына. — Я люблю людзей, таму з усімі працую з задавальненнем. Жаночая краса — гармонія, а не ідэальныя невядома кім прыдуманых крытэрыі. Так, макіяж можа кардынальна мяняць твар! Аднак я супраць таго, каб «забіваць» прыродныя даныя жанчыны. Толькі карэкцыя і падкрэсліванне. Макіяж — не тэатральны грим. І сёння тэндэнцыі дыктуюць стаўку на натуральнасць. Таму галоўнае з увагай ставіцца да броваў і тону скуры. Першыя сёння ператварыліся ў супертрэнд, ледзь не ў самую важную частку аблічча. Астатняе мае факультатывны характар».

«Я прапагандую тое, што знешнасць у жыцці кожнай жанчыны ролю адыгрывае вялікую. У нас не будзе другога шанцу зрабіць першае ўражанне. Тым больш ёсць моманты, дзе знешнасць можа дапамагчы дасягнуць мэты, — кажа Дар'я, маючы на ўвазе не толькі спатканні. — Здаецца, вы дасведчаны работнік, акула сваёй справы, але толькі зайшлі на рабочае сумоўе, пакуль і рот адкрыць не паспелі, а ўжо зрабілі 40% ад першага ўражання». Туш, алоўкі, памада, румыны, модны

Калі на табе гара абавязкаў, няма вольнага часу, не ладзіцца асабістае жыццё і на рабоце цяжкасці, банальны набор з касметычкі ператвараецца ў адзіную зброю, здольную падтрымаць, стварыць настрой. Добры макіяж — самы лёгкі шлях да шчасця.

сёння хайлайтар — гэта не проста жаночыя штучкі. У сітуацыі, калі на табе гара абавязкаў, няма вольнага часу, не ладзіцца асабістае жыццё і на рабоце цяжкасці, гэты банальны набор з касметычкі ператвараецца ў адзіную зброю, здольную падтрымаць, стварыць настрой. Добры макіяж — самы лёгкі шлях да шчасця».

Калі гутарка заходзіць пра шчасце, Дар'я ажыўляецца. Жыццё часта ставіла для яе пытанне рубам. Чэмпіёнка заўжды выбірае прафесію як крыніцу сэнсу. Асабліва калі ёсць мажліасць дапамагчы, аддаваць.

«У Лондане праходзіць дабрачыннае шоу, куды з'язджаюцца выдатныя стылісты ад кожнага брэнда, — успамінае Дар'я. — Энергетыка мерапрыемства дорыць ні на што не падобныя адчуванні. Выручаныя сродкі ідуць у дзіцячы фонд па барацьбе з лейкеміяй. 250–300 тысяч фунтаў — грошы збіраюцца немаленькія. І калі ў канцы шоу выходзіць дзіця і выносіць імправізаваны чэк з гэтай сумай, вось тады разумееш, што жывеш не дарма, і што праца твая не проста пэндзлі ды яркія фарбы».

Маргарыта **Садоўская**

НА НІВЕ МАСТАЦКАГА ЎСХОДАЗНАЎСТВА

Беларуска-кітайскія літаратурныя стасункі насамрэч нарадзіліся не сёння. Можна згадаць нават публікацыі «Нашай Нівы», якія маюць дачыненне да кітаістыкі. Пра гэта досыць часта цяпер пішуць у Беларусі. А ў 1930-я гады госцем Мінска быў кітайскі пралетарскі паэт Эмі Сяо. У канцы 1950-х Кітай наведаў Максім Танк. У Паднябеснай гасцявалі беларускія пісьменнікі Янка Брыль, Лідзія Арабей, Анатоль Вярцінскі, Рыгор Барадулін, Міхась Шэляхаў, Навум Гальпяровіч...

Але велізарны пласт ва ўсходазнаўстве, кітаістыцы распрацавалі нашы землякі, якія, нарадзіўшыся ў Беларусі, рабілі ў Маскве ці Санкт-Пецярбурзе, іншых гарадах Расіі. Як прыклад — творчы, навуковы лёс перакладчыка, мовазнаўцы, літаратуразнаўцы Уладзіміра Панасюка, якому сёлета споўнілася 60 гадоў.

Перакладчыкаў згадваюць, як правіла, тады, калі непасрэдна патрэбная іх праца. Мо нават чытаючы Маркеса, мала хто звяртае ўвагу на тое, што сярод яго праваднікоў на рускую моўную прастору і нашы землякі: Валянцін Тарас і Карлас Шэрман. Альбо ці ўсе ведаюць Язэпа Семіянона, чытаючы па-беларуску «Пана Тадэвуша» Адама Міцкевіча?.. «Перакладчык служыць справе дружбы народаў, іх узаем-

наму ўзбагачэнню ў галіне культуры. Уся яго праца і ўсе яго прафесійныя навыкі вызначаюцца гэтай асноўнай яго мэтай», — пісаў некалі Мікалай Забалоцкі, які, між іншым, частку свайго таленту аддаў перакладчыцкай справе.

Уладзімір Андрэевіч Панасюк, які нарадзіўся ў Полацку напрыканцы лютага 1924 года, ужо ў трыццаць

гадоў завяршыў, можна сказаць, галоўную працу свайго жыцця — пераклад з кітайскай мовы рамана Ло Гуаньчжуна «Трохцарства». Варта расказаць, што гэта за твор.

Раман быў напісаны ў XIV стагоддзі. І належаў да ліку чатырох асноўных класічных кітайскіх раманаў.

Аўтар — Ло Гуаньчжун (каля 1330–1400), які выканаў сваю высокамастацкую працу па летапісных запісах прыдворнага гісторыка Чэнь Шоу. Аповед пра трэцяе стагоддзе нашай эры, пра тое, якім яно было для Кітая. Якраз у той час Паднябесная распалася на тры часткі — Вэй, Шу, У. Не ўсё ў рамане адпавядае рэчаіснасці, але так ужо склалася, што давер чытача ўсіх наступных пакаленняў настолькі высокі, што гісторыю Кітая вывучаюць якраз па «Трохцарстве», часам ігнаруючы

Уладзімір Панасюк

дакументальныя крыніцы. Такая ўжо сіла ў сапраўднага мастацкага слова!..

Перакладзены на пачатку 1950-х на рускую мову і выдадзены ў 1954 годзе раман, несумненна, быў выяўленнем тагачасных палітычных зносін Кітая і Савецкага Саюза. Нават у Беларусі ў 1950-х, на пачатку 1960-х пабачыў свет добры тузін кітайскіх кніг у перакладзе на беларускую. На яе перакладзілі кнігі кітайскіх пісьменнікаў, кітайскую народную творчасць Васіль Вітка, Мікола Татур, Сяргей Міхальчук, Янка Брыль, Лідзія Арабей ды іншыя. Следам, праўда, ішло доўгае «пахаладанне» ў адносінах Кітая і Савецкага Саюза. Але прарыў быў настолькі магутным, што вырасла амаль пакаленне цікаўных да Кітая перакладчыкаў, даследчыкаў.

Уладзімір Панасюк назаўжды звязаў сваё жыццё з кітайскім разуменнем свету. Акрамя «Трохцарства», наш зямляк пераклаў на рускую мову «Выбранае» Сыма Цяня (Масква, 1956), «Сон у чырвоным цераме» Сюэціня Цао ў 2-х тамах (Масква, 1958). Дарэчы, апошні са згаданых пісьменнікаў таксама досыць высока цэніцца ў Кітаі. «Сон у чырвоным цераме» — з той жа «чацвёркі» лепшых класічных кітайскіх раманаў. Гэта твор, дзе ў адрозненне ад болей ранніх буйнамаштаб-

Велізарны пласт ва ўсходазнаўстве, кітаістыцы распрацавалі нашы землякі, якія, нарадзіўшыся ў Беларусі, рабілі ў Маскве ці Санкт-Пецярбурзе, іншых гарадах Расіі. Як прыклад — творчы, навуковы лёс перакладчыка, мовазнаўцы, літаратуразнаўцы Уладзіміра Панасюка, якому сёлета споўнілася б 90 гадоў.

ных твораў кітайскай прозы выкарыстоўваецца дакладная сюжэтная лінія, стройная кампазіцыя.

Гэта першы раман, дзе аўтар дэталёва выпісвае перажыванні галоўных герояў, змену іх настрояў. Напісаны «Сон...» не класічнай кітайскай мовай, дыялогі — на пекінскім дыялекце. Дарэчы, якраз пекінскі дыялект і ляжыць у аснове сучаснай літаратурнай кітайскай мовы путунхуа. Асноўная сюжэтная лінія — падарожжа разумнага каменя, яшмы, які выпусціла з рук багіня Нюйва. Камень напасіўся да даоскага манаха, каб той узяў яго з сабою паглядзець свет. Так ён атрымаў шанц даведацца пра людзей, пераўтварыўшыся ў чалавечае аблічча. У рамане — дзясяткі галоўных герояў. І болей як 500 — другарадных...

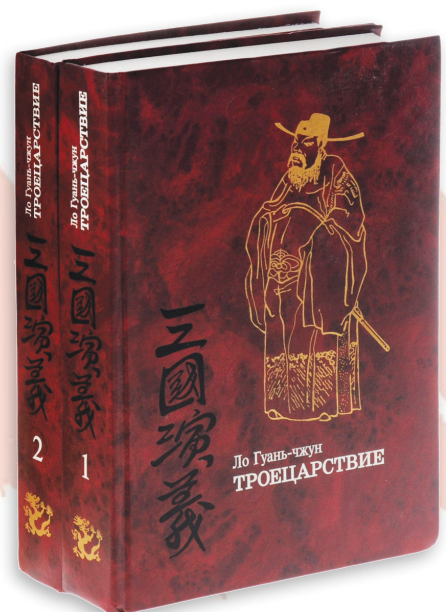
Упершыню на еўрапейскія мовы раманы быў перакладзены ў XIX стагоддзі. У 1980-м у сістэме адукацыі Кітая быў створаны нават спецыяльны інстытут «Сна ў чырвоным цераме»... Уявіце для параўнання: Інстытут вывучэння энцыклапедыі беларускага жыцця «Новая зямля»... Гэта — пра паэму народнага песняра Беларусі Якуба Коласа.

Далейшая ўсходазнаўчая кар’ера нашага земляка была звязана ў асноўным з грунтоўнымі заняткамі кітайскай мовай. Праўда, у 1955 годзе Уладзіміра Андрэевіча прынялі ў Саюз пісьменнікаў СССР. Пасля абароны кандыдацкай дысертацыі ў 1954–1964 гады ён выкладаў у Ваенным інстытуце замежных моў. Затым болей дваццаці гадоў працаваў у Інстытуце ўсходазнаўства Акадэміі навук СССР. Памёр урадз-

нец Полацка 14 студзеня 1990 года. Кола навуковых зацікаўленняў У. Панасюка вызначалася яшчэ ад тэмы яго кандыдацкай дысертацыі — «Ужыванне модульных дзеясловаў у сучаснай кітайскай мове і іх класіфікацыя». Вучоны — аўтар больш як 60 навуковых работ. У суаўтарстве з В. Суханавым наш зямляк выдаў «Вялікі кітайска-рускі слоўнік» (Масква, 1983). І цяпер зробленае Уладзімірам Панасюком запатрабаванае. А сам прыклад яго жыцця — узор сапраўднага вучонага і сапраўднага майстра мастацкага перакладу. Ён — з кагорты пачынальнікаў, дзякуючы якім кітайская літаратура стала знаёмай шырокаму колу чытачоў на рускай мове. Без Уладзіміра Панасюка цяжка ўявіць сабе рускую кітаістыку ў XX стагоддзі.

На вялікі жаль, прозвішча ўраджэнца Полацка — па-за ўвагай беларускіх энцыклапедыяў. Магла б у нас (чаму, напрыклад, не ў серыі «Нашы славутыя землякі»?) з’явіцца і асобная кніга пра Уладзіміра Андрэевіча Панасюка. Мо з часам гэтыя прабелы, такое заняўбанне будучы ліквідаваны? Давайце спадзявацца на лепшае. Тым болей, што першы крок ужо зроблены. Артыкул пра Панасюка з’явіўся ў энцыклапедыі «Культура Беларусі». Што ж, пачатак — з малога...

Сяргей Шычко

ТУРКМЕНІЯ, КЕРЫМ КУРБАНИЯПЕСАЎ У СЭРЦЫ МАІМ

Некаторыя старонкі з «Кубінскага дзённіка»

У 1988 годзе, у маі, я прыехаў на Кубу. Дакладней — прыплыў на круізным лайнеры «Фёдор Шаліпин». Да іншага месца службы. Мяне накіравалі з Чырванасцяжнай Туркестанскай ваеннай акругі, з Ашхабада, дзе я праслужыў у салдацкай шматтыражцы амаль тры гады, у рэдакцыю «Інфармацыйнага бюлетэня» адказным сакратаром. І прабываў я на Кубе, паблізу Гаваны, два гады і адзін месяц. І ўвесь той час я стараўся максімальна падтрымліваць сувязь з упадабанай мне Туркменіяй, туркменскімі пісьменнікамі — маімі туркменскімі сябрамі.

У канцы жніўня 1988 года я пачаў весці свой «Кубінскі дзённік». Вядома ж, многія старонкі яго — пра Туркменістан, туркменскую літаратуру. Пра народнага паэта Туркменістана Керыма Курбаньяпесава. Шмат у гэтых запісах наіўных і, магчыма, на той момант вельмі і вельмі нязбытных думак, жаданняў, фантазій... Ці спраўдзяцца яны калі-небудзь?.. Не ведаю і цяпер. Але вось што я тады думаў, планаваў...

19 верасня 1988 года: «Я жадаю, мару напісаць апавед пра Махтумкулі і Пушкіна адразу з падзагалоўкам: «Сустрэчы, якіх не было». Нешта паміж выдумкай і фантасмагорыяй, але са сваёй ідэяй, з унутраным рухам, з думкамі, якія б праз Пушкіна і Махтумкулі давалі б характарыстыку двум народам, дзвюм нацыям, двум нацыянальным характарам...»

21 верасня таго ж года: «Увечары забраў пошту ў рэдакцыі. Сярод газет — ліст ад Калінковіча. З Тбілісі. Горкая вестка ў ім: памёр 1 верасня Керым Курбаньяпесаў. Колькі ўсяго

звязана са светлым імем паэта ў маіх успамінах... І, відаць, буду пра гэта пісаць. Не трэба толькі разменьвацца на дробязі. А дзесьці напісаць свой «незапісаны дзённік» (4–4,5 друкаваных аркуша)... І аддаць у часопіс «Совет эдебіяты».

Калі да майго вяртання ў Туркменістан (1990 г.) ніхто не возьмецца за збор, складанне кнігі ўспамінаў пра Керыма, то я возьмуся за гэтую працу.

Керым Курбаньяпесаў

А да 100-годдзя паэта (збіраць увесь час матэрыялы!) рыхтаваць кнігу «Керым Курбаньяпесаў. Лёс паэта».

Балюча і крыўдна, што няма, так, ужо няма Керыма...

Пошта (у тым ліку і газеты) прыходзілі на Кубу са спазненнем. Не важна, адкуль быў напісаны ліст, — спачатку ён трапляў у Маскву. Па адрасе «Масква-400...» А затым

ужо — верагодна, пасля некаторай праверкі — ішоў да адрасата. Таму і даведаўся пра смерць вялікага паэта і дарагога сябра толькі ў канцы верасня. Калісьці менавіта беларускі публіцыст, пісьменнік Мікалай Калінковіч (1950–1990) і пазнаёміў мяне з Керымам Курбаньяпесавым. Было тое ўвосень 1985 года...

27 верасня: «Сёння з дапамогай Манько сустрэўся з палкоўнікам Салтанавым. Ён быў у нашай дывізіі камандзірам мотастралковага палка. Ваяваў у Афганістане. Цяпер вось тут саветнікам... Кубінцы вельмі цэняць яго. Узнагароджаны ён ужо медалём «Воіну-інтэрнацыяналісту» першай ступені. Звычайна ўсіх узнагароджваюць медалём другой ступені. А ён усё ж атрымаў першую (у 1990 годзе кубінцы і мяне ўзнагародзіць гэтым знакам адрознення. Зразумела, другой ступені. — Аўт.).

Калі Салтанаў служыў камандзірам роты, то камандзірам палка ў яго быў генерал-лейтэнант Вяльджанаў (зразумела, генералам ён стаў пазней. — Аўт.). З таго часу і падтрымліваюць яны сувязь. Ведае Салтанаў і Тыркіша Джумагельдыева. Калі я загаварыў пра Керымава, сказаў, што ўжо ведае, што ён памёр. Паўздыхалі мы разам. Салтанаў толькі і сказаў: «Як жа так?! Ні з таго, ні з сяго... Так, боць аб Керыме не праходзіць і цяпер...»

2 кастрычніка: «Напісаў ліст Чынгізу Айтматаву. Цікаўлюся, ці трымае што ў памяці пра Керыма Курбаньяпесава. З ранейшых размоў з Керымам памятаю, што паэт адгукнуўся тэлеграмай у адрас Чынгіза Айтматава, калі прачытаў яго «Плаху»... Не ведаю толькі, ці адкажа Чынгіз Айтматаў?..»

10 кастрычніка: «...Піша Вельсапараў і пра тое, што перадае мне прывітанне Галубовіч Лёня. Што ён сказаў пра публікацыю чагосьці майго ў дзявятым нумары «Польмя». Але чаго...? Ці не «Летніх запісаў» Керыма Курбанніпесава?.. Калі так, то гэта проста чудоўна, на здзіўленне чудоўна. І шкада, вельмі шкада, што ўжо не будзе ведаць, не зможа даведацца пра гэта Керым-ага...»

«Летнія запісы» — чудоўную публіцыстыку Керыма Курбанніпесава я пераклаў на беларускую мову для часопіса «Маладосць». Пераклад перадаў або пераслаў у рэдакцыю Мікалай Калінковіч. Потым, у адзін з афіцэрскіх адпачынкаў з Ашхабада (напэўна, у студзені 1988 года) я заходзіў у старую рэдакцыю часопіса, каб даведацца пра лёс перакладу. Пазнаёміўся тады і з Алесем Гаўронам. Але выразнага адказу так і не атрымаў. Пазней пераклад так і згубіўся ў рэдакцыйных архівах, пра што цяпер вельмі і вельмі шкаду. І ўсё яшчэ мару ўбачыць «Летнія запісы» Керыма Курбанніпесава надрукаванымі ў адным з беларускіх часопісаў. А беларускі паэт Леанід Галубовіч тады вучыўся на Вышэйшых літаратурных курсах у Маскве разам з туркменскім празаікам Акмухамедам Вельсапаравым. І расказаў калегу пра іншую маю публікацыю.

23 кастрычніка: «...Чаму б не сабраць пад адной вокладкай нарысы пра пісьменнікаў — ветэранаў Туркестанскай ваеннай акругі. Гэта ж толькі каго я ведаю, хто з пісьменнікаў у Туркестане служыў — Аркадзь Марціновіч і Платон Варанько, Валянцін Рыбін і Керым Курбанніпесаў...»

12 лістапада: «Дапісаў успаміны пра Керыма Курбанніпесава. Збіраюся іх у першую чаргу прапанаваць часопісу «Совет эдебіятаў»...»

Невялікі нарыс, прысвечаны памяці Керыма Курбанніпесава, у гэтым часопісе, з якім сябрую і дагэтуль (праўда, назва ў часопісе зусім іншая — «Каракумы»), быў надрукаваны ў 1989 годзе. За гэта перш за ўсё вялікі дзякуй публіцысту Какалы Бердыеву, які ў той час працаваў у рэдакцыі «тоўстага» літаратурна-мастацкага часопіса.

23 лістапада: «Учора ўвечары Саша Аксёнаў прынёс перадрук маіх успамінаў пра Керыма Курбанніпеса-

ва. «Адна рыса» — такая назва. У іх — гутарка, памяць мая пра характары, паводзіны, творчасці Керыма, пра яго як пра чалавека-інтэрнацыяналіста. Пісаў я шчыра, без усялякіх перабольшванняў, пісаў праўдзіва. Зразумелая справа, у чымсьці я магу памыляцца. Керыма я, зразумела, рознабакова не ведаў. Гэта трэба прызнаць...»

3 студзеня 1989 года: «...Учора ўзяў у бібліятэцы падшыўку «Туркменской іскры». Знайшоў шмат цікавага. Знайшоў і некралог, прысвечаны Керыму Курбанніпесаву. Зноў зрабілася балюча і крыўдна. Балюча і крыўдна...»

У нашу брыгадную бібліятэку прыходзілі рэспубліканскія газеты з усіх рэспублік Савецкага Саюза. І, вядома ж, я быў самым добрасумленным чытачом газеты «Туркменская іскра» — органа ЦК Камуністычнай партыі Туркменістана.

15 студзеня: «У «Голас Радзімы» (беларуская газета для суайчыннікаў. — Аўт.) адправіў карэспандэнцыю пра сувязь Керыма Курбанніпесава з Беларуссю. Гэта толькі карэспандэнцыя. Да тэмы гэтай, лічу, вярнуся. І недзе гадоў праз дзесяць. Не менш. Але факты, матэрыялы трэба збіраць цяпер, трэба збіраць сёння.

Пра Керыма Курбанніпесава наогул трэба пісаць кнігу. І трэба спяшацца. Паколькі нешта з памяці патроху знікае, губляецца. Ды і трэба цяпер варушыць людзей — магчымых яго знаёмых. Адным словам, працаваць».

5 сакавіка: «Сёння сядзеў за лістамі. Напісаў дзевяць. Амаль усе — з ро-

спытамі пра Керыма. Напісаў Гілевічу, Жуку, Емяльянаву... Напісаў у «Чырвонку», каб даслалі адрас Песлякова. Яны ж сябравалі з Керымам...»

З народным паэтам Беларусі Нілам Гілевічам Керым Курбанніпесаў сустракаўся ў ранняй маладосці. Дзесьці на семінары або фестывалі маладых у адной з прыбалтыйскіх рэспублік. Алесь Жук сустракаўся з Керымам Курбанніпесавым у Ашхабадзе. І паэт Алесь Емяльянаў — таксама. У кожнага з іх, зразумела, быў свой фрагмент памяці. Што тычыцца Песлякова, гэта — ваенны журналіст. У пасляваенныя гады служыў у Ашхабадзе, Алматы, часта сустракаўся з туркменскім паэтам, пасябраваў з Керымам. Пасля звальнення ў запас палкоўнік Дзмітрый Песляк жыў у Мінску. Дарэчы, і Мікалаю Калінковічу, які задоўга да мяне трапіў у Ашхабад, каардынаты Керыма Курбанніпесава даў менавіта Песлякоў.

...Вось і ўсе тыя запісы з майго «кубінскага сшытка», дзе згадваецца народны паэт Туркменістана Керым Курбанніпесаў. Выдатная творчая асоба шмат у чым вызначыла развіццё туркменскай нацыянальнай паэзіі на многія дзесяцігоддзі.

18 кастрычніка 2019 года Керыму Курбанніпесаву споўнілася 60 гадоў. Ведаю, што гэтую дату не абыдуць увагай у Туркменістане. Веру, што пра вялікага туркменскага паэта, творчую асобу, якая належыць, несумненна, сусветнай культуры, яшчэ будуць напісаны многія кнігі.

Алесь Карлюкевіч

■ Керым Курбанніпесаў (1929–1988) — народны паэт Туркменістана. Дэпутат Вярхоўнага савета Туркменскай ССР. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Туркменістана імя Махтумкулі. Паэт, перакладчык, публіцыст, літаратурны крытык. Аўтар многіх кніг. Творы Керыма Курбанніпесава перакладзены на мовы розных народаў свету.

■ Керым Курбанніпесаў пераклаў на туркменскую мову вершы народных паэтаў Беларусі Максіма Танка, Ніла Гілевіча, Пімена Панчанкі. Пераклад «Паэмы сору і гневу» Пімена Панчанкі надрукаваны ў газеце «Эдзібат ве сунгат» («Літаратура і мастацтва») у 1987 годзе, стаў падзеяй, выклікаў шырокі чытацкі розгалас. Керым-ага быў знаёмы, сябраваў з беларускімі пісьменнікамі Мікалаем Калінковічам, Алесем Емяльянавым, Алесем Жуком, Нілам Гілевічам, Піменам Панчанкам... Беларус, член Саюза пісьменнікаў СССР Міхась Карпенка, які доўгі час жыў у Туркменістане, прысвяціў туркменскаму шахіру верш. Вершы Керыма Курбанніпесава перакладаліся і друкаваліся і на беларускай мове. Адзін з перакладчыкаў — народны паэт Беларусі Максім Танк.

ЧЫМ БУДЗЕМ ЛЯЧЫЦЦА? ПЕРЛАМУТРАВЫМІ ГУЗІКАМІ!

«Мода — гэта эпідэмія, якой можна кіраваць», — гаварыў драматург Бернард Шоу. Чым жа «хварэлі» дамы Мінска, Гродна, Пінска, Бабруйска, Магілёва, Слуцка ды іншых буйных і не вельмі буйных беларускіх гарадоў гадоў гэтак 150 таму і нават яшчэ раней? Адказ можна пашукаць у выдатным навукова-папулярным даследаванні Валянціны Беявінай ды Любові Ракавай «Жаночы касцюм у Беларусі», а таксама шматлікіх публікацыях гісторыкаў. Ну і, вядома, убачыць на старадаўніх замалёўках, фотаздымках і паштоўках.

Кожны ўбор заможнай модніцы Сярэднявечча сапраўды мог каштаваць вельмі вялікіх грошай. Дарэчы, пасаг міланскай прынцэсы, будучай каралевы польскай і вялікай княгіні літоўскай Боны Сфорцы, акрамя некалькіх дзясяткаў сукенак, уключала таксама 120 невялікіх тонкіх насовак, шчодро ўпрыгожаных вышыўкай. Такім чынам звычай жанчын вышэйшага саслоўя Італіі пастаянна трымаць у левай руцэ хустачку, прасякнутую духамі, перанялі ва ўсіх каралеўскіх і вялікакняжацкіх дварах Еўропы, ператварыўшы ў абавязковую частку пацавага этыкету.

Антычнасць у кожнага свая. Па надвор'і.

Пасля Французкай буржуазнай рэвалюцыі канца XVIII стагоддзя, пачынаючы з Францыі, пайшла мода на антычнасць у вобразах і кроі жаночага адзення. Замест нагрувашчвання парыкоў і шыньнеаў міла завіттыя валасы

Бабруйск

валасы ад традыцыйнага сельскага строю.

А вось шаль — неад'емная прыналежнасць жаночага «антычнага строю» — апынулася вельмі да месца: і прыгожа, і ад холаду абараняе. Тым больш, калі дарога шырока пракладзена ўласнымі нацыянальнымі традыцыямі. Праўда, у магнацкіх гасціных дамы зграбна захіналіся кашміравымі вырабамі з воўны тыбецкіх коз. Але, думаецца, беларускія козы пры неабходнасці таксама выдатна служылі для сваіх гаспадынь.

З другой паловы XVIII стагоддзя вялікай папулярнасцю карысталіся хусткі з лёгкай тканіны ці карункаў з доўгімі канцамі, якія перакрываўваліся на грудзях і завязваліся ззаду на таліі. Яны складалі прадмет асаблівага какецтва, бо злёгка прыкрывалі ад нясціпных поглядаў глыбокае дэкальтэ. Своеасабліваю рэпліку гэтай манеры, праўда, у выкананні пуховай або вялікай ваўнянай хусткі, яшчэ не так даўно можна было папросту ўбачыць зімой у любой беларускай вёсцы.

У канцы XIX стагоддзя вялікую ролю ў гардэробе жанчын сталі адыграваць блузкі з высокімі каўнярамі, аздобленыя карункавымі ўстаўкамі, валанамі, фальбонамі, рушамі, вышыўкай. Да каўняра прыфастрыгоўваліся брошкі, на доўгіх ланцужках насілі маленькія гадзінкі, падвескі, ніткі пярдлін. Блузкі мелі невялікі напуск над шырокім поясам са спражкай. Падол спадніцы аздаблялі валанамі, палоскамі тканіны іншага колеру, шаўковым шнуром, стужкамі ў тон...

сцягвалі ў пучок на патыліцы і ўпрыгожвалі павязкамі, абсыпанымі дыямантамі. Босыя ногі, як у антычных статуі, абувалі ў сандалі з завязкамі-стужкамі. Насілі бранзалеты на шчыкалатках, на пальцах ног — кольцы, якія вырабляліся раздымнымі. Але такая мода не атрымала значнага распаўсюджвання на тэрыторыі Беларусі — лічыцца, з-за традыцыйных мясцовых паданняў аб жаночай прыстойнасці. Але, можа, яшчэ і таму, што наша лета і ў тыя далёкія часы было «беларускім», не кажучы ўжо пра зіму ды хлюпотную восень. Так што з антычнасцю асабліва не забаўляліся. Куды надзейней кафтан, зашпілены пад самую шыю, і шырокая спадніца. Наогул, адзенне прадстаўніцы дробнамалярскага дваранства і такой жа дробнай шляхты мала чым адрозні-

Нават самыя бедныя беларускія жанчыны мелі дзве змены ў адзенні — паўсядзённую і святочную.

Па адзенні сустракалі і сустракаюць

Тое, што па адзенні сустракаюць, здаецца, ведаюць усе і кожны. Традыцыя зноў жа ідзе з глыбіні стагоддзяў. Саслоўнае адзенне сапраўды выступае важным фактарам і своеасаблівым сацыяльным маркерам. Адпаведны ўбор мог яго ўладальніцы адкрыць дзверы гасціных самых уплывовых у грамадстве людзей. У XIX стагоддзі ў асяроддзі прывілеяваных слаёў грамадства існавала вялікая колькасць розных «формаў адзення» для жанчын: хатнія, візітныя, прагулачныя, сельскія і дачныя, дарожныя, бальныя, для тэатра, званых абедаў... На ўсё патрабаваліся немалыя грошы. Тым не менш прыстойнай даме лічылася абавязковым мець хоць бы чатыры віды сукенкі: ранішні дамашні касцюм, дзённы туалет для візітаў і дамашніх прыёмаў наведнікаў, дарожны касцюм для паездак, крамаў, прагулак і святочны ўбор для тэатра, званых абедаў, а ў камплекце з ювелірнымі ўпрыгожаннямі — і для балю.

Раніцай жанчыны-шляхцянькі не апраналі светлыя сукенкі і лайкавыя пальчаткі, не рабілі складаныя прычоскі і не завівалі валасы. Выбар ювелірных упрыгожанняў строга рэгламентаваўся ўзростам і абставінамі. Толькі ўвечары дазвалялася ўпрыгожваць сябе каштоўнымі камянямі і пярдлінамі. Дыяменты, нават у простае аправе, днём — вульгарна. У гэты час насілі сціплыя брошкі, медальёны на ланцужку, бранзалеты, завушніцы з паўкаштоўных камянёў. Залішняе касметыка таксама лічылася маветонам.

Ва ўсіх буйных беларускіх гарадах можна было знайсці парызскія часопісы мод. Дзякуючы развіццю ткацкай вытворчасці, гандлю, зніжэнню кошту тканін з другой паловы XIX стагоддзя пачалася серыйная вытворчасць адзення. Сукенкі яшчэ шылі пад заказ канкрэтнай кліенткі, але самі мадэлі ствараліся загадзя і рэкламаваліся на старонках модных часопісаў з выкрайкамі.

Першая сусветная вайна, рэвалюцыйныя падзеі пачатку XX стагоддзя на доўгі час змянілі стаўленне да моды і вопраткі наогул. Цяпер на першы план выступалі меркаванні асаблівай утылітарнасці. І нежаданне вылуча-

ца сваім касцюмам з агульнай масы. У 1920-я гады сукенкі набылі прасты крой, як кашулі, годныя для эканамічнага тыражавання. Да такога адзення разам ішлі нізкі абкас туфляў і амаль поўная адсутнасць упрыгожанняў. І ў тым таксама хавалася свая мода. Ці яе падабенства.

Эпідэмія, модная ў тым ліку, таму і эпідэмія, што захоплівае велізарныя тэрыторыі дапалягоніць сваімі аднолькавымі спецыфічнымі сімптомамі мноства людзей. І пакуль яны да канца

нічога не будзе, не зменіцца, лячэнне не наступіць. А калі ўсё ж такі наступіць — будзьце гатовыя да атакі новага «віруса». Бо павальнае захапленне шклянымі гузікамі лечыцца толькі гузікамі перламутравымі...

Уладзімір Ліхадзедаў

Пінск

Слуцк

Гомель

Полацк

Гродна

не перахварэюць, скажам, пацеркамі з падвескамі з воўчых іклаў, пудранымі парыкамі і мушкамі на шчаце пад вокам, спадніцамі-паньне, пад якімі папросту мог схавацца няўдачлівы залётнік, або турнюрамі памерам з невялікую верталётную пляцоўку,

БЕЛТА

У Купалаўскім, як мы часцей называем Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, новы сезон пройдзе пад знакам 100-гадовага юбілею

Па традыцыі сезон у гэтым тэатры адкрываўся легендарным спектаклем «Паўлінка», які ідзе на галоўнай сцэне каля 80 гадоў. З гісторыі мы ведаем: п'есу напісаў Янка Купала ў 1912 годзе. Гэта была першая камедыя, створаная Купалам, і першая яго п'еса. Прызначалася яна для сцэны. Упершыню спектакль быў пастаўлены ў расійскім Томску, куды труп Купалаўскага тэатра эвакуавалася ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Чым жа «Паўлінка» так прывабная для глядачоў? Тое пытанне задалі журналісты СТБ для праграмы навін «24 гадзіны» ў антракце ўдзень адкрыцця сезона. Сваім настроем, заразлівым гумарам, добрай іграй актёраў — прыкладна такія адказы гучалі з вуснаў прыхільнікаў Купалаўскага тэатра. А вось Павел Латушка, генеральны дырэктар тэатра, любіць гэты спектакль, як ён сам сказаў, за народную эмацыйнасць. Акрамя таго, ён дадаў:

«Той гумар, тыя ўсмешкі, якія нясуць з сабой актёры Купалаўскага тэатра і якія атрымліваюць нашы глядзчы, як раз і падкрэсліваюць: не важны ўзрост «Паўлінкі», не важна і тое, што нам спаўняецца 100 гадоў. Так, за намі вялікая гісторыя, але за намі і цудоўная сучаснасць. І яшчэ лепшая будучыня».

Гэтыя словы Латушкі гучалі больш чым аптымістычна. І небеспастаўна. Новы сезон абяцае быць сапраўды насычаным: плануецца шэраг новых праектаў, гастроляў, інфармацыйна-выдавецкіх праектаў, урачыстых мерапрыемстваў, і, вядома ж, прэм'ер на галоўнай і камернай сцэнах. Пра гэта ішла размова на прэс-канферэнцыі, якая была прымеркаваная ў тэатры да адкрыцця сезона. Дарэчы, «Паўлінку» ў юбілейным сезоне тэатр марыць

паказаць у Вязынцы, на радзіме Янкі Купалы, і пры тым сабраць найбольш глядачоў за ўсю гісторыю існавання.

А канцэпцыю юбілейнага сезона вось як агучыў Павел Латушка: «Вядучымі для нас на працягу 100-га тэатральнага сезона будуць тры словы — Гісторыя, Сучаснасць і Будучыня. Нам ёсць чым ганарыцца ў гісторыі Купалаўскага тэатра, нам ёсць што прадставіць на высокім творчым узроўні ў сучаснай дзейнасці Купалаўскага тэатра, і на аснове гэтага, і праз гэта мы пракладваем шлях, ствараем асновы для будучага развіцця Купалаўскага тэатра».

З бліжэйшых прэм'ер — спектакль «Кароль Лір» у рэжысуры Мікалая Пінігіна, мастацкага кіраўніка Купалаўскага тэатра. Прэм'ера прызначаная на снежань 2019-га. Сцэнаграфію да спектакля стварае вучаніца майстра

сцэнаграфіі Барыса Герлавана Кацярына Шымановіч, лаўрэат прэстыжнай тэатральнай прэміі імя Івана Ушакова. Яе імя папулярна ўжо ў тэатральных колах. Працы Каці добра вядомыя глядачам Купалаўскага тэатра па спектаклях «Запалкі», «Зямля Эльзы», «Радзіва “Прудок”», а таксама па сумеснай працы з Сяргеем Ашухам над апошняй прэм’ерай паводле твора «Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях» Яна Баршчэўскага.

На прэс-канферэнцыі да адкрыцця сезона нам таксама паведамілі пра тое, што Мікалай Пінігін вернецца да пастаноўкі знакамітага спектакля «Ідылія» па творы Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Над касцюмамі будзе працаваць таксама Кацярына Шымановіч, а сцэнаграфію створыць Зіновій Марголін — яго працу ў Купалаўскім ведаюць па спектаклях «Ноч на Каляды» і «Пан Тадэвуш». Прэм’ера «Ідыліі» запланаваная на чэрвень 2020 года.

У планах мастацкага кіраўніка і знакавая п’еса Янкі Купалы «Тутэйшыя», якую ён ставіў у 1990 годзе. А ў 1992-м спектакль, як вядома, атрымаў Дзяржаўную прэмію. П’еса была напісана ў 1922 годзе. Яе дзеянне адбываецца ў Беларусі на фоне падзей 1918–1920 гадоў. Гэта быў час войнаў, калі акупацыйныя ўлады ў нашай краіне хутка змяняліся. «Тутэйшыя» — сатырычная камедыя, у якой Купала разважае пра нацыянальную самасвядомасць беларускага народа, яго лёс і будучыню. Па словах Паўла Латушкі, абноўленая пастаноўка Пінігіна — самая доўгачаканая прэм’ера сезона. Дата прэм’еры пакуль не вызначана. А прэм’ера пластычнага спектакля «Мой Шагаль» вядомага расійскага рэжысёра Сяргея Зямлянскага пройдзе ў студзені 2020-га.

У канцы года на камернай сцэне чакаецца новы спектакль. Акцёр і рэжысёр Раман Падаляка робіць пастаноўку пад назвай «1»/«Першы». Яна будзе створана па аднайменнай п’есе, якую Раман Падаляка напісаў сумесна з Міхаілам Зуем. Дарэчы, разам яны паспяхова працавалі над інсцэноўкай да спектакля «Радзіва “Прудок”» па Андрэю Горвату.

Новыя праекты Купалаўскага тэатра на Камернай сцэне будуць звязаныя з гісторыяй, значнымі фігурамі, сучаснай літаратурай і адукацыяй. Праект «Легенды Купалаўскага тэатра» раскажа пра выдатных асобаў —

артыстаў, рэжысёраў, мастакоў. Праект «Літаратура і тэатр» — гэта спроба паказаць сучасную беларускую прозу на сцэне Купалаўскага ў якасці эскізаў і чытак. Гэта зробіць маладыя рэжысёры і акцёры. У планах і экскурсіі па тэатры — усіх ахвочых правядуць па месцах, куды не зазіраў глядач. Гэта розныя цахі — бутафорскі, рэквізітар-

скі, грымёрны. Глядач зможа пабыць і ў арт-фае, пабачыць партрэтную галерэю, а таксама прастору за сцэнай. Свой працяг атрымае і праект «Музычныя вечары ў Купалаўскім», прадпрэм’ера якога адбылася сёлета ў ліпені.

Дарэчы, як мы ведаем, спектаклі тэатра імя Янкі Купалы ідуць на гадоўнай і камернай сцэнах. У наступным годзе плануецца адкрыць і Малыю сцэну на вуліцы Энгельса. Стадыя «А» праекта перададзена ўжо на папярэдняе ўзгадненне ў Мінгарвыканкам. Ремонт мяркуюцца пачаць у снежні. Гэтая шматфункцыянальная пляцоўка, дзе цяпер знаходзіцца тэатральнае бюро друку, будзе выкарыстоўвацца для паказу спектакляў і кіно, правядзення музычных канцэртаў, а таксама паслужыць глядачу як галерэя сучаснага мастацтва. А найбольш запатрабаваныя пастаноўкі будуць паказвацца на працягу ўсяго сезона ў Доме афіцэраў.

Як падкрэсліў Павел Латушка, для тэатра заўсёды было і застаецца важным працаваць для глядачоў. «Мы будзем пашыраць тэатральную прастору праз новыя пастаноўкі беларускіх аўтараў — сучасных і класікаў, праз замежную сучасную і класічную драматургію. Мы — тэатр, які адкрывае дзверы для новых ідэй, новых праектаў, для тых, хто цікавіцца тэатральным мастацтвам і гатовы зрабіць свой унёсак у яго развіццё. Вельмі важна, каб тэатр быў запатрабаваны.

Павел Латушка:
Вядучымі для нас на працягу 100-га тэатральнага сезона будуць тры словы — Гісторыя, Сучаснасць і Будучыня. Нам ёсць чым ганарыцца ў гісторыі Купалаўскага тэатра, нам ёсць што прадставіць на высокім творчым узроўні ў сучаснай дзейнасці Купалаўскага тэатра, і на аснове гэтага, і праз гэта мы пракладаем шлях, ствараем асновы для будучага развіцця Купалаўскага тэатра.

Мастацкі кіраўнік Мікалай Пінігін і генеральны дырэктар тэатра Павел Латушка

У аснове гэтага — якасць пастановак. Наш тэатр з'яўляецца лідарам у драматычным тэатральным мастацтве краіны і, упэўнены, адным з лепшых тэатраў на тэрыторыі СНД. Нас ведаюць у Еўропе, у тым ліку дзякуючы таму якасному творчаму прадукту, які мы прадстаўляем нашаму глядачу».

Даведаліся мы і пра тое, што купалаўцы пабываюць на гастролях у шэрагу гарадоў Беларусі — Гомелі, Гродне, Слоніме, Баранавічах, Маладзечне, Бабруйску, Салігорску ды іншых, а таксама за мяжой. У польскі Беласток паедзе спектакль «Пінская шляхта», а спектакль «Ураджай» паводле п'есы беларускага аўтара Паўла Пражко — у Парыж. А яшчэ і пра тое, што тэатр цяпер спрабуе дамовіцца пра гастролі ў Варшаве, Любліне, Кіеве, Мадрыдзе, Вільнюсе, Вене, Маскве і Пецярбурзе.

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы абвясціў і партнёраў 100-га сезона, выказваючы ім падзяку: кампаніі А1, кампаніі «БелАЗ», страхавым кампаніям «Белэксімгарант», «Белдзяржстрах» і «Купала», банкам «БелВЭБ» і «Беларусбанк», адвакацкаму бюро SBH, кампаніі «Діаконія», аўстрыйскай кампаніі Belmet і Міжнароднай асацыяцыі фармацэўтычных вытворцаў.

Генеральным партнёрам 100-га сезона ў Купалаўскім выступіць правайдэр А1. Адным з сумесных праектаў да стогадовага юбілею стане бясплатная прамая трансляцыя на відэасэрвісе VOKA знакавых спектакляў тэатра. Пра тое казаў Антон Бладзік, намеснік гендырэктара кампаніі А1 па лічбавых платформах і кантэнце:

«Для нас вялікі гонар працягнуць супрацоўніцтва з Купалаўскім тэатрам у статусе генеральнага партнёра 100-га сезона. Сімвалічна, што першы год працы ў Беларусі брэнду А1 супаў са стогадовым юбілеем вядучага тэатра краіны. Відэатрансляцыі спектакляў — сучасны распаўсюджаны фармат, які карыстаецца вялікім попытам у прыхільнікаў тэатра па ўсім свеце. Ён дазваляе аб'яднаць розныя віды мастацтва і вывесці ўражанні ад спектакля на новы ўзровень. Да гэтага ж мэта імкнецца і відэасэрвіс VOKA — пашырыць межы адчуванняў і ўражанняў глядача. Шматкамерная мастацкая здымка ў Full HD дазваляе максімальна паглыбляцца ў атмасферу спектакля, а новыя ракурсы дапамага-

Народная
артыстка Беларусі
Зоя Белавосцік

Марыя Голуб

юць па-іншаму зірнуць на пастаноўку, нават калі вы наведвалі яе не адзін раз. Да таго ж такі фармат дае магчымасць убачыць спектаклі Купалаўскага тэатра ў любым месцы Беларусі, што для жыхароў рэгіёнаў асабліва каштоўна».

Першая трансляцыя прайшла 21 верасня з Аляксандраўскага сквера. Быў паказаны самы папулярны сярод глядачоў спектакль «Радзіва «Прудок»».

Таксама тэатр пачне ажыццяўленне інфармацыйна-выдавецкіх праектаў — выйдзе першы нумар часопіса, які не толькі раскажа пра гісторыю Купалаўскага, але і стане крыніцай інфармацыі для тых, хто цікавіцца тэатрам як відам мастацтва ўвогуле. Гэтую навіну «выспельвае» з кіраўніком літаратурна-драматычнай часткі тэатра Вольгай Бабковай. Назву

часопіса пакуль трымаюць у сакрэце. Плануемы тыраж — каля 2000 асобнікаў. Набыць выданне можна будзе ў тэатры. Першы нумар купалаўцы рыхтуюць да канца кастрычніка. У новым сезоне створаць і дакументальныя стужкі, прысвечаныя Купалаўскаму тэатру, з'явіцца тэлевізійныя ролікі з выкарыстаннем архіўных матэрыялаў.

Дарэчы, на прэс-канферэнцыі мастацкі кіраўнік Купалаўскага Мікалай Пінігін прызнаўся, што вельмі рады прызначэнню Паўла Латушкі на пасаду генеральнага дырэктара тэатра: «У мяне вялікія надзеі на гэтага чалавека, ён выведзе тэатр на новы ўзровень». І дадаў, што ў сваю чаргу тэатр паспрабуе не ашукацца са сваімі спектаклямі. Калі ж новы дырэктар прыйшоў у сакавіку 2019-га ў тэатр, то так выка-

БЕЛТА

СБ.ВУ

заўся ў СМІ пра мастацкага кіраўніка тэатра: Пінігін — лідар Купалаўскага, творчая асоба, адзін з лепшых рэжысёраў сучаснай Беларусі. Ён будзе першым, хто вызначае, які спектакль паставяць (<https://sputnik.by/culture/>).

Ёсць яшчэ адзін цікавы момант, які тычыцца творчых узаемаадносін Латушкі ды Пінігіна. У 2012 годзе купалаўцы ў бытнасць Латушкі Міністрам культуры паказвалі ў Лондане спектакль «Выкраданне Еўропы». Як паведаміла Сталічнае тэлебачанне (СТВ), пастаноўка зрабіла на лонданцаў яркае ўражанне. І не дзіўна. Спектакль быў вырашаны Пінігіным як рэканструкцыя святочнага вечара ў княжым палацы — так у XVIII стагоддзі Радзівілы забаўлялі сваіх гасцей. У пастаноўцы злучыліся і балет, і опера, і камедыя. Сама бачыла: гэта сапраўды быў відовішчны спектакль, насычаны танцамі, песнямі і жартамі. У зале «Bloomsbury Theatre», а гэта больш за паўтысячы глядачоў, вольных месцаў не было. Мяркуючы па працяглых апладысментх у фінале, брытанскія тэатралы ацанілі беларускую прэм'еру на «выдатна».

Спрыяў Латушка і гастролям спектакля Пінігіна «Пан Тадэвуш» у Францыю, калі служыў там Амбасадарам. У адным з інтэрв'ю маім калегам на tut.by, будучы ўжо дырэктарам тэатра, распавёў пра тое, як Купалаўскі трапіў туды на гастролі: «Аднойчы пат-

элефанаваў Мікалай Пінігін. Згадаў, што, калі я працаваў Міністрам, мы паказвалі пастаноўку ў Лондане. Тады нам вельмі дапамог Аляксандр Міхневіч, Амбасадар у Вялікабрытаніі (і, дарэчы, сын Міністра культуры БССР Юрыя Міхневіча). На пытанне, што б мы маглі прывезці ў Парыж, Пінігін адказаў, што ставіць спектакль «Пан Тадэвуш» па Міцкевічу. А паэт, нагадаю, гістарычна звязаны са сталіцай Францыі, выкладаў у Сарбоне. У выніку на «Пана Тадэвуша» прыйшло каля 700 глядачоў, людзі прыходзілі сем'ямі (часта адзін з членаў сям'і быў французам, другі — беларусам)».

Як вядома, ўзаемнае прыманне людзей, якія робяць адну справу, ёй толькі на карысць. Таму, думаю, усё ў юбілейным сезоне ў купалаўцаў складзецца найлепшым чынам. Бо Пінігін — рэжысёр разумны, глыбокі, які ведае, што ставіць і навошта. Бачыла практычна ўсе яго спектаклі на сцэне славутага тэатра. І госцем рэдакцыі ён быў у 2011-м, якраз у перыяд рэканструкцыі будынку тэатра, калі даводзілася весці «цыганскае» жыццё. Даў тады часопісу вялікае змястоўнае інтэрв'ю (№ 12–2011). І нялёгкае час «рамонт» ён разам з купалаўцамі перажыў годна. А Павел Латушка, былы Міністр культуры, экс-Амбасадар Беларусі ў Францыі, асоба, як вядома, харызматычная. Ён думае маштабна, цудоўна разумее, што такое культурная дыпламатыя і які ўплыў здольны тэатр аказваць на глядача. На яго думку, тэатр — магутны механізм, які фармуе светапогляд, уплывае на свядомасць і дае разуменне, што такое нацыянальная ідэнтнасць. Іншымі словамі,

Павел Латушка:

Мы будзем пашираць тэатральную прастору праз новыя пастаноўкі беларускіх аўтараў — сучасных і класікаў, праз замежную сучасную і класічную драматургію. Мы — тэатр, які адкрывае дзверы для новых ідэй, новых праектаў, для тых, хто цікавіцца тэатральным мастацтвам і гатовы зрабіць свой унёсак у яго развіццё. Вельмі важна, каб тэатр быў запатрабаваны. У аснове гэтага — якасць пастановак. Наш тэатр з'яўляецца лідарам у драматычным тэатральным мастацтве краіны і, упэўнены, адным з лепшых тэатраў на тэрыторыі СНД. Нас ведаюць у Еўропе, у тым ліку дзякуючы таму якасному творчаму прадукту, які мы прадстаўляем нашаму глядачу.

Павел Латушка — выдатны знаўца тэатра, тэатраман, як сам выказаўся ў інтэрв'ю ў 2012 годзе Юрыю Казіятку, вядучаму праграмы «Карціна свету» на тэлеканале «РТР-Беларусь», прызнаючыся, што ў год глядзіць да пяцідзесяці спектакляў у нашай краіне. Таму творчы тандэм Пінігін—Латушка абяцае шмат чаго добрага.

І, як годны прыклад, тэатральны пікнік у Аляксандраўскім скверы захапіў самых спрактыкаваных тэатралаў. На думку тых, хто там пабываў, адчуваўся свежы подых пераменаў. Свята пачалося ў 12.00 у зале, а потым прадоўжылася да позняга вечара ў скверы.

І вось што казаў гендырэктар, адкрываючы ўрачыстасць:

«Практычна ўпершыню ў гісторыі беларускіх тэатраў праводзіцца такое оpen-air мерапрыемства. Наш «Тэатральны пікнік» скіраваны ў першую чаргу на тое, каб пазначыць вельмі важную дату для гісторыі першага беларускага драматычнага тэатра — 100-годдзе. А з другога боку, мы вось так адчыняем шырока свае дзверы для ўсіх, хто любіць Купалаўскі тэатр і цікавіцца тэатральным мастацтвам. Для тых, хто, можа быць, упершыню, дзякуючы гэтаму святу, дакранецца да тэатральнага працэсу. Для нас вельмі важным з'яўляецца выйсці за межы, за сцены тэатра і прадставіць тэатральнае мастацтва ўсім жыхарам і гасцям сталіцы».

І тэатр у літаральным сэнсе, як гаворыцца, пайшоў у народ. Адной з фішак фэсту было тое, што акцёры, кіраўніцтва і прадстаўнікі іншых службаў пакінулі межы будынка і сфатаграфаваліся для гісторыі каля ўваходу ў тэатр. Бо сто гадоў творчасці — гэта ўжо нешта. Паводле слоў Латушкі, на «Пікнік» чакалі тысячы гасцей — як мінчан, так і гасцей сталіцы, прадстаўнікоў замежнага дыпламатычнага корпуса, дзеячаў культуры і мастацтва, калег з іншых тэатраў і адданных прыхільнікаў любімага тэатра. «Прапануем разнастайную праграму, якая будзе доўжыцца да 23.00, — сказаў Латушка. — Мы ўдзячныя Мінскаму гарадскому выканаўчаму камітэту, нашым спонсарам і партнёрам у арганізацыйным і фінансавым садзеянні правядзенню дадзенага мерапрыемства. Вельмі разлічваем, што колькасць людзей, якія цікавяцца тэатральным мастацтвам, будзе толькі ўзрастаць, і Купалаўскі, які славіцца тым, што на

Мікалай Пінігін:
Вышэйшы стан акцёра —
гэта акцёр-клоўн.
У самым вялікім сэнсе
гэтага слова. Чалавек,
здольны прыняць на сябе
розныя маскі, розныя
характары, розныя
жанры. Гнуткі, рухомы,
тэмпераментны чалавек.
Разумнік нашага часу...
Добры акцёр —
сааўтар рэжысёра.

З ІНТЭРВ'Ю ЧАСОПІСУ «БЕЛАРУСЬ.BELARUS», 2011 год.

многія спектаклі немагчыма набыць квіток, будзе і далей запоўнены гледачамі ды ўсімі тымі, хто атрымлівае асалоду ад слова «тэатр».

Падчас «Тэатральнага пікніка» ў Аляксандраўскім скверы госці змаглі даведацца пра многія тонкасці тэатральнага этыкету, зазірнуць у закуліссе тэатра, і зрабіць сабе вусы, як у маладога Янкі Купалы, атрымаць запрашэнне на закрытыя паказы спектакляў і нават прайсціся па сцэне Купалаўскага, адчуўшы сябе акцёрамі. Акрамя таго, працавалі грым-пляцоўкі і street-буфет, дзе былі прадстаўлены тэатральныя сэты, напрыклад, дэсерт з журавінавым морсам «Людзі на балоце», сэндвіч з

чорнай гарбатай «Чорная панна Нясвіжа», штурдзель з безалкагольным глінтвейнам «Ноч на Каляды». А

пад вечар адбыўся канцэрт артыстаў Купалаўскага тэатра, які выканалі лепшыя песні з рэпертуарных спектакляў. Таксама сваю музычную праграму прадставілі гурты ілі-ілі і «Касіопея», Ягор Забелаў, Святлана Бень ды іншыя. Група ілі-ілі, якая выступала на пікніку — гэта праект акцёраў Зміцера Еснявіча, Міхаіла Зуя і музыканта тэатральнага аркестра Эрыка Арлова-Шмыкуса.

Дождж і холад былі ў той выхадны дзень, але, здавалася, тэмпература ў Аляксандраўскім скверы была на некалькі градусаў вышэй, чым у іншых месцах Мінска: тэатральная атмасфера таму спрыяла. А некаторыя з гасцей нават не ўцяпляліся, не накідвалі на плечы цёплыя пледы, трымалі іх у руках, саграваючыся ў вулічным буфеце зялёнай гарбатай з канапэ «ЧайКа». Па скверы гулялі акцёры-персанажы спектакляў у касцюмах. І з імі сярод тэатральнага рэквізіту і дэкарацый, можна было сфатаграфаватца. У той дзень з самай раніцы ля тэатра можна было сустрэць і Андрэя Горвата, пісьменніка, аўтара кнігі «Радзіва Прудок». Дзякуючы ёй і аднайменнаму спектаклю, які з поспехам ідзе ў тэатры, былы дворнік Купалаўскага стаў вядомым на ўсю краіну. А ў дзень фэсту ён падмятаў у скверы лісце, вадзіў за кулісы ахвочых, каб тыя маглі ўбачыць тэатр «з чорнага хода». З задавальненнем даваў інтэрв'ю і абалына ўсміхаўся.

Міхаліна **Чаркашына**.

Фота прадастаўлены Нацыянальным акадэмічным тэатрам імя Янкі Купалы.

Гістарычны ракурс

Купалаўскі тэатр размешчаны ў будынку Губернскага тэатра, які адкрыўся ў Мінску ў 1890 годзе. Першым спектаклем, які быў пастаўлены ў тэатры ў той час, быў «Сфінкс» Актава Фелье.

Беларускі дзяржаўны тэатр (БДТ) у будынку па вуліцы Энгельса адкрыўся 14 верасня 1920 года. У праграме першага сезона былі п'есы, якія выконваліся беларускай, рускай і яўрэйскай трупамі.

У склад Беларускага дзяржаўнага тэатра амаль да адкрыцця Тэатра оперы і балета ўваходзілі хор, балетная труппа і сімфанічны аркестр.

З 1926 году БДТ стаў называцца БДТ-1, бо ў Віцебску быў адкрыты БДТ-2, а ў Гомелі — БДТ-3.

Вялікая Айчынная вайна заспела тэатр у Адэсе, адкуль труппа пераехала ў Томск, дзе былі пастаўлены спектаклі «Фронт», «Рускія людзі», «Сабака на сене», «Позняя каханне». Менавіта там у 1944 году рэжысёр Леў Літвінаў паставіў славетную «Паўлінку» па творы Янкі Купалы — спектакль, які стаў візітнай карткай тэатра і захоўваецца ў рэпертуары тэатра да цяперашняга часу. У тым жа годзе тэатру прысвоілі імя вялікага беларускага паэта і драматурга Янкі Купалы, а ў 1955 годзе — званне «акадэмічны».

У 1993 годзе за высокія дасягненні ў галіне развіцця беларускай тэатральнай культуры Тэатру імя Янкі Купалы быў прысвоены статус «нацыянальны». У сакавіку 2013 года скончылася маштабная рэканструкцыя будынка для вяртання яму знешняга выгляду 1890 года. Папярэднія рэканструкцыі адбыліся ў 1949 годзе

(па праекце архітэктара Георгія Заборскага) і ў 1958 годзе (па праекце Абрама Духана).

Першыя зоркі беларускай сцэны працавалі пад кіраўніцтвам легендарнага Фларыяна Ждановіча: Ірына Ждановіч, Генрых Грыгоніс, Еўсцігней Міровіч, Канстанцін Фралоў. З 1921-га па 1931 год мастацкім кіраўніком тэатра быў Еўсцігней Міровіч — рэжысёр, акцёр і драматург. У гэтыя ж гады ў тэатр прыйшла легендарная Стэфанія Станюта.

У 1960-х у Купалаўскім працаваў Барыс Эрын, у тыя ж гады ў тэатр прыйшлі маладыя і яркія рэжысёры Барыс Луцэнка і Валерый Раеўскі. У 1973 году Валерый Раеўскі стаў галоўным рэжысёрам, а затым мастацкім кіраўніком тэатра, застаючыся на гэтай пасадзе да 2009 года (www.sputnik.by/culture/).

У розныя гады ў тэатры ігралі такія выдатныя акцёры, як Уладзімір Крыловіч і Лідзія Ржэцкая, Барыс Платонаў і Вера Пола, Глеб Глебаў, Сцяпан Бірыла, Стэфанія Станюта, Галіна Макарава, Павел Кармунін, Зінаіда Браварская, Мікалай Яроменка, Лілія Давідовіч, Віктар Тарасаў, Аляксандр Дзянісаў.

Сёння легенды беларускага тэатра — Генадзь Аўсяннікаў, Марыя Захарэвіч, Зоя Белахвосцік — усё гэтак жа радуецца глядачоў сваім талентам і прафесіяналізмам. Сярод іх і народны мастак Беларусі Барыс Герлаван, галоўны мастак тэатра.

У 2009 годзе мастацкім кіраўніком Купалаўскага стаў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Нікалай Пінігін. У цяперашні час на знакамітай сцэне побач з мэтрамі таленавіта выяўляецца і маладое пакаленне купалаўцаў.

Так выглядаў тэатр у далёкім 1890 годзе

ФІНАЛ ВЫДАЎСЯ СПЯКОТНЫМ

**Прадстаўляць
Беларусь на дзіцячым
Міжнародным конкурсе
песні «Еўрабачанне-2019»
у Польшчы будзе 14-гадовая
Елізавета Міснікава**

Барацьба за трохкілаграмавае крыштальнае сэрца, вырабленае на шклозаводзе «Нёман», у гэтым годзе выдалася напружанай. Зрэшты, змагаліся юныя вакалісты не за сімвал, а за тое, што ён дае, — права адстойваць прэстыж краіны (і свой уласны) на конкурсе-2019 у польскім Глівіцэ. Фінал нацыянальнага адбору на дзіцячае «Еўрабачанне» выдаўся, як ніколі, складаным: мала таго, што на перамогу прэтэндавалі выключна дзяўчынкі, яшчэ і многія выхаванкі эстрадных студый апынуліся ў сітуацыі апошняга шанцу. 14 гадоў — мяжа для выступоўцаў на конкурсе, да якога адначасова падышлі Марыя Жыліна, Анастасія Жабко і Елізавета Міснікава. Пашанцавала апошняя — 1526 галасоў тэлеглядачоў забяспечылі ёй 10 балаў, і столькі ж дзяўчынка атрымала ад прафесійнага журы, абагнаўшы ў выніку ўсіх іншых удзельніц.

Пераможца народнага галасавання Марыя Ермакова (1907 галасоў тэлеглядачоў і 12 балаў) ад суддзяў атрымала толькі 6 балаў і заняла 2-е месца. На 3-м месцы размясцілася група Monkey Tops з 17 баламі — суддзі аддалі бойкім гуллівым дзяўчынкам 1-е месца, але ім банальна не хапіла глядацкай падтрымкі.

Для пераможцы Елізаветы Міснікавай гэта была не першая спроба прайсці адбор — падапечная педагога па вакале Вольгі Драздовай раней ужо спрабавала прабіцца ў фінал.

— Я спрабавалася тры разы, двойчы не трапіла ў дзясятку. Але вось нарэшце трапіла, і я — нумар адзін! Сэрца пастаўлю ў студыю, каб усе яго бачылі: можа, для кагосьці

яно стане стымулам. Я думаю, што і на дарослы конкурс потым буду старца прайсці.

На фінальнае шоу Міснікава прыйшла не адна, а з магутнай камандай падтрымкі: бацькі і педагог — гэта само сабой, але для яе адмыслова была сфармавана група актыўных падлеткаў-заўзятараў. Яны назвалі сябе «Team Пепельный», па назве песні Елізаветы, і ўсюды спявалі хорам прыпеў, а потым гэтак жа дружна адпраўлялі СМС, галасуючы на карысць свайго куміра. Добры прыклад таго, як дастаюцца сёння перамогі: мала быць проста таленавітым, прыгожым і разумным, трэба, каб гэты факт прызнала вялікая колькасць фанатаў.

— У мяне ёсць фанаты і ёсць хейтары, але я лічу, што ўсім ты не можаш падабацца — гэта рэчы суб'ектыўныя, — кажа Ліза. — І вядома, водгукі ў сацсетках самыя розныя.

Але я рада, што мае прыхільнікі мяне падтрымлівалі, пасля перамогі два дні давялося адказваць на паведамленні і каментары. Самае класнае было, што хлопцы спявалі маю песню, калі я выходзіла на сцэну, — гэта вельмі крутая падтрымка!

У планах Лізы цяпер падрыхтоўка да конкурсу і заняткі, прычым не толькі вакалам.

— У школу трэба прыйсці, я ў ёй даўно не была! — з дзіўнай у яе становішчы адкрытасцю прызналася дзяўчынка.

Песня і нумар да моманту паездкі на конкурс могуць змяніцца, выказала здагадку ўдзельніца.

— Усё наперадзе, як мінімум мы зробім яшчэ і акустычную версію. Але я абяцаю, што на дзіцячым «Еўрабачанні» выступлю яшчэ лепш, чым цяпер!

Ірына Аўсеп'ян

Жураўлі адлятаюць у вырай

КРАІНА Ў ЦЭНТРЫ ЕЎРОПЫ

**Часопіс для тых,
хто жадае ведаць больш**

ISSN 0320-7544

9 770320 754006

1 9 0 1 0